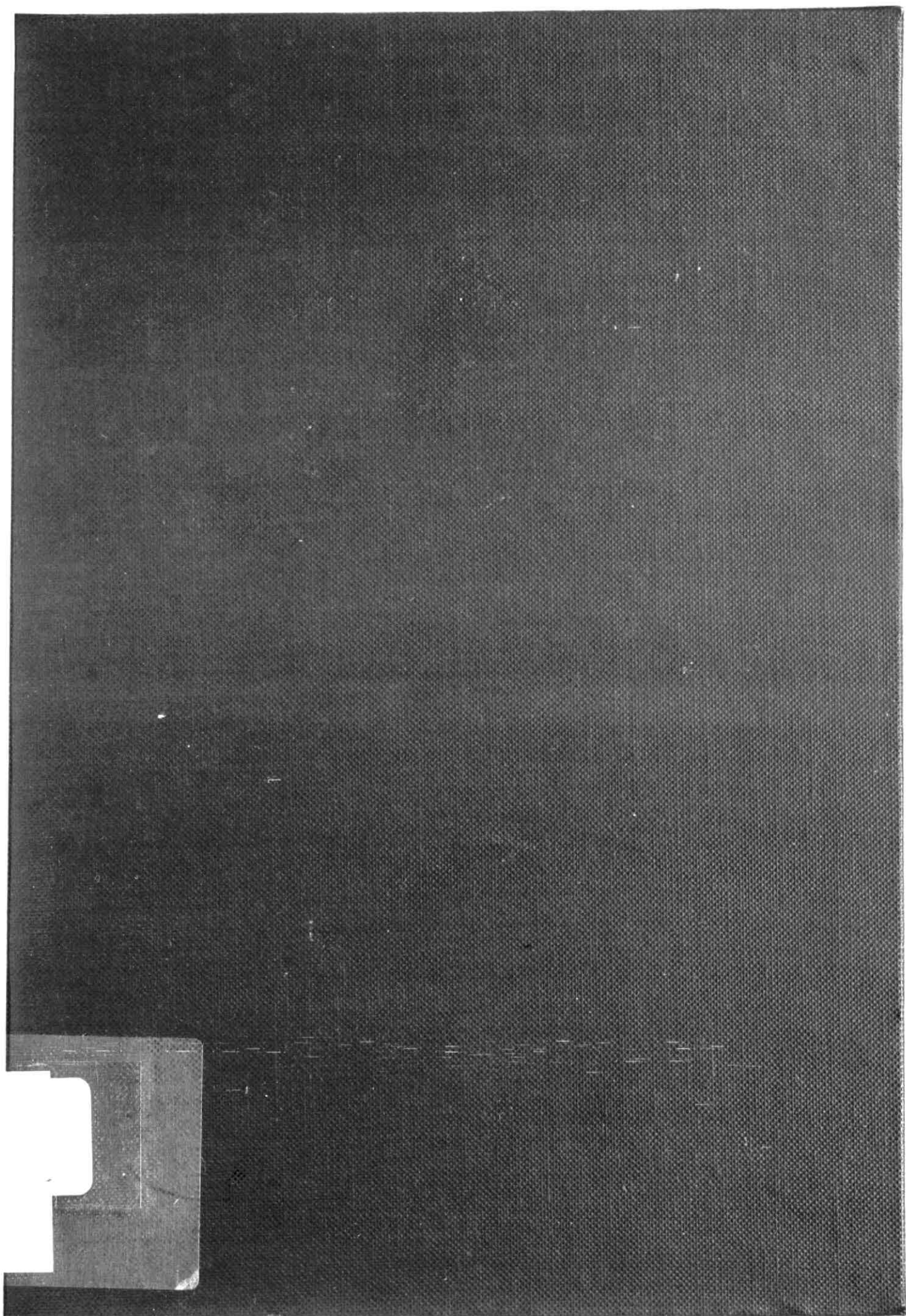

Dr. Eeltje Halbertsma als dichter : een gedenkschrift op zijn honderdjarigen geboortedag, den 8 October 1897, feestelijk herdacht te Grouw en elders

<https://hdl.handle.net/1874/231488>

mm 10041

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

2871 563 3

ACU 267

Dr. Eeltje Halbertsma als Dichter.

Sedert de schepping van ons geslacht behaagde
het moeder natuur eenige uitverkorene
kinderen aan de opgetogene aarde te toonen, welke
zij het hart eener dichter gegeven hadde.

Dr. J. HALBERTSMA.

RORU

EEN GEDENKSCHRIFT

OP ZIJN HONDERDJARIGEN GEBOORTEDAG,

den 8 October 1897, feestelijk herdacht te Grouw en elders,

DOOR

J. HEPKEMA.

Instituut voor
Oudgermaanse Taal- en Letterkunde
aan de Rijksuniversiteit
te Utrecht

I.

Prijs 50 cts., bestemd voor een gedenkteeken op „de Alde Terp”.

Heerenveen — J. HEPKEMA — 1898.

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT

Dr. Eeltje Halbertsma.

De dead is master fen 'e wrâld,
De wrâld forgiet en wy forsinke;

Sljucht en Rjucht, *Friesch Volksblad* en *Bergumer Courant* wijden in hun jongste nummers een waardig woord aan de nagedachtenis van *Dr. Eeltje Halbertsma*, wiens honderdjarige geboortedag j.l. Vrijdag in kleinen kring feestelijk is gevierd te *Groue*.

Op, Zangster! naar den Frieschen grond,
Waar in zijn snelle vliet
De *Groue* al bruisend voorwaarts snelt
En tusschen weide en klaverveld,
In breede bogten schiet.

Dáár rijst de stompe torentop
Van 't statig kerkgebouw;
Dáár heft zich aan de breede boord
Het dorp, dat ieders oog bekoort,
Het welgelegen *Groue*. (1)

Dit zijn een paar versjes uit vele, van een student, die in 1814 te *Groue* logeerde. *Dr. Eeltje* gaf ze in 1837 in 't licht met een beschrijving van zijn geboortedorp.

Een zanger uit onzen tijd zou niet in de eerste plaats denken aan Vliet en Torentop, maar aan den Frieschen Bard, die er verrees omstreeks 1820 en zich in onze grijze moedertaal liet hooren, zoo voortreffelijk, dat hem in onze letteren de eereplaats is toegekend naast *Gysbert Japix*.

Wat *Gysbert* zaaide in de 17e eeuw, heeft eerst in deze eeuw gewenschte vrucht gedragen.

Dit danken de Friezen voor een groot deel aan de *Broarren Halbertsma*, bovenal aan de geestige pen vol humor en diepen zin van *Dr. Eeltje*, den geboren dichter en volksschrijver.

Wer is de man
Sa frysk fen siele en sin as *Halbertsma*!
Hwa seil syn geastigens forgoedsje? hwa
Mei d' almacht fen syn tael de Fryske geast
Beforderje hy 't folk; hwa, hwa ús tael
Behoedsje for 't fordjear, sa lyk as hy? (2)

zong Frieslands archivaris *Colmjon* bij zijn versterven en de begaafde pen van een *T. G.*

(1) Friesche Volksalmanak 1837.

(2) *Iduna* 1860.

ed. Meulen liet zich in vloeiender taal aldus hooren:

De dorpsklok hyle 't holle bombam oer
It Wetterlân, — en earnstich wie dy stimme;
Gjin droever klank mocht fen de *Grouster* toer
It ear der eale Friezen ea fornimme.

Al waye nou de gûrsen oer dyn holle,
Dyn greatme bliet for wis, ta 't lêste slachte,
By Fryslân's bern yn seinjende gedachte.

Al treurt de Fries, hy tinkt mei blydskip nei,
Dat troch dyn dwaen ús Fryske *Lusthof* tierde
Mei blommen dy de tiid fordoarje seille,
Ta tiidnoats nocht en neiteams stille wille.

Licht rûze er stormen oer dyn lêste went;
Licht seil de wrâld fen onwaer trilje en skodsje;
De tsjustre takomst is ús net bekend.
Mar ho wy op dyn rêstpleats skreppe en bodsje,
Dyn geast bestiet en seil net fen ús wykje,
Dyn Fryske geast — mocht dy ús geast forrykje! (1)

Bij 't eerste *Halbertsmafeest* in 1875 roept *Vader Waling*, een zijner waardigste volgelingen, uit:

Ja, memmetael, dat wie in skat
Dy 't *Eeltsje* as goud bewarre.
Dy tael, sa fol fen kreft en gloed,
Koe him it hert optille,
Der stirte hy syn fol gemoed
Yn út — by leed en wille! (2)

Op den steen, onzen dichter destijds gewijd en geplaatst in den gevel van zijn geboortehuis, ziet men het medaillon van den dichter in een krans van eikenbladen, met de jaartallen 1797 — 1858 en daaronder: *De Friezen oan Dr. Eeltsje Halbertsma*. In de hoeken bovenaan een *Swanneblom* met het bloempje *Tink oan my* en onderaan een lier met de staf van den God der geneeskunde.

Als puntdicht „op it *Kopstik*” werd destijds geboekt:

Ja, Dokter-omme, as ik jou byld benoaskje,
Dan giet it my troch mirg en bien;
Twa snaren trilje my yn 't herte,
Hwent 'k laeitsje en 'k skriem mei-ien. (2)

(1) Fryske Hûsfrjeun 1858.

(2) *Swanneblommen* 1876.

Dit als inleiding, om te vatten en te voelen wien het hier geldt en waarom zoo diep wordt opgehaald, wat verder volgt. De kleinste bijzonderheden in 't leven van mannen van beteekenis hebben waarde. Eigenlijk zou men er alles en nog wat van verlangen te weten.

Volgens Dominé Joost, den broeder van Dokter-om, stammen de *Halbertsma's* uit een oud geslacht. Als stamvader heeft hij gevonden een *Donce Halbertsz van Dokkum*, die vocht bij *Heiligerlee* onder *Lodewijk van Nassau* en in 1568 door *Alra* naar de galg werd verwezen. In 1674 was een kleinzoon van dezen *Donce*, *Justus of Joost* geheeten, geneesheer te *Dokkum*, die zich *Halbertsma* schreef, waar in 1700 de *r* is ingevoegd door den grootvader van Dr. E.

De vader van onzen dichter was bakker en koopman te *Groue*.

In „It Alderhûs” leest men van „de treftige boikes fen *Hidde*.”

Die treftige boikes fen *Hidde* en *Rjurkt* (de namen der ouders) waren *Joost*, *Tsjalling*, *Binnert* en *Eeltsje*.

Eeltje, geboren den 8 Oct. 1797, bezocht eerst de Fransche en daarna de Latijnsche school te *Leeuwarden* en studeerde vervolgens te *Leiden* en te *Heidelberg*.

Te *Leiden* tot Dr. bevorderd, vestigde hij zich te *Purmerend*.

Doch it bloed yn Fryske ieren
Kruwpt nei Fries en Fryslân ta.

Hij bleef er slechts een korte pooze en keerde naar zijn geboorteplaats terug, waar hij bijna 40 jaren de praktijk heeft uitgeoefend en de vriend en vraagbaak is geweest van alle standen.

Te *Bolsward*, waar zijn taalgeleerde broeder *Joost*, predikant bij de Doopsgezinden, krachtig ijverde voor de cere van Friesland's taal en historie, vond Dr. *Eeltje* zijn echtgenoot.

Nog geen volle drie weken na de onthulling van *Gysberts* borstbeeld in de *St. Martinikerk* aldaar, waar ook Dr. *Eeltje* het woord voerde, trad deze in 't huwelijk met *Boukje Fockens*, een dochter van *Bolswards* burgemeester.

Uit dit huwelijk zijn vier kinderen geboren: *Liúwe*, *Ruurdje*, *Hidde* en *Anna Petronella*.

Liúwe, een veelbelovend jongeling, die in velerlei wetenschap en kunstvaardigheid behagen vond en blijk gaf van buitengewonen aanleg, werd na voleindigde studie pred. te *Emden*. Hij stierf, pas dertig jaren oud, en zijn nagelaten dochter is te *Osnabrück* in 1871 op 19-jarigen leeftijd overleden, één jaar na hare moeder.

Ruurdje (*Rjurkt*) is acht maanden na haar huwelijk met den notaris *Cornelis Boonacker* te *Schagen* overleden in Januari 1851.

Hidde, even als zijn vader Dokter geworden, vestigde zich even als deze eerst te *Purmerend* en volgde zijn vader te *Groue* op, toen deze de praktijk aldaar neerlegde en zich metterwoon vestigde te *Leeuwarden*. Hij was gehuwd met *Titia Douma*, en stierf op 39-jarigen leeftijd, twee jaar na zijn echtgenoot, nalatende vier kinderen: *Minke*, *Eeltje*, *Cornelis* en *Joost*. (*)

Anna Petronella, de jongste dochter van onzen Dichter, stierf een half jaar na *Ruurdje*, in den bloeienden leeftijd van pas 19 jaren.

De 54-jarige zanger wijdde haar een lijkzang, onder den eenvoudigen, maar toch zoo passenden titel:

OP ANNA'S DEAD.

Myn Anna, dy sa rein as snie
En my sa nei oan 't herte wie,
De Ijeafting fen myn siele;
Myn Anna, oeh myn ingelin,
It blomke fen myn hûsgesin;
Ilwa kin myn rouwe fiele?
'k Mat krite as in bern;
Dy haw ik nou forlern.

't Moat treure, God, sa ynnichlyk:
Dat famke wier myn himelryk,
Dat hjir sa koart mar tierde;
Dat as in fûgel for my song,
Of dertel as in lamke sprong,
En heel myn hûs forsierde;
Dy lust, dy glorie fen myn hûs,
Formodert yn hjar klûs.

Nou bloit nin blomke mear for my,
Nin Ijurkje sjongt syn melodij,
Dat oars myn hert sa streedde;
De simmer het nin freugd for my;
Né, de ierde is my in woastenij,
Mei al syn plantenweelde,
Nou 't 'k alles haw forlern
Yn dat oamminich bern.

De hjerstwyn bliest de bledden wei,
En wy, wy stouw' hjar efternei,
En wirde in hânfol ierde.
De stim, dy hjoed sa hearlik klonk,
De blom, dy ús to mijtte blonk
En hól en fjild forsierde,
As God almachtig winkt,
Fordoavet en forsinkt.

Reeds bij zijn eerste optreden als dichter had de gevoelvulke en medelijdende medicijnmeester, die aan zoo menig ziekbed kwam te staan, waar geen raad of kruiden konden baten, zijn hart in dien toonaard uitgestort. Men leze: *It tsjerkhof bij jountiid of it gréf fen Lokke*, waaruit we hier eenige regels laten volgen:

(*) De eerste, gehuwd met Dr. *Vd. Ploeg* te *Amsterdam*, heeft vier kinderen, de tweede is Dokter te *'s-Hage* en heeft één zoontje, de derde is fotograaf te *Leeuwarden* en heeft ééne dochter, terwijl de jongste nog studeerende is in de medicijnen te *Utrecht*.
Slj. en Rj.

Dêr op dat heege tsjustre hoaf,
Lei ik myn *Lokke* del

De toersklok hyle hol en fôl,
.....

En mannich famke teach er mei,
Nei 't heege tsjerkhoaf ta,
De bier mei *Lokke* efternei,
En kriet en snikke sa.

En mannich feintsje teach er mei,
Nei 't heege tsjerkhoaf ta,
De bier mei *Lokke* efternei,
En kriet en snikke sa.

En beppe mei har reinkleed om,
Kaem slierend efteroan,
Dat âlde minske goed en from,
Troch rou en leed bestoarn.

Sa toagge se har lêste blom,
Nei 't neare tsjerkhoaf ta,
En moast noch yn har âlderdom,
Ek dizze rouwe ha.

Hwet is it libben op 'e wrâld
In wif en faai bestean!
Ho selden sjocht men immen âld,
Ho faek in blom forgean!

Dy hjoed fol libben en fol fjoer,
Om grêf noch stearren tinkt,
Hat moarn it wite deadkleed oan,
Forjit me — en forsinkt.

Niet minder schoon is 't

Blomke op it grêf fen Petrus.

Passieflora, dou ljeave blomme,
O, byld fen kruen en lêst,
Dy wol ik op de dobbe plantsje,
Dêr nou ús Petrus rêst.

Us Petrus, de eare fen syn stamme,
Sa edel, from en trou,
Forliet syn freunen hjir op ierde,
Yn triennen en yn rou.

In Dæmon naem him yn syn kloeren
En traep him to groun.

Bestjustere syn kleare holle,
Benaem him frede en rêst;
En skoarde him mei earneklauen
Yn syn forskriklik nêst.

Hwa kin de toesen jammers neame
En 't hertforwringend leed?
Gjin swirden fen de wrâldstyrannen,
Gjin folter wie sa wreed.

O, 'k sjen him yet sa djipt forsonken
Yn mymering sonder ein,
Forskromfele ta sine en bonken,
Fortoarre en forsein.

En do de dead syn bannen loste,
Do tankte ik God út herten-groun.
De triennen fen ús freune-herten,
Binn' nou forsyge en forroun.

Mar iwich seil myn siele eare
Dyn ôlle neigedachtenis,
Foar dy dit blomke bloeye litte,
As ik ek yn de ierde liz.

Dit stuk is onderteekend: *Emden 1855* en
zeker gewijd aan een zoon van zijn Broeder
Joost, wat kan bevreemden, als men bedenkt,
dat zijn eigen zoon *Liuwe* een jaar te voren
aldaar ten hove werd gebracht, voor wien hij
in zijn geschriften

geen bloempje heeft laten bloeien.

Wel heeft hij hem in de wieg bezongen, doch
daarover later.

* *

De dead is master fen 'e wrâld,
De wrâld forgiet en wy forsinke;

Dit heeft de Dichter-Dokter diep gevoeld.

Hij teekent in krachtige taal den afgeleef-
den grijsaard op het sterfbed, worstelend met
den dood. Hij plaatst ons aan de sponde van
den armen bodder, eens zoo sterk en krachtig;
wij zien hem den doodsnik geven.

Noch trije siken, dan is 't dien,
Hij leit it ôf. Noch twa, noch ien . . .

En onmiddellijk daarop volgend, die tref-
fende tegenstelling:

Mast dou sa stil de wrâld ontslawpe?
Dy altyd fleach, it ein bekruwepe.

Hoe geheel anders klinkt zijn taal, als hij
het woord richt tot de treurende moeders, in zijn
Oan in berutsje yn de oare wrâld.

Hier wekt hij op en vertroost. Hij schildert
het kleurige, jonge leven in den doode en laat
den wreedten dood en het kille graf zelf onbe-
sproken. Voor de liefhebbende moeder moet
de gestorvene blijven leven. Het dicht is kort
als de dagen der kleine weinige waren. Wij
geven het in zijn geheel, omdat het zoo innig
naïef en met zoo fijne verven geteekend is.

Byld fen myn hûs en myn herte!
Bern fen myn siel en myn sinnen!
Wêzen fol ljeafde en fol nocht!

Neame, o! doar ik dy nimmer,
Mar binnen hjir yn myn herte
Der stiet dyn namme beskreaun.

Laekest my freunlikjes oan
Mei glupige freegjende eagen,
Gods ingel lake my ta.

Sieste my jouns op 'e skirte (schoot)
En streak'ne dyn hantsjes myn wangen,
Oer wie de soarg fen de dei.

Leiste jouns ier sa te sliepen
Mei onskilds waes oer dyn throanje,
Roazen bloaiden sa net.

Twiske de sliep en it weitsjen
Tyspele yet foar myn sinnen
Ynnerlik, berutsje, dyn byld.

Twisken it ljochten en tsjuster
Wekken dyn flajjende luidsjes
Ljeaflikjes my út 'e sliep.

Triennen forrinne en fordroegje,
Mar wounen yn memmeherten
Helet de iwichheit mar.

Tiden en minsken forgeane,
Mar libjend stiet foar myn siele,
Iwich en iwich dyn byld.

Er ligt nog een te groot veld voor ons, waar-
op we onzen dichter wenschen te volgen, om
hier in vergelijkingen te kunnen treden met
andere dichters, als *Poot, Borger, Bilderdijk*
enz., die 't zelfde onderwerp hebben behandeld,
doch naast elkander gesteld kennen wij vrijmoe-
dig den eerepalm toe aan onzen *Dr. Eeltsje*.

De libbensbeker is fôl wille
Mar 't swartste leed leit ek eryl.

Niet het leed, de schaduwen en rampen
dezer wereld, zijn door onzen meester-zanger
op den voorground gesteld, al deelde hij als
zoovelen begaafd met geest, ruimschoots in de
tegenspoeden dezes levens, integendeel,

Uit het rijke leven
Met lach en traan doorweven

heeft hij den lach gekozen en de zonzijde
gezocht, zóó aan den huiselijken haard als in
de opwekkende natuur.

Noem hij deez' aard een Hof van Eden,
Die altijd mocht op rozen gaan,
Ik wensch geen stap terug te treden
Op d' afgelegden levensbaan, (van „vijf-en-dertig
zonnen“)

luidt de verzuchting van *Borger*, doch *Hal-
bertsma* toonde zich manmoediger in den levens-
strijd.

Hij getuigt van den beker met zijn lief en
leed:

Dy skeale mat elts minske drinke,
Dat is de wrâld; dat is syn lot.

Sa binn' de blêdden dy hjir lizze,
Besonge yn nocht, beskriemd yn need;
De sinnefleagen, dy hjir sizze:
„Nou hien' se wille, nou wer leed.”

II.

Frijdom, frijdom is ús nocht,
As de foegels yn de locht!

't Was een tijdperk van buitengewone wel-
vaart, toen het machtige *Spanje* met zijn rijke
koloniën handel en bedrijf in deze gewesten
deed opbloeien en *Fryske Tsjirlen* te voorschijn
riep, als die, welke *Dr. Eeltje* laat spreken:

Stoarm en wetter ha wy hawn
Oer ús ljeave Fryske lân,
't Folk, dat foar gjin weagen swicht
Falt it oarlochs-swird ek licht.

't Gleaune skerpe krigers-swird
Loeke wy foar hús en hird,
En wy binne eang of bang,
As foar fremde Kenings-twang.

't Geweld van *Spanje* werd bedwongen en
Filips, „de fremde Kening”, na een 80-jarigen
worstelstrijd, gedwongen, met zijn naam te be-
zegelen ook — onze vrij-verklaring.

Hebben wij — dat is Noord en Zuid —
Spanje veel te verwijten, wij hebben het ook
veel te danken, zoo welvaart als beschaving.

De geesten ontwaken in zulke tijden.

Talentvolle mannen waren er opgestaan,
mannen van durven en doen, mannen van
kennen en kunnen, van willen en weten. Daar-
onder *Gysbert Japix*, die voor onze taal en ons
gewest als een wonder van zijn tijd wordt ge-
roemd.

Ysbrecker is syn namme

schreef *Dr. Joost Halbertsma* onder zijn borst-
beeld.

De Spaansche tijd van *Filips*, waarin *Gys-
bert* verrees, gelijkt den Franschen tijd van *Na-
poleon*, waaruit de *Halbertsma's* zijn opgekomen.

Door strijd en druk, tot welvaart en leven.

Frijdom koft troch eigen moed
Is ús mear as goed en bloed.

De âlde Friezen wierne frij,
Foar de frijdom fjochte wy

Nog onder den indruk van het Fransche
schrikbewind en den slag bij *Waterloo*, werd
de herboren vrijheid levendig gevoeld en alom
in den lande door dichters bezongen.

De strijders voor Friese taal en zeden de-
den het voor de Friezen, met hun rijke histo-
rie en roemvol verleden.

Kent gij het land, het land van stille helden,
Waar *Groote Pier* zijn houwer heeft gezwaaid,
Of, als ons barsche Britten knelden,
Tjerk Hiddes vlagge heeft gewaaid?
Waar *Gysbert* om zoo lieflijk zong
En *Onno's* lier der Geuzen-lof voldong?

Kent gij dat land?

Daarheen, daarheen
Strekt mijn verlangen heen.

Met dit refrein gaf *Dr. Joost* eenige ver-
zen. Wij stippen ze aan, niet om hare bizon-
dere dichterlijke verdienste, maar als uiting
van den ontwaakten vaderlandschen geest.

Het krachtigst liet *Dr. Eeltje* zich hooren in
zijn voortreffelijken zang „de âlde Friezen”.

Frysk bloed, tsjoeh op! Wol nou ris broeze en siede
En bonsje troch myn ieren om,
Flean op! ik sjong it bêste lân fen de ierde,
It Fryske lân fol ear en rom.

met dat krachtig refrein

*Klink dan en dawerje fier yn it roun,
Dyn âlde eare, o, Fryske groun.*

Fen buwgjen fremd, en fj fen ljeave warden,
Wie riucht en sljucht har hert en sin,
Hja beane om neat, mar mei de bleate swirden
Stoen' s' alle twang en oerlêst tsjin.
Klink dan ensfh.

Sa faek troch stoarm yn djippe sê beditzen,
Oeralde lieave Fryske groun,
Waerd noait dy taeye bân forbritzen,
Dy Friezen oan har lân forboun.
Klink dan ensfh.

Trochloftich folk fen dizze âlde namme,
Wês jimmer op dy âlders great.
Blieu twich fen dy grize hege stamme
In grien, in kreftich doarjend leat.
Klink dan ensfh.

Het volk heeft zich dit lied toegeëigend en
voor het *myn* en *ik* in het eerste vers van den
zanger, *ûs* en *wy* in de plaats gesteld.

Het is Volkslied geworden, bekend ook in
den vreemde en bij niet-Friezen als: *it Frysk
folksliet*. Het is vervat in de stoute taal van
een stoere Standfries en behoeft zeker niet on-
der te doen voor het *Wilhelmus* van *Marnix
v. St. Aldegonde* of voor het *Wien Neerlandsch
bloed* van *Tollens*.

Dit is een eere voor den dichter, maar ook
voor zijn stamgenooten, voor ons Friezen. Wij
hebben dit dankbaar te erkennen en te waar-
deeren.

* *

Tot zijn historische verzen kan men ook re-
kenen

It boike fen Seisbierum,

zoo aardig verhaald en ingekleed.

To Seisbierum wenne in boike,
Der in sémanskop op stoe,
En dy de earen wyld opstykke,
As er Noarman hearre koe.

„Hark!” sei Tsjerk dan oon syn âlders,
„Hark! ik hear de sé al wer,
„Lit my farre, lit my sile,
„Ear 't ik op it lân fordear.”

En dan siet syn mem to suchtsjen
En beloawe klean en jild

En *Hidde*, de vader, die den knaap meevoer-
de naar *Harlingen*, opdat, bij 't zien dier wijde
zee, zijn lust wel zou bekoelen, vond hem op
'tuur van vertrek boven in den mast van een
der schepen geklommen.

Thús do groude er op it boike:
„Dou seist noait de sé wer sjen!”
Ploegje lieaver hjir ús terpen,
Men it rype noat yn hús. (*)
Och dyn mem kryt har oan wetter,
Aste weifluchst fier fen hús.”

Daar komt dien avond, als geroepen, een
liereman met houten voet aan de deur nacht-

(*) Rijd het rijpe koren in huis.

verblijf vragen. Jaren had hij ter zee geva-
ren. Binnengelaten en aan den disch genoo-
digd, verhaalt hij zijn droeve lotgevallen. Hij
is in handen gevallen van de wreede Turken,
heeft lang in slavernij gezocht en eindelijk
door de Franschen verlost, zijn been nog ver-
loren

Mar gjin Turk is do ontkomd.

En nou siekje ik sa myn iten
As in earme liereman,
Strompelje sa mei myn stompe
Oeral troch it Fryske lân,
Om sa mei goede warden
Myn earme brea to bidden.

* *

„Wost de sé nou yette ploegje?”
Spriek de heit syn Tsjerk do oan,
„Yslik is it om to hearren,
Is 't net wier, myn bêste soan?”

Wy ha lannen, wy ha grounen,
Blieu dan by dit stille wirk,

Oerfloed heste hjir en wille,
Frijheit heste hjir en brea”

Te vergeefs. Inplaats af te schrikken heeft
het verhaal van den oud-zeeman den knaap
aangevuurd. Hij zal het die onverlaten betaald
zetten, wat ze den armen liereman hebben mis-
daan! Zoo zegt hij.

En hy hâlde wird, it boike,
't Fyt're him oan, dit near forhael,
En in simpel boeresoantsje
Wirdt in Fryske admiraal,

Dy troch de admiraal *de Ruiter*,
't Neist oan him gelyk waerd steld;
't Wie *Tsjerk Hiddes* fen *Seisbierum*
't Wie de greate Fryske held.

Als dicht kan deze berijmde vertelling —
want meer is het niet — op verre na niet ha-
len bij het

Wif woe mei in dolle holle
Ta de wrâld út holle-bolle

fen *Gysbert Japix*, onder den titel *Tsjeskmôis
sê-angstme*, een meesterstuk van taal en voor-
stelling, het meesterstuk van onzen *Gysbert*,
doch *Halbertsma* werd verstaan en *Japix*zoon
niet begrepen.

Op een andere plaats wordt van *Tsjerk Hid-
des* gezongen:

Silen, swabjen, wie dyn libben,
Hiest net oer de weagen broemd
En de Ingelskman betong're,
Hwa hie dan dyn namme romd?

Ja, *de Vries*, dyn Fryske namme
Is net op de weagen stoarn:
Né, hy libbet oer de sêen
Iwich, Fryske Wettersoan!

Waar Dr. *Eeltsje* het leed en de smart schil-
dert, daar staat de geboren humorist wellicht

als dichter het hoogst, wat zou kunnen bevreemden, als we niet wisten dat de uitersten elkander raken. Grenzend nu aan den diepen ernst, waarin hij kon opgaan, is het de natuur in haar stille grootheid en weelde en vergankelijkheid, die hem aantrekt, boeit en bezielt, zoodat zijn dichtergaven hier evenzeer onze verwondering afdwingen.

Naast het borstbeeld in den gevel van zijn geboortehuis pronkt de *Swanneblom* naast het bloempje *Tink oan My*, beiden door den dichter zoo treffend bezongen.

Oan de Swanneblommen

is een meesterstukje, dat men kan rangschikken onder zijn vaderlandslievende zangen, hoewel het onder zijn natuurkinderen mede eene eerste plaats inneemt.

Wie in zich 't Friesche hart voelt kloppen, instemt met

Fryslân, Fryslân, de lânsdouwe,
Wer ús mem my widze het,
Wer ik boarte mei de famkes,
Fryslân dy forjit ik net!

en wat er verder volgt, die zal geroerd worden bij 't lezen van verzen als deze:

Lang forgotten swanneblommen,
Driouwers op 'e stille mar;
'k Freegje wurden fen de stommen
Alde Fryske wapenblommen!
Tinkt er immen yette oan?

Mei har griene sterke spjirren
Komme se út it wetter op,
Iwich bluistrich alle jirren,
Prykje en loitse hja fen fjirren,
Tsjin it gleane deiljocht op.

Fyn besneine syd'ne lapen
Dobberje op it wetter om;
't Binn' har griene gledde kapen,
Dy op 't âlde Fryske wapen
Sprieken, „sa drjouet Fryslân om!”

Winters binne hja forgotten
En hja rêste yn de groun;
Onder iis en snie besletten,
Yn de poelen, yn de petten,
Sliepe hja de winter roun.

Hwa seil har wer libben meitsje?
wekken uit den doodslaap? Als der Friezen
land verzwolgen door de zee of verwonnen door
den vijand, schijnbaar verloren,

Wer forlost fen twang en bannen
En ophelle út de sé;

Komt de hân dy 't al bestjoeret
met zijn lente en zonnegloed en daar verrijzen
ze weder, als te voren;

Yn in weakke groun fortize
Sitt' se yn har stamme fêst;
Freunlik seil' 's har troanje wize,
Freunlik laetsjend wer oprize
Ut dat kâlde wetternêst.

Blier sjen se oer it wetter hinne,
En hja rypje ta in knop,
Stoaw' har berntsjes oan de sinne,
Geane hjerstmis dan wer hinne,
En fordriuwe as kaf en hop.

Sa ek, Fryske wetterfammen,
Gongen de âlde Friezen oer,
Binn' forgotten de âlde nammen,
Binn' fordylge de âlde stammen,
En útgoed mei ierd en oer.

Fryske blommen, wetterfammen
Pronkers op de stille mar,
Tjuwgen fen dy âlde stammen,
Fryske blommen, wetterfammen,
Sis my, lykje wy oan har?

III.

Stege Stânfries, stjuwge holle,
Dy for ninter duwkt noch wykt.
GYSBERT JAPIX.

*Onze geest is gevormd naar de plaats onzer
geboorte*, zong *Voltaire Willem van Haren* toe.
De mensch, en dus ook de schrijver en dichter,
is het product van omstandigheden, beweert een
ander. Zeker speelt het toeval om zoo te zeg-
gen, vaak een groote rol in ons leven. Bij
mannen van beteekenis geeft men daar meer
bizonder acht op. Zoo bij onzen Dr. *Eelke*.

Waarom danken wij zijne verschijning?

Aan vele en velerlei omstandigheden.

De tijd waarin hij het licht zag, de plaats
met hare omgeving waar hij opgroeide, de stand
waaruit hij voortkwam, der oudren bedrijf en
't ouderhuis, waar hij als jongste tevens profi-
teerde van den geest zijner oudere broeders
Joost en *Tjalling*, zijn tijdelijk verblijf in de
stad, zijn studie en beroepskeuze, 't een zoo-
wel als 't ander heeft medegewerkt, dat hij met
ongeevenaard succes de pen heeft gevoerd als
dichter en schrijver in de Friesche Volkstaal.

Die Volkstaal lag bij zijne geboorte als schrijf-
taal in ruste en scheen ten doode opgeschreven.

Sedert *Gysbert's* verschijnen en verdwijnen
hadden *Simonides*, een schoolmeester van den
dorpe *Zurich*, *Althusius*, predikant te *Hiaure*,
Eelke Meinderts, eerst schoolmeester en later
boer in de buurt van *Kollum*, de Makkumer
predikant *Feike* *ed. Ploeg* en enkele anderen
nog wel in die taal geschreven en nog wat
lezers gevonden, de laatste in boerenalmanakjes
en, evenals zijn tijdgenoot *Eelke Meinderts*, met
welverdiend succes, doch toen de Franschen
hier verschenen en er om den Vrijheidsboom werd
gedanst, scheen 't voor goed uit met de aar-
digheid van Friesch te lezen en te schrijven. (*)

(*) *Simonides* leefde omstreeks 1700 en schreef in
een boerenalmanakje een berijmde samenspraak tus-
schen een boer en een edelman bij 't inhalen van
Jan Willem Friso in 1710; *Althusius*, vader en zoon
gaven in 't midden der vorige eeuw berijmde stukken

„Er moest een nieuwe hemel op aarde komen; al het oude moest weg, het deugde niet, juist, omdat het oud was. Nieuwe rokken, nieuwe hoeden, nieuwe dansen en complimenten, nieuwe wijsgeerige stelsels, andere japons, nieuwe regeeringsvormen, nieuwe godsdiensten, nieuwe namen; geene historische oorspronkelijkheid meer; alle provinciale onderscheidingen en tongvallen aan een kant en alles opgelost in de ééne, ondeelbare Baviaansche . . . ik wilde zeggen Bataafsche Republiek, met éénen algemeen geldzak, één algemeen déficit (te kort) en ééne algemeene taal” — schreef Dr. Joost Halbertsma.

Doch

Lyk as d'âlde Fryske lannen
Faek forswolge troch de sê,
Mar troch kreftige Fryske hannen
Wer forlost fen twang en bannen
En ophelle út de sê,

zoo ging het onze grijze moedertaal.

Prof. Wassenbergh van Franeker, na en met hem Dr. Epkema van Middelburg en meer andere mannen van naam en beteekenis voelden zich harer aangetrokken en trachtten haar weder in eere te brengen, krachtig gesteund door Frieslands Gouverneur Jhr. Idzardt Ebinga van Humalda, Dr. Posthumus van Waarens, de be-gaafde doch in bittere armoede gestorven school-dienaars Salverda en Windsma van Wons en Wolsum en . . . de Halbertsma's van Groen.

Dr. Joost Halbertsma trad op den voorgrond bij de „Hulde aan onzen Gysbert”, doch Dr. Eeltje werd de man, die de strijders ter overwinning voerde. Hij won het volk en aan hem danken we boven allen de herleving onzer grijze moedertaal en een stuk Friesche letterkunde, waarop we trotsch kunnen zijn.

De eerste Lapekoer fen Gabe Skroar is van 1822; 't is een klein 160 boekje van slechts 36 bladzijden, aanvankelijk niet in den handel, maar onder vrienden verspreid.

Voor ons ligt een exemplaar, op een auctie gekocht, eigenhandig geadresseerd door Dominé Joost aan Den Heer Wopke Koopmans te Amsterdam, een der geleterde mannen van dien tijd, die in de Friesche taalbeweging met hart en ziel hebben deelgenomen.

Blijkbaar heeft Ds. Joost de uitgave op touw gezet, laten drukken en verspreiden. Hij was en bleef de man van het initiatief. Hij inspireerde zijn broeder, die produceerde.

Zoo is de lezing en zeker is het, dat de dichter-dokter door zijn taalgeleerden broeder, die hem „ontdekte”, gestadig tot schrijven is aangezet, doch anderzijds heeft de heer Johan en de laatste tevens ettelijke Psalmen; Elke Meinderts is o. m. de verdienstelijke schrijver van Aagtsje IJsbrechts of „de Fryske Boerinne” en cd. Ploeg van Macike Jakkles.

Winkler te Haarlem het met vrij veel waarschijnlijkheid waar en klaar gemaakt, dat de eerste vonk in 't dichterhart van onzen Dokter Eeltje een Duitsche is. (1)

Wij moeten wel even naar hem luisteren, zij het ook, dat we hem niet woordelijk kunnen volgen en slechts enkele zinnen verkort wedergeven uit zijn lezenswaardig stuk:

Hebel en Halbertsma

„Toen Eeltje Halbertsma als een-en-twintigjarig jongeling te Heidelberg kwam om er zijne studiën voort te zetten, was er een taalbeweging ontstaan ten gunste der gouspraken of dialecten, die tot heden steeds in kracht en beteekenis heeft gewonnen. Wij danken die beweging aan Hebel, een bij velen bekende naam. In 1803 gaf deze een bundel gedichten in 't licht onder den titel: *Allemännische Gedichte. Für Freunde ländlicher Natur und Sitten*, waarmede hij grooten roem heeft verworven. Ettelijke malen zijn ze herdrukt, ja zijne liederen worden in het *Schwarzwald* door het volk nog tot op dezen dag gezongen. Zij wekten, vooral na de heilrijke dagen van Leipzig en van Waterloo, een vurige genegenheid voor den eigenen volksgeslacht en eigene volkszedes en volksstaal, wijd en zijl.

In dezen heugelijken tijd, ten jare 1818, studeerde onze Eeltje alhier en zal hij vrij zeker Hebel's Gedichten hebben leeren kennen. Waarschijnlijk heeft hij ze er wel mee gezongen en zijn de eerste Friesche zangen reeds te Heidelberg in den dichterlijken geest van den jongen Fries geboren of wel aan zijne penne ontvloed.”

De heer Johan Winkler staat zijn beweren met aanhalingen uit beider werken en zoo zien we, dat Dr. Eeltje door Hebel is geïnspireerd, als Gysbert door Starter.

Aan den geest van Hebel en den invloed van zijn broeder Joost danken we de eerste Lapekoer, waarin als eerste stukje:

To Boalset yn 'e merke
Seag ik in famke gean.
Ik tochte, bern! hwet biste toek;
Sa jong en proes; sa nuwer smoeck;
Ja, nuwer smoeck (bis)
Sa tsjep yn sneinse klean.
De joun begoun to kommen
En 't folkje gong to bier;
De famkes kuiren hân oan hân
En hwet er wier yn 't Fryske lân,
Yn 't Fryske lân (bis)
Mast nou 'ris oan 'e swier.
En Wobbel liet har sinke
En patte as in wyld.
As piipkeniel oer risenbrij,
Ja, nog wol swieter smakke 't my,
Ja, smakke 't my, (bis)
Fen sok in aerdig byld.

(1) Zie Fr. Volksalm. 1891.

En der nei onder 't dounsjen
 En 't patjen sonder ein,
 Sei Wobbel, werom stunest sa?
 Dou woest my ommers lang al ha,
 Ja, lang al ha, (bis)
 Ei, hie it my mar sein.

Der, sei ik, der myn Wobbel!
 Der hest myn riochter hân.
 Bliuw altyd rjucht en sljucht as nou;
 Hâld jimmer dy oan Fryske trou,
 Oan Fryske trou (bis)
 Er is gjin fester bân!

Dit aardig liedekje van „*Hoitse mei syn Wobbel*“, dat een verbazenden bijval vond en aller Friezen harte won, vindt men op dezelfde wijs gezongen bij *Hebel*. Zoo zijn er meer, doch het kleed, waarin Dr. *Eeltje* zijn uitheemsche kindertjes stak, is zoo echt-Friesch en frisch en zoo gansch vreemd van alle slaafsche navolging, dat we ze gaarne als eigene landskindertjes begroeten.

Behalve zijn algemeen bekende *Jonker Piet en Sibbel*, een vermakelijke voordracht in zake vrijagie, gaf de dichter in het eerste bundeltje nog een minnedichtje, getiteld:

It famke.

Myn famke kipet gol en blier
 Ut har twa blauwe eagen.
 Hja is sa moedel, gled en tier:
 In flodder draegt se nei de swier,
 In kypers mei syd'ne beagen.

En omme seafte hals in string
 Fen moaye reade kralen:
 Der foare yn in gouden ding,
 It flikkert as in stearrekring
 Mei stjinkes gleau fen stralen.

En fen dy ljeave kralestring,
 Der wynt in slinke hinne;
 Mar hwer dy slinke hinne wynt,
 En hwet der efter 't jakje tynt,
 Dat witse mar allinne.

Har tuwtke — o, sa weak, sa hjit!
 Dat wit ik mar allinne
 In rig'le toskens, geef as kryt,
 Beseamd mei lipkes, read en wyt,
 Of 't Belsmer kôrsen binne.

En yet by al dy snipperheid
 Fen kleau en ien en oare,
 Sa het se in fromme, froede sin;
 De kreasens fen in weiten hin,
 De blierens fen Aurora.

Mar hwet yet swieter is as swiet,
 Dat kin gjin bloarre preauwe,
 Hwent is hja tsjep en smoeck en moai,
 En het har kantens mjit' noch roai,
 Hja wol it sels net leauwe.

Hij was toen nog ongehuwd en wij hebben ons wel eens laten verluiden, dat des jongen Dokters eerste liefde gericht was op een „fam-

ke“ als boven bezongen, een knappe boeren- dochter bij name genoemd, die zelfs als hardrijdster een prijs behaalde, doch dat hij daarvan moest afzien als „beneden zijn stand en ontwikkeling“.

Hoe 't zij, de uitkomst heeft bevestigd, dat zijn *Boukje* van *Bolsward*, die als bemiddeld burgemeestersdochter een deftige stadsopvoeding had genoten, hem als natuurkind met weinig eischen, die als Dokter had te zwerven by waer en wyn en joun en ontyd, oer fjild en wetter en troch weaze en wiette,

niet wel paste, zoodat hij het geluk van den echtelijken staat ook nimmer heeft bezongen en er geen eigenlijke minnedichten meer aan zijn penne zijn ontvloeid, dan in „*de Jonkerboer*“, een proza-stuk, het laatste van zijn hand.

„It Marke“ uit zijn eerste periode, geschreven minstens een jaar na zijn huwelijk, te oordeelen naar de volgorde zijner stukken, herinnert nog aan

Dy goudene griene tiid,
 Dat hy mei in wiffe sin
 Roike syn swiet ingelin
 Flink oan de oare marswâl.
 Hwet songen, hwet boarten wy!
 Hwet wie it ûs rom en fry!
 O, wille! o, noflike tiid
 Hwet tins ik oan dy yet bliid.

In dat eenvoudig lieve liedekje *It Marke* klinken de laatste wegstervende toonen van des Dichters minne — en tegelijk de eerste zijner zangrige natuurdichten.

Opgeweekt is de aanhef, schoon de schildering en stoffeering van 't meertje in den stillen avond.

It wie op in simmerjoun;
 It sinke stoe op 'e groun
 Wol heal yn 'e douwe wei,
 Krekt as er yn 't wetter lei.
 Seafkens en stil wie de wrâld,
 It wetter lei sonder fâld
 En 't goud'ne sinnefloer
 Spraette syn gleauens er oer.

Men hearde gjin flinter of mich
 Sa flodderjen oan 'e ich, (zoom)
 Of gonzeljen oer 'e poel,
 En ek gjin bernegejoel.
 Smoeck mei de kop yn 'e plum
 Drouwkelen de einkes rounom,
 Yn 't liezigh-bledde gnod
 Yet syljende yn 'e dod.

Zoo wordt de bekoorlijke watervlakte in dien Goddelijk schoonen avond verder geïllustreerd, door den gelukkigen jongeling, met zijn meisje in 't roeiend bootje,

Dat soms dreauke sa seafkes wei,
 De riemen sleau efternei,
 Dan fette ik har ljordigjes om
 En neamde har hunigblom.

Dan lake hja wyt en blier,
As it maiblomke op 'e wier
Tsjin 't lieave rea-sinke oan
Yn d' iere foarjiersmoarn.

En nu het slot, de herinnering, vervuld van
weemoed en wensch:

O, joun! o, lieaflike dei!
Hwet tins ik dy efternei.
Ei, werom fleachste sa swiid,
Dou, goudene griene tiid?
Dou, himelske simmerjoun,
Hwet wierste my red forroun!
O, kaemste! Ei, mylde, kom!
Ei, kom my faker werom.

In zoover is zijn bede vervuld geworden,
dat de herinnering aan de gelukkige dagen der
minnende jonkheid den Dichter nog eenmaal
heeft geïnspireerd en wel bij 't opstellen van
zijn laatste geschrift „de Jonkerboer”, waarvan
hij in 't „foarwird” getuigt:

*Nim it foar lieaf: it is fen in gryns man,
dy de wrâld ligt yn it koart forlitte moat.*

Dit proza-stuk van groote verdienste, eerst na
zijn dood in 't licht verschenen, bevat een paar
ingelaschte *Rymkes*, gelijk de Dichter ze be-
seiden noemt, die we hier een plaats wen-
schen te geven, omdat ze naar onze meening
behooren tot de schoonste door hem in dit
genre geschreven.

Skink my it glê's 'ris, myn fanke!
Fôl fen dy goudene wyn;
Dip er ris oan mei dyn moelke,
Smyt er in tuutsje by yn.

Dêr is my de ierde in hymel,
Wer dat dyn weazen oer giet;
Wer dyn eagen oer weidsje
Is 't of myn siele oergiet.

Wille blinkt yn dy beker,
Hearlik foarkwiklike wyn!
Mar yn dyn blauwe eagen
Der is in paradijs yn.

Stil is de nacht oer de fielden,
It hinnekleed leit er oer,
En gjin kroeden en blommen
Kweekt mear dy deade natoer.

Mar as de brûntsjes sa boartsje
Oer de freunlike mar,
En as de mieden sa bloeye,
O ja, der seynje wy har.

Jette, o stille Sint Steffen!
Dyn beker fen wille rint oer,
Mei 'n jong faem oan 'e side
By in foarâlderlik fioer.

Droamen fen hymelske wille
Walle út dy beker nou op,
Syt mar ris del op myn skirte,
Dan is ús wille yn 'e top.

Skink my it glê's ris, myn fanke!
Fol fen dy goudene wyn;
Dip er ris oan mei dyn moelke,
Smyt er in tuutsje by yn.

Zoo ook dat kinderlijk-eenvoudig liedekje,
vol zoeten weemoed over vervlogen jeugd en
vreugd, getiteld:

It Poelke.

Oan 't stille poelke wenne
Myn famke, gol en froed;
Der boarten wy as berntsjes
En mienden it sa goed.

En do wy greater waerden,
Do swarde ik der in eed
Fen iw'ge lieafde en trouwe,
Fen trouwe yn dead en need.

En fen har rosellippen
Kaem mannich wird sa swiet;
Wy wisten fen gjin skieden
En songen mannich liet.

Dat âlde stille poelke,
As ik dat jit'ris sjen;
Dan tink ik oan de jierren
Da 'k boarte as in bern.

Dan tink ik oan de nachten
Mei 't famke oan myn hert
En dy tonei fortygo (wegkwijnde)
As 't byld fen leed en smert.

En lyk dyn weagen rôlje,
Giet ek ús jonkheid foart.
Hoe lang is faek de smerte!
De wille? — och sa koart!

IV.

Moai Etke fen Teroele,
Dou brochst my op 'e doele.

„Boartlike Mingeldecuntsjes” als *Gysbert*
Japix, heeft Dr. *Eeltje* niet geschreven.

't Is om dy, dat ik ly, santigtoesen deaden.

Myn libjen en myn stearren, stiet oan dyn bejearren,
Forlitste my, de kâlde dead ik ly.

Ik kin net wêze fen dy swiete djier,
Of ik moat stearre lieaf, of ik mat stearre lieaf,
Dat 's inkel wier . . .

Deze en dergelijke ontboezemingen, die bij
Gysbert voor 't grijpen zijn, zoekt men te ver-
geefs bij *Halbertsma*, den practizijn en prak-
ticus, die meer beschouwend en minder subjek-
tief optreedt, waar hij de zoete minne offert
in zijne zangen.

Op het weinige, dat de dichter ons gaf uit
zijn *goudene griene tiid*, dat is min of meer uit
eigen boezem of *eigen* ervaring, hebben we in
ons vorig stuk gewezen en daar bijeengevoegd
wat verspreid lag.

Liefde en vrijagie zijn meermalen het onder-
werp van des Dichters zangen, als in de *Sé-
mansklachte*, *Sierd-Anes-klachte*, *Rienk fen Molk-
war* en vele andere, maar alle deze zijn meer
objectief, dan die welke door onster onderschei-
ding als „minnedichten” zijn aangeduid, even

als zijn heerlijk-krchtig *Skipperssankje*, waarin de natuurschildering overheerschend is.

In al deze bij name genoemde stukken is een zeeman hoofdpersoon en wat was natuurlijker, dan dat de dichter, die leefde te midden van, met en op het water, dien we kennen uit zijn

Skipkesile, skipkesile,

Der nei stiet myn hert en sin,

daarvoor een varensman koos?

De eerste, dien we hooren, is een teleurgestelde minnaar-matroos, die zich beklaagt over de ontrouw van zijn meisje.

Moai Etke fen Teroele,

Hwer ik ek sit of rin,

Dou brochst my op 'e doele,

Dou bist net út myn sin,

weeklaagt hij. Eens waren we zoo gelukkig als we samen daar in dat stille huiske aan 't water waren gezeten en 't scheiden beiden zoo zwaar viel

Dou suchste as ik gong.

Och, as menuten rounen

Dy oeren dan foarby.

O, lieave hill'ge jounen!

Ho sillich wier'n se my.

'k Joeg har in ring op trouwe

En swarde in eed er by,

Ik woe 'r in toer op bouwe.

Ho red forgeat hia my!

Hij weet waarom.

In rike boerejonge

Giet foar in earm matroas.

En nu, nu moet hij zijn zinnen verzetten,

'k Wol as in rûter jeye

Oer 't bloedich oarlochsffjild,

Hwer hege sêen geane

Nei 't fiere westen ta,

Oer wylde weagen fleane

Nei 't frij Amerika.

Moai Etke fen Teroele

Sjoch ik forstow as tsjeaf (kaf),

Dou brochst my op 'e doele;

Ik siikje om myn grêf.

* *

De tweede zeeman is gelukkiger. 't Is

Rienk fen Molkwar.

Der wenne in feintsje to Molkwar,

Sa stoef, sa stoer fen wêzen,

En 't wylde roege sémanserd

Stoe yn syn each to lêzen.

Hy swalke alle sêen roun,

Nei fiere fremde lannen.

Soms seag er d' iisbear yn 'e bek

En dan de Etna brânnen.

Mar wer der kaem of wer der foer,

Gjin faem koe him belêze.

Bij 't winter in zijn geboorteplaats met een priksleedje op 't ijs zich vermakende, als zoovelen te *Molkwar*, komt zijn sleedje in botsing met een ander.

Dat slydsje siet in famke yn,

Dy roalle him op 'e skirte.

Hja sei: „Wel maet! Hwet pjukste hird!

Dat jowt in koeke, grutte.”

Dit is geen doove gezegd. *Rienk* brengt dien avond den verbeurden koek met de zoete gevolgen van dien

En foer dernei yet wol op sé,

Mar altijd lytse reiskes.

Do sein de feinten fen Molkwar,

Rienk hat in divel sjoen op sé.

„Né, né,” sei Rienk, „gjin divel, né,

„Seag ik oait op 'e weagen,

„Mar 'n ingel seag ik op it lân

.

„Al lizze er toezen skippen klear,

Ik lit se farre en driuwe.”

Sierd-Anes-klachte.

In de minnegeschiedenis van den derden zeeman is wel de macht der liefde geteekend, zelfs sterker dan de dood, doch meer het zelfverwijt „de balling mei in forbritzen gemoed”.

Sierd Anes teag mei wylde sinnen

Fen 't lân nei 't rouwe seagebruws;

Forliet syn terpen en syn finnen

En 't lieave âlderlike hûs.

Geen raad van vrienden mocht hier baten.....

Yet steger waerd syn Fryske kop.

Syn *Eke* kaem him ek formoanjen,

Dêr hong syn hert oars jimmer oer,

Mar né, der wie net oan to toarnjen,

Syn wylde holle wie oerstjoer.

Bij 't afscheid drukte zijn liefste hem aan 't minnend harte, met de eed van verzuchting

Ta dat de klokken fen my liede

Forjit ik dizze oere net.

Hij rukt zich los uit hare armen en roept in dollen moed:

Ik wol myn hjitte kop ôfspiele

En oer de sêen dweile, giere

Na jaren zwalkens over verre zeeën keert hij eindelijk weder. Doch laten we dit onzen dichter uitspreken:

Hy kaem to lanne wer nei jierren,

Betomle wie 't forwyldre brein,

Hy seag it toerke al fen fierren

En sonk der hinne yn gewein.

Hy koe syn suchten net forkropje,

„Wês wolkom,” rôp er, „âlde toer!

„Ho? kinste nou gjin triennen stopje?

„Myn God! o né, ik jaen my oer.”

Hy skoarre nei it doarpke hinne:
Mar wolkom wie er nearne mear,
En elts roun fier fen him fen dinne.
Dat die him yn it hert sa sear.
Want *Eke* . . . (it is net út to spreken)
Dy wie it yn 'e sinnen slein,
En wie fordronken yn 'e *Brekken*,
En dat waerd *Sierd* to lêste lein.

„Och!” spriek er do mei droav'ge wurden,
„Is nearne rêst foar my yn 't ein?
„Is 't nearne dan foar my to hirden,
„Ik bin in skip troch stoarm forslein.
„Hwa kin it Albestjoer begrype?”
.

Hy seag it stille tsjerkhôf nei
En liet er bitt're triennen rinne,
En roap: O God, wie ik mar wei!
„Wer seil ik my nog hinne keare?
„Myn lust is wei en ik wird âld.
„Wiis dou myn paed, o Heare, Heare!
„Ik bin in fremdling yn de wrâld.”

Onze dichter bringt den berouwhebbenden
zondaar der vertwijfeling nabij, doch laat hem
niet ondergaan. Den verloren zoon schenkt hij
het anker der hope. Hij betoont zich een
troostend geneesheer ook voor de zwakken en
zieken van geest, voor afgedwaalden en ge-
vallen en weet de treurenden steeds op
te beuren. Hij kent de fijnste roersels van
's menschen hart en geeft veeltijds lessen van
levenswijsheid, die, als men dat wel ziet van
Bijbelspreuken, in de huiskamer op hare plaats
zouden zijn.

O, siikje net oan fiere strânnen
't Gelok, dat foar dyn foatten leit;
It skieden fen dyn leafste pannen,
Betink it, jongling, hwet it seit!
In stil bedriuw mei froede sinnen,
(O jeugd, ik sprek in treftich wird!)
It jowt in hymelryk fen binnen,
By eigen hús en eigen hird.

Dyn libbensbeker is fôl wille,
Mar 't swarste leed leit ek der yn;
Lit dochs forstân dyn lusten stille!
Oars drinkst dy dead oan har fenyn.

Zoo zouden we er eenige kunnen opsommen,
om er ditmaal mede te sluiten, doch we heb-
ben nog te luisteren naar een vierden varens-
gezel, in wiens zang de liefde van den minnaar
sterk, doch de macht van den dichter over de
taal niet minder krachtig blijkt te zijn.

Het melodieuze in onze klankrijke sprake
komt hier voorbeeldig uit. Wij luisteren en
volgen den zanger op de wijde zee. In 't eer-
ste vers spreekt de liefde in bekorende klan-
ken, in het tweede treft de harmonische te-
genstelling en vervolgens is het de mogelijke
strijd in nood en dood tegen de elementen, dien
hij ons als voor oogen toovert in ongemeene,
doch ongezochte taal, kort en krachtig. Wij
geven dit in zijn geheel.

Skipperssangkje.

Forjit my net as bolle wyntsjes waye
En ik oan 't roer myn sankje sjong;
As kroeze weagen 't gledde skip omaye;
Forjit my net.

Forjit my net as millioenen stearren
En 't freunlik moantsje my beskynt;
En dou swiet dream heste yn 'e seafte fearren,
Forjit my net.

Forjit my net as wrêde touwerfleagen
My slingerje der God it wol.
As ik ompolskje mei de dead foar eagen;
Forjit my net.

Forjit my net, as wreed de stoarmen bylje
En 't libben hinget oan in tried;
As wy forslein oan 't needtou ride en fylje,
Forjit my net.

Forjit my net as swarte tommelweagen
Oertrouwelje it wearleas skip,
En alle elementen tsjin ús teagen,
Forjit my net.

Forjit my net as w' einling yet forsinke
En teare yn 'e djippe sé:
Wol dan mei triennen oan my tinke;
Forjit my net.

Uit den mond des dichters staat opgeteekend,
dat de meeste zijner „sangjes” aan 't roer en
al zingende zijn vervaardigd.

V.

Al hwet forgiet, dou bliewst ús bij,
Dou lytse lieave: *tink oan mij!*

De weemoedige toon van „it Marke” en „it
Poelke”, waarin de zoete minne geschilderd
wordt in haar uchtend- en avondglansen als....
vervlogen, kenmerkt de meeste zijner zangen
aan de natuur gewijd.

„De wereld gaat voorbij met al hare be-
koorlijkheden.” Die gedachte werd door de
natuur, die hij zoo lief had, steeds in hem le-
vendig gehouden. 't Telkens weer versterven
van zooveel schoons, trôf zijne gevoelige ziele.
En waar hij met lustige opgewektheid de eerste
lenteboden begroet in dankbare taal, eindigt hij
toch in dien grondtoon: scheiden doet wee, doch
nimmer zonder een woord van bemoediging of
vertroosting.

Men leze zijn

Maerteblomke,

waaruit we hier eenige verzen laten volgen en
waaraan we niets hebben toe te voegen. Het
spreekt uit en voor zich zelve.

Kom myn lieave foarjiersberntsje
Mei dyn wite poanne op;
Kroepstou ek wer út dyn herntsje?
Wolkom, wolkom, griene pop.

Koeste troch de snie yet boarste'
Lytse lieave poanneman?
Koeste troch de hirde koarste
Poarje, lytse maerteman?
.....

Wolkom, trij'ris wolkom, soantsje
Fen 'e skrouske wintertiid,
Wis, dou blieste hjir in toarntsje
En dou makkest ús ris bliid.

Mar myn lieave griene bode
Fen dy romme griene tiid,
Fy! it roege en kálde noarden
Goelt en bílet wiid en siid.

Spyt yet heil út swarte loftten
Reint en touwert wyld en káld,
Of 't er toesen tongers ploften
Op 'e keale kálde wráld;

Pipet yet troch mēst en toarren,
Faget tek en beammen wei;
Skoddet yet mei hús en skoarren,
Bliest de wylde weagen wei.

Nou, dou biste er nou, myn koeze,
Mei dyn wite poanne op,
Simmerloften seil hjir roeze,
Bliu hjir mar myn lieave pop.

Och, dou kinste hjir net blieuwe,
Dat leit net yn dyn natoer;
Mannich oeren seilste klieuwe,
En dan is dyn libben oer.

Hast litstou dyn holtsje sinke,
En dou giest wer nei de groun;
Nimmen seil om dy mear tinke,
As dy 't libben dy het jown.

Dy seil dy yn 't libben roppe,
Grien en proesich lyk as joed,
En dou komste wer hjir boppe,
Lieaf forgotten Maartekroed.

Dat is oorspronkelijke taal en wat zijn het
blanke Maartebloempje en de zwarte Maarte-
buien daarin treffend geteekend, naast en te-
genover elkander gesteld als onschuld en be-
lagers!

Niet minder schoon en nog gevoelvoller is zijn

Blomke tink oan my.

Der weachst in blomke yn de mæden,
Gjin minske tinkt er oan;
It wird fortrape en fortræden,
Dy lieave simmersoan.
It libbet ienlik, stil en frij,
It is it blomke *tink oan mij*.

It floddert net as 't hege reid
Har leawen troch de wyn,
Mar yn de stille ienfâldigheid
Dêr is har wille yn.
De lege groun der blieuwt it bij,
Dêr sucht dat blomke: „*tink oan mij!*”

Lit stoarm en weagen har berinne,
Har grien komt jimmer wer

en bij droefheid en dood gelde

Dou lytse treaster blieuwt ús bij,
Dou lieave froede „*tink oan mij!*”

As freunen lang forgotten binne
En ierde en iwigheid har dekt
En as de triennen net mear rinne
Of dea ús stearrende eagen brekt,
Al hwet forgiet, dou blieuwt ús bij,
Dou lytse lieave „*tink oan mij!*”

Wij sluiten des dichters bloeme-zangen met
een paar coupletten uit zijn *Bellis pratensis*,
(het madeliefje of koueblomke).

Maitiids earste blomke,
Lieave fen de wei,
Ut Gods heilichdomme
Komstou, o lieave blomme.

Wê's wolkom lieave!
De maitiid is er wer.
Dat minsken en tiden forgeane
Dou komste, dou biste hjir wer.

Hoe schoon hij de „Maitiid” zelve heeft be-
zongen, kunnen we hooren in:

De iere Maimoarne en de Minske.

Dit vers dagteekent van 1833 en vangt al-
dus aan:

Der ha we it lieave foarjier wer
Mei al syn noflikheit!
Elts foegelke is wer yn 'e wer
En sjongt, en goelt, en geit.

De lieave flinter komt er út
En dwarlt de fjilden om,
En siket mei syn fine snút
It swiet út kroed en blom.

Hark dêr dat seafte siichje 'ris
Troch blêd en twiigjes gean.
Snuwe op! hwet is de moarnloft fris
Hjir yn dy beukenlean.

Hark dêr dy lieave nachtegael!
Scoe dy har leedsang jaen?
Ho kweeljend, earnestich klinkt dy tael,
Sa dompich út dy loan!

„Wy binne allegearre bly,”
Dat roppe se ús ta;
Ja, stomme blomkes sizze my:
„Dou bist it ek wis; ja?”

En biste it net, och minskebern!
Hwet dochste yn 't lieave fjild?
Kroep yn dyn hús, by de hirdshern
En sucht of tel dyn jild. ensfh.

In denzelfden toon heeft de dichter ruim
dertig jaren later ook den voorzomer (Juni-
maand) bezongen.

Zijn broeder schrijft omtrent dezen zang: Ik
hab okkerdeis oan *Eeltsje* sein: „de rymstikken
den dyn *Leed en Wille* binne al forskate jier-
ren áld. De lju witte wol hwastou as rymer
wierste, mar net hwastou nou biste. Dou maste
my in splinterny rymke meitsje. Dan wit de
hiele wráld ho fier astou hinne biste.” De
oare moarne brocht er my

De Blide Bernkes.

Wie dit stuk in zijn geheel aandachtig gaat vergelijken met de *Iere Maimoarne*, zal overtuigend gevoelen, dat de dichter in talent heeft gewonnen en rijper vrucht geeft.

't Onderwerp is oud, duizend- en meermalen bezongen en de gedachten, die er in uitgesproken worden zijn dus niet nieuw, doch de opwekkende, levendige schildering van 't gouden zomergetij evenaart die van *Camphuizen's* hoog geroemde *Maische Morgenstond*, al drie eeuwen oud, waar- van het bekende slot:

Och waren alle menschen wijs
En wilden daar bij wel,
De aerde waer een paradijs,
Nu isse meest een hel,

eigenlijk een dwaasheid is, terwijl *Halbertsma* met een gezonde levensles besluit. Wij voor ons gelooven, dat de *blide Bernkes* van den dichter behooren tot de beste zijner *natuur-* dichten en geven het daarom in haar geheel.

Ploits de blommen, dy dêr bloye,
Bernkes! ploits de blomkes yet,
Sa! nou laitsje en sjonge en djoye,
Ear 't de gouden tiid forgiet.

Hark it soezen troch de stânnen
Fen de seafte Westewyn
Oer de griene Fryske lannen:
Snuef de friske loft en yn.

Hark it lieave ljurkje siongen;
Hark, dy sjongt wer ta Gods ear.
Mear as toezen fâlske tongen
Klinkt dy lof foar de Opperhear.

Sjen it blinken fen it marke;
Sjog! de weagjes dounsje wei.
Sjog de swan, ho dat er farket;
't Bolle wynke nimt him mei.

Yn de wite hagedoarne,
Dy sa frisk to bloyen stiet,
Sjongt wer yn de iere moarne
't Flugge finkje in aerdich liet.

Hark ris, ho de ekster skattert
Yn 'e hege eskenbeam;
't Einke yn it wetter plattert
Mei syn lieave piketeam.

Sjen de hege wolken driuwen
Yn forgankelike pracht.
Sjen de sinne hearlik kliuwen,
Greate bode fen Gods macht.

Hark it beuzieh byke brommen,
Flinters dounsje yn pronkgewaed
Oer de miljoenen blommen,
Dy Gods hân oer 't ierdrik spraet.

Fiskjes binne nou oan 't djoyen
Yn 'e brune djippe mar,
Sjog de hege loft trogploen
De âlde steatlike aerrebar.

Wille hawwe alle dieren,
Sels de mieren yn 'e groun;
Mar syn geast omheag to fieren
Is mar oan de minsken jown.

Al dy lieafde, al dy wille,
Al dy goedheid is foar ûs,
't Mat ûs hert nei boppen tille,
Nei ûs hillig iwig thûs.

Mat ûs hert fen droafheit brekke,
Rint ûs 't eag fen triennen oer,
Kin de ierde ûs leed net tekke,
Dan sprekt ta ûs Gods natoer:

Sprekt ta ûs mei toezen stimmen.
Sjog! de kroedkes op 'e groun;
Sjog! de sinne oan 'e kjimmen,
Nige har holle nei de groun.

Is de dage wer oan 't kommen,
Alles dertelt wer op nij.
De ierde is in hóf fâl blommen,
't Is Gods libb'ne skilderij.

Blydskip fôlt wer alle wrâlden,
't Rint fen wille, wille oer.
Alle foegels yn 'e wâlden
Sjonge as bernkes fen natoer.

Sa mat ek ûs hert optille,
As Gods freunehân ûs slacht.
Folgje triennen op 'e wille,
Tink, de dei brekt troch 'e nacht.

Bernkes, as er blomkes bloye,
Ljurken sjonge yn 'e loft;
Wol dan op de blomkes lykje,
Hab dan as de foegels nocht.

Ploits de blomkes dy dêr bloye;
Bernkes! ploits de blomkes yet,
Ear 't de tsjerkhôfsblommen groye
En dy gouden tiid forgiet.

Ja, onze Dr. *Eeltje* is een dankbaar bewonderaar geweest van de rijke natuur in hare oneindige verscheidenheid. In alle kleuren en klanken heeft hij haar geschilderd en bezongen. Niets ontgaat zijn luisterend oor, zijn opmerkzaam oog, zijn dichterlijk hart. Men leze en vergelijke met het vorige, het stukje Friesche natuur uit en naar het leven, waarmede hij het leerdichtje „*Geales Sliepke*” heeft geïllustreerd.

't Eenvoudige verhaaltje, dat herinnert aan de paradijsgeschiedenis, is rijk aan les en leering, rijk aan echt-Friesche woorden, door menig Fries niet meer verstaan, *sa hat*, om met den heer *Vd. Meulen* te spreken, *de Hollânske tael ûs folk forgrienmanke en de Fryske geast forballe. Musten, as de âlden it net dienen, ûs Fryske skoalmasters net kreftiger meiwirke ha, om de eare fen ûs tael heeg to hâlden, troch har hege waerde, de Fryske bern hearre en fiele to litten?*

Welnu, heeren onderwijzers; mocht *Geales sliepke* velen uwer doen ontwaken. Het is als

geknipt ter behandeling voor de Friesche schooljeugd ten platten lande, het kan een tractatie voor haar worden bij zooveel uit den vreemde, waarnaar de kleine dorpelingen gedwongen zijn dag aan dag te luisteren, jarenlang.

Bedenk: 't Friesch is nog de *moedertaal* van 't kind, waarin het denkt en spreekt, in huis, op straat, bij 't spel zijn heele leven wellicht.

Ontfermt u zijner en open voor hem de bron van genot, troost en levenswijsheid, welke er schuilt voor den *Fries* op rijper jaren in zijn *eigen* letterkunde, die spreekt uit het volk, tot het volk.

Dáur staan geschilderd en bezongen *zijn* erf en vaders, *zijn* bedrijf en omgeving, *zijn* velden en wateren, *zijn* vee en gevogelt, *zijn* huis en haard, *zijn* lief en leed, in *zijn* taal, kortom, hij vindt er het Friesche landschap, Friezen, vrienden, kennissen, zich zelve en waar kan men beter zijn?

Hier hebt ge het bedoelde stukje, dat, evenals „*de Iyftze Toanbeisiker*” en m. a., in woord en beeld en strekking der landjeugd tot nutte leering kan zijn.

Geales Sliepkje.

Yn poepeslom bedobbe (diepe slaap)
Lei Geale yn 't leawich reid; (hoog riet)
Hy hie de kersen gnobbe (weggekaapt)
Yn 't hof fen oarreheit. (grootvader)

De pet oer 't holke hinne
En oer de eagen del;
Want waerm wie de sinne,
De brimsen stiken fel.

En oan in wyljen stobbe,
Dêr hong syn baitsje oan,
En oan it baitsje sobbe
In tsjorre kjelke oan. (een kalf aan een touw)

De roege holders soezen
Troch blomkes en troch kroed
En troch 'e stannen roezen
De simmertwikes loed.

De wettergulen fleagen
En goelden yn 'e flucht,
En nei de terpen teagen (trokken)
De hoantzen yn 't gefjucht.

De skouwe teapets songen (schuwe kraaien of
[gehate deugnieten])

De âlde lange team, (hun vervelend geluid)
En d' ekster wipt' mei sprongen
En gloep fen beam ta beam.

En Toon de seine harre (de zeis scherpte)
Fier yn it lege mæd;
En Doeke mopke narre (plaagde)
Fen 't swiljen wirch en sæd.

En koazze yn 'e doeren, ('t varken)
Dy haf'le yn 'e brij, (slijk)
Lei hymjend loai to poeren
En joeg de sinne frij.

En op 'e daem, der blaide
En eike sæd en sloeg, ('t schaapje)
En oer de lannen waide
Sint Jans tried wyt en roech.

Swiet yn 'e sliep fortiize
Wist boi fen nimmen kwea,
As seafkes him hwet kiize
Oer holle, boarst en lea.

Hy gappe en rekte en sette
Syn doawe skonkjes út,
As by de noas him fette
In kâlde kjellesnût.

„Hoei!” — skilde er — „Oarre, Oarre!” (opa
En sprong hast út it fel, [of pake]
En seag nou as in bloarre (schuldbewuste
Op 't earne kjelke del. [bloodaard])

Och, Geales wroegwjirm kneage,
't Wie oeral: „Oarreheit!”
Hy waerd er yet troch pleage,
Bedobbe yn 't leawich reid.

Kroep yn in syd'ne wrine, (deken)
't Kwea lit dy nearne rêst;
Dou kinste it net ontwine:
It fret dy sliep en rêst.

Wij hebben ten slotte nog te wijzen op een „droavich lietsje”, door *Clare* den Jonker voorgelezen, in des Dichters *laatste* geschrift.

Er staat boven:

De wite flokken,

dat zijn de winterbloemen. 't Is een beurtzang tussehen vader en dochter. 't Herinnert aan zijn in den bloei harer jaren gestorven *Anna*, die hij zoo lief had. Dit verhoogt de waarde van 't lied.

Moai *Sytske* kuiere yn 'e finne
En dounse yn dertle nocht,
Hia plukke blomkes om har hinne
En smiet dy yn 'e locht.

Zij wenschte wel dat het witte vlokken waren, om ten dans te gaan.

„Och,” sei har heit, „dou biste derten,
Dou smytste blommen wei?!

Het dan de winter ek gjin smerten?
O, freegje it de earmen nei.”

Zij blijft steeds vuriger wenschen naar de hoogtijden der volwassen jeugd:

Sint Steffen of Nyjier!

En de wijze vader antwoordt:

As yn de lye simmernachten
It fjild sa hearlik roekt,
En 't âlde hynzer greate frachten
Fen hea nei hûs ta loekt;

't Reidhintsje floitet yn 'e lizen,
De kwartel yn 'e stannen slacht,
Siz is de wrâld den minder lieaver
As yn Sint Steffens nacht? —

Doch het meisje roept

Och, lit dat gers en blommen fleane
En barn dy harken op!
Né, as de wite flokken fleane,
Dan gean wy keamer op!" —

O Sytskelieaf betwing dyn moele,
Dou biste ek yette in blom;
Dy wachtet ek in swarte koele;
O, tink der jimmer om.

Ho faek wirdt net in blom ôfmeane
En stronken bliuwe stean,
En ear 't de wite flokken fleane,
Kinst licht nei 't hôf ta gean.

„Och," roap it fanke, „ikke, ikke?
Ik bin sa jong, sa soun.
O heit, jou mat my net forskrikke,
Sa jong al yn de groun

„Né, as de wite flokken fleane
(O, Sytske! it wie in griis.)
Dan litte wy de blommen fleane
En siikje wille op 't iis!"

Kort hierna vinden we het meisje in den boomgaard aan 't vruchtenplukken; in den top van een der boomen geklommen en nog schertsend en lachend van uit de hoogte, stort ze naar beneden.

Ien sucht, ien skokje troch de lidden,
Wie alles hwet men fen har seag,
Hjir help gjin triennen, snikken, bidden,
It wie de dea, dy har oerteag.

Sa waerd dy moaye jonge blomme
Mei triennen nei it hôf ta brocht.
Ho mannich mat ta stearren komme
As hy er 't alderminst om tocht.

En do de wite flokken fleagen
Dêr sy sa faek nei winske hie,
Dy seagen net har moaye eagen,
Mar leine oer har in kleed fen snie.

In heerlijke beeldspraak is hier de overmoedige dartele jeugd geteekend en gesteld tegenover de wijsheid van rijper ervaring en het ouderhart; tevens in roerende taal de onzekerheid en broosheid des levens uitgesproken, zoo diep gevoeld door onzen dichter in 't eigen bloed.

VI.

Roalje, roalje wetterweagen,
Roalje en broes om 't âlde Grou.

Als *natuurdichter* hebben we Dr. *Eeltje* gehoord in 't veld, waar hij lente en bloemen bezingt en om de verscheidenheid van teekening, daar bijgevoegd een paar zijner leerdichtjes, geïllustreerd als ze zijn met het bedrijvige landschap; thans wenschen we nog eens naar hem te luisteren, waar hij de snaren spant op 't water, zijn element.

Wien 't Friesche bloed door d' ad'ren vloeit,
Verhef den zang als hij

in

De Fryske hirdsiler.

Skipkesile, skipkesile,
Dêr nei stiet myn Fryske sin.
Skipkesile, skipkesile,
Sa lang as ik toagje kin.

Wetter, wetter is myn libben,
Hinget siel en libben oer.
't Libbet, popert my troch de ieren
As ik oer de weagen stjoer.

As de wylde fuwgels djoeye,
't Reidmosk thjottert ljeaf fen tean,
De eintsjes troch de weagen roeye
Mei de piken efteroan;

As it djier yn griene weiden,
Yn de gersen wille het,
Of bescuwle yn de reiden
Fiskerman syn fuwken set;

Den oer Fryske markes drjouwe
Yn de romme simmertiid,
Yn de lye simmerjounen,
Makket hert en sinnen bliid.

Yn de kâlde hjerstmesmoarnen,
Wolkom, stoere noardewyn!
Moantsje mei dyn sulv'ren hoarnen,
Wolkom mei dyn gleaune skyn!

Soesje my troch mæst en lihen,
Ljocht my op de tsjust're poel!
Noarman hirdet ier en sinen,
't Moanljocht wiist my paed en doel.

Yn de kâlde hjerstmesmoarnen,
As 't noardwesten giert en bromt,
As de heil it wetter giselt,
Dobb'rje ik iensom op de romt',

Diggelfjoer sit oan de toppen,
Swarte loftten hingje er oer,
Thouwers fluitsje troch de stropfen,
Eangstich skoarje ik oan it roer.

As de wite koppen stouwe,
't Skipke kreaket, hellet, soecht;
Hingje, slepe, dweile, sjouwe,
Dat is 't libben dat my noecht.

Noflik is 't den thûs to kommen,
Om de ljochte gleaune kloes,
Fen it diggelfjoer forhelje,
Fen it wylde weachgebroes.

As de bernkes freegje en harkje
Hwet hjar heit het onderfoun;
Moast 'k sa'n dei mei noed trochfarkje,
Try'ris noflik is de joun.

Friezen binne wetterlieuwen;
Het it wetter wille en noed,
'k Wol in wetterpolsker blieuwe;
'k Bin fen 't âlde Fryske bloed.

Zoo te zingen is alleen den Fries gegeven, geboren en getogen, te midden van de wateren en meren, waaraan *Friesland* voor een groot deel zijn eigenaardig schoon, zijn karakter en voor vreemdelingen zijn bizondere aantrekke-

lijkheid heeft te danken. *Sonder Frysk gjin Friezen mear* zingt de dichter, maar „*Zonder mear* geen *Friesland meer*” wagen wij er aan toe te voegen.

Dr. *Eeltje's* waterzangen zijn daarom éénig, bovenal zijn *Grouwster Weagen*, tweeling van zijn *Alde terp*.

Myn siel útjit ik,
zingt *Gysbert* en dat mag gezegd worden ook van Dr. *Eeltje*, waar hij de *Fryske Weagen*, dy *roalje* en *broeze* om 't *âlde Grouw*, een zang des levens wijdt, dien we hier in zijn geheel laten volgen.

Grouwster Weagen.

Roalje, roalje, wetterweagen!
Roalje en broes om 't âlde Grou.
Myriaden foar ús eagen
Fleagen, stauwen om ús Grou.
Roalje, roalje ús foarby!
Hirde Friezen bljouwe wy.

Roalje, roalje, Fryske weagen!
Roalje, roalje, âlde Grou!
Broes en wigelje, âlde weagen!
Kroanje de âlde rounne trou.
Roalje, roalje, âlde Grou,
Byld fen echte Fryske trou.

Heit en mem binn' hjir beditsen,
Berntsjes, twiichjes fen myn hert.
Suchten binne hjir forbritsen,
Dy myn God allinne hjert.
Grouwster weagen, bljou my by!
Roalje, roalje ús foarby!

Roalje, roalje, Grouwster weagen!
Bruws en spiel yet om myn grêf;
Libjend koe 'k dy net besjunge,
Spiel my deade wei as tsjêf.
Lit myn berntsjes lieaf en fry
Roeye en djoeye den yn dy.

Roalje, roalje, wetterweagen!
Roalje en broes om 't âlde Grou.
Myriaden foar ús eagen
Fleagen, stauwen om ús Grou.
Roalje, roalje ús foarby!
Hirde Friezen bljouwe wy.

In dit levende water, leeft de taal der Friezen, leeft de stânfries, de dichter, de Grouwster, die roerend laat hooren:

Broes en spiel yet om myn grêf
en moet het zijn: Spiel my deade wei as tsjêf (kaf).

Neem mijn stof, o wetterweagen, die mij zoo dierbaar zijn en

Lit de berntsjes lieaf en frij
Roeye en djoeye dan yn dij.

Mijn geest, mijn streven, moge blijven leven bovenal in u, o jeugd; wat de tijd, welke daar henen snelt als de „wetterweagen”, dan ook moge meevoeren: *Hirde Friezen bliuwe wy!*

Bolsward kan op zijn *Gysbert* roemen, hoe wel *Gysbert* zijn *Bolsward* nimmer heeft ge-

roemd of ook maar genoemd in zijne zangen, evenmin als *Borger*, *Camphuizen* en zoovele andere dichters in wijden kring hun geboorteplaats, doch Dr. *Eeltje* maakt een uitzondering op den regel en verheerlijkt zijn *Grouw*, dat door hem geworden is een „dierbaar plekje grond” voor alle rechtgeaarde Friezen.

Op hardzeilpartijen heeft onze Dichter met zijn jacht, *Gysbert Japix* genoemd, meermalen prijzen behaald; zoo bij den zeilwedstrijd te *Sneek* in den jare 1844 een zilveren tabaksdooz, waarin hij de volgende inscriptie liet snijden:

Gysbert Japix greate namme
Haw ik oan myn skipke jown,
En de prys, dêr elts op flamme,
Fiks mei glans en glorie woun.
Earn fleach *Gysbert* mei syn pinne
Op de wjukken fen 't forstân,
Nôu oer *Friestân's* marren hinne
Broest er, sylt er as de bran!

VII.

Ik seil in sangkje sjonge,
Myn boike jaen dy del.

Dokter *Eeltje* is een kindervriend met een moederhart. Nog sluimerend in de wieg plaatst hij zich met zijn speeltuig aan de sponde der kleinen en zingt:

Myn lieave moet'le jonge,
Ei, kibje net sa fel.
Ik seil in sangkje sjonge,
Myn boike jaen dy del.

Knyp dou dyn lieave eægjes,
Dyn moezige eægjes ticht,
En wiggelje as de weægjes
Mei 't reid oan 'e wetters-ich.

Dou hest gjin soarge of kommer,
Dou witst yet nearne fen,
Dyn widze is dy nou rommer
As 'e wrâld dy wirde kin.

En van de lippen der moeder hooren we:

Och wierste ryk as in prinske
En hieste dyn widze fol goud,
Yet hieste net dyn winske,
Myn boarst fol tate, bout.

* *

Elders klinkt het in een wiegelied, navolging van een Duitschen minnezang:

Dou, dou biste myn Anke,
Dou, dou biste myn bern,
Dou, dou biste myn fanke,
Witst net ho goe ik it mien,
Ja, ja witst net ho goe ik it mien.

Sliep, sliep, seafkes myn bernke,
Sliep, sliep, stil as in blom,
Doek, doek, kroep yn dyn hernke,
Tink dou mar nearne net om. Ja, ja

Dy, dy, scoe ik wol trjouwe,
Ticht, ticht, djip oan myn hert;
Gjin, gjin pennen beskryuwe
Gjin memme-lieafdefioer net. Ja, ja

Troch, troch floer en troch wetter,
Gean, gean, flean ik foar dy;
Gjin, gjin libben is better,
As it stearren foar dy. Ja, ja

Dou, dou biste myn kuwze,
Dou, dou toegest my wei,
Na ... na ... nane suwze ...
Bljou er sa swiet yn wei. Ja, ja

Sleep, sleep, slút har de eagen,
Sleep, sleep, kroep troch har lea,
Tiis, tiis har yn dyn reagen,
Meitsje har libjende dea.

Ja, ja, witst net ho goed ik it mien.

* *

Voor *Ljouwe* (zijn eerstgeborene) *do't er troch*
it dom fearsjier kaem, heft de gelukkige vader aan:

Wolkom, tryeris wolkom, Ljouwe!
Ut it dom fearnsjier.
Ik mat dy ris tige trjouwe,
Dy myn libbens-ier!

Lit ik dy myn hert útjitte,
't Fölle blide hert!
Sloegje seaft op memme-skirte,
Soeg dy roun en fet.

Yette foar in mannich wiken
Leiste as Bouke yn 't koarn,
En gjin gyzen, roppen, striken
Helle in glimke oan.

Nuwer skaeiste, lytse solle,
Mei dyn losse lea,
Knikkebolste mei de holle
As hanswaarst om 't brea.

Maar nu (hoe fijn en juist is alles geteekend en gezegd)

Laitsje kinste en sjongen hearre,
Nei de lampe sjen

En dan dat guitig slot:

Hy het forstân, myn lytse koeze,
Hy het forstân, jawol!
By mannich sit it yn 'e boeze;
Hy het it yn 'e bol!

Zoo aan de wieg als aan het graf, hooren we den ziener en zanger van 't kleine en bewonderen we zijn talent, zijn opmerkingsgave, woordenkeuze en zeggingskracht. Wij geven hier nog enkele versjes uit zijn

Oantinken oan Justus,

onmiddellijk volgend op *Anna's dead*.

Nou is ús lieave Justus wei
De fleur fen 't hûsgesin.
De rouwe dy myn hert oerstjelpet,
Beskriwt gjin swakke pin.

It wie sa'n froalrik, derten bern;
Sa boartlik en sa goed.
O, as ik om dat boike tink,
Bin ik sa near to moed.

Ik wie syn makker op en út,
Ik waerd om him in bern,
Syn aerd, syn namme wie my lieaf,
Eilaes! dat is forlern.

Wie ik soms treurig yn 't gemoed,
Hie skild myn siel bedrukt,
Syn freugd, syn onskild, wie myn treast,
Dy treast is my ontrukt.

It hûs der 'k al dy wille hie,
Is my sa stil, sa near.
Ik sjen syn lieafste boartersgoed,
Syn boartfeint sjen 'k net mear.

De winter hat mei stringe hân
It fjild mei snie befracht!
Yn 't hôf, der 'k mei him kui're hab,
Is 't winter en is 't nacht.

Faek rikte hy my 't hanke ta,
Of naem myn rokseam faet,
En hy formakke my yn 't hôf
Mei syn healmoelich praet.

De keale stroeken stean nou dêr;
De roazen, o sa skoan,
Dêr 't boike faek syn lust oan hie,
Dy binne as hy forstoarn!

VIII.

It mantsje mei sân koam riden
Mei moeskes foar de wein.

Niet alleen *over* of *van*, maar ook *vóór* het kind heeft Dokter-om gezongen. We vinden van hem 'n paar "Telkes", aardig te pas gebracht in zijn proza-stukken. Daar zitten ze in de lijst en zoo geven we er hier een terug, waardoor het beter tot zijn recht komt.

"By de hird sieten al twa fen de jonkjes to knikkebôljen; it krysblok (de warmte) krige hár yn 'e macht. „Ja,” sei de Jonker, „it mantsje mei sân” hat er wêst. — „It mantsje mei sân!” sei in jonkje fen saun jier „hwet is dat?” „Ik seil it dy forhelje” wie it antwird, en do waard de jongste fen fiif jier ek wekker en do begoun de Jonker dit forteltsje. „It is in rymstikje; jimme matte goed tahearre” en de jonges loekten de eagen op en harkene nei de Jonker mei de moelen iepen.”

It Mantsje mei sân.

Dêr wie alear in âld Keuning,
Dat wie in stoefen faer,
En dy bespreek de geesten,
It wie in townaer.

En yn syn sulwren widze,
Yn side en plomkes, dêr lei
Syn lieaf reawangig soantsje,
Dat kriet mar jimmerwei.

Dy batske Keuning forflokte
Dat harterke fen in soan,
Beswarde de kweade geesten
En spriek it sâ-n-mantsje oan.

„O, sâ-n-manke kom 'ris harren" (hier)
„Strui sâ-n him yn 't gesicht."
„Toe", roap dy âlde Keuning,
„Slût him syn eagen ticht."

It mantsje mei sâ-n koam riden
Mei moeskes foar de wein,
Yn 't weintsje fen goud en side
Dêr siet hy sa edel, sa kein.

En oan syn moai rea rokje
Der hongen twa poedsjes oan:
It iene wie swarter as ierde,
It oare sa wyt en sa skoan.

Hy naem út it wite poedsje
Mar trye kerreltjes sâ-n
En struide it yn syn eagjes;
Do gong er wer nei syn lân.

En 't berntsje wreau syn eagen,
Syn earmkes waerden slop;
De sliep befong syn lidden,
En 't kin foel yn it krop.

En yn sa'n seafften doeze
Lei hy de hele nacht.
Der lei dy lytse koeze:
Gods ingels hâlden de wacht.

Sa roap hy nou alle jonnen:
„O, sâ-n-manke, sâ-n-manke, kom!"
En as de berneklok lette,
Dan rekke dat bern yn 'e slom.

Mar 't boike waerd balstjurrich
En goelde en tierre him sa;
Do gong dy wrede Keuning
Sels nei de sâ-nman ta.

„Och, sâ-n-manke," sei de Keuning,
„Wyst dou ek rie mei 't bern?"
„Och, smyt him sâ-n yn de eagen,"
„Al seil hy noait wer sjen."

Do naem hy trye kerltjes
Ut 't swarte poedsje wei,
En smiet it him yn de eagjes,
Dy dêr to grinen lei.

En 't boike slûte syn eagjes,
De eagslidden foelen yn.
Hy die se noait wer iepen:
It Keuningsbern wie blyn.

„De lytse jongens kroepden omtrint yn el-
„koarren do hja dit stikje hearden, en gongen
„dalik nei bêd, hwer de sliep har gau oer-
„mastere."

Dit eenvoudige, schilderachtige „Telke", moet
ook ouderen behagen, al ware het enkel door
de taal. Het teekent ons weer den dichter, die
't kleine mint en leeft in de jeugd. Om de
kleinen te sparen — 't is bedtijd — spreekt
hij niet van „dood", maar inplaats van „blind".

Van dezelfde strekking is

It Wiif mei de blauwe Mouwen

in nagenoeg dezelfde belijsting, voorkomende
in „De Sint-Petersboask."

Hark! hwet teistert om de glêzen?
Hark! hwet wimelt om de doar?
't Is in selsom tsjuster wêzen,
Bljou hjir wei, dou swarte moar!
Berntsjes, is 't wol to betrouwen,
't Skym'rig wiif mei blauwe mouwen?

't Skymrig wiif komt út de marren
Ut de swarte wetters op;
Oelen fleane mei elkoarren
Trog de loft op har gerop.
Berntsjes is 't wol to betrouwen,
't Skymrig wiif mei blauwe mouwen?

As de sinne yn 't wetter doeket
Stiigt hja ut de marren wei.
As de stoarm it wetter boeket
Is 't foar har in simmerdei,
En hja bromt trog mêt en touwen.
't Skymrig wiif mei blauwe mouwen.

Stikels rint hja dwers oer hinne
En oer de duorren fen de poel;
En jaget wei de lieave sinne;
En tsjuster wirdt de loft en koel.
Berntsjes, is 't wol to betrouwen,
It wiif mei de blauwe mouwen?

En kin hja lytse berntsjes fine,
Dy net nei bêd ta wolle gean,
Dy altd skrieme, en tsjiere en grine,
Dy trjouwt hja yn har blauwe klean.
O, berntsjes, 't is om to besauwen;
Dat wiif mei de blauwe mouwen?

De komende nacht wordt in dit „Telke" voor-
gesteld als „t skymrig wiif mei blauwe mou-
wen". Het adjectief „blauw" herinnert aan som-
mige oude Friesche spreekwoorden, waarin
„blauwe Fedde" als de dood wordt aangewezen.
Bekend is dat elders „berndieven" dienst doen,
om kinderen van de straat in huis en naar bed
te krijgen. Ook komt „de hardlooper" in on-
zen tijd van stoom daarvoor in aanmerking; doch
mooier is en blijft: 't skymrig wiif mei
blauwe mouwen. Daarin schuilt poëzie.

* *

Voor oudere kinderen hebben we ook nog
een en ander, heeren Onderwijzers aanbevolen,
even als *Geales Sliepke*, vroeger vermeld.

De Friesche schooljeugd, dient voor de Frie-
sche lectuur gewonnen. Daarom laten we
hier in zijn geheel volgen

De lytse Toarnbeisiker.

In earne jonge yn de wâlden,
Dy toarnbeisike oan de wei,
En song derby in aerdig sangkje;
Hy neurnte sa de hele dei.

Ja, soms begoun er loed to sjongen;
Dat klonk sa yn dy stille loan!
O, 't earne boike hie sa'n wille,
Wol mear as mannig Kenings-soan.

Mar mis! der stoeke wirk en sjongen.
Werom myn boi? Hwet is er oan?
Hy seag in syden ponkje lizzen,
Dat lei dêr sa mar oan de loan.

De earme stakker wie besauwe, (verslagen)
Do hy der goud yn 't ponkje foun.
Want trye goudene dukaten,
Dy foelen der sa oer de groun.

Hy keart se om wol hondert kearen,
Hy telt en sjogt se oer en nei.
Hy lit it toarnbeisiikjen wêze
En gong sa bliid mei 't ponkje wei.
En onderweis oan 't prakkesearjen
Hwet hy foar 't jild al keapje scoe,
Oan moaye klean en 't swiete iten,
Krekt of it jierren doarje koe.

Mar och, hy moast gau onderfine
Hwet oan sa'n stikje goud ek wie,
En koart begoun hy al to kleyen,
Dat hy mar trije duiten hie.

Ho gau wie ek dat jild forsjidde!
Yn koarte dagen hie er neat
En earm, ja earder as foarhinne
Stoe dêr it boike kâld en bleat.

Nou gong er wer oan 't toarnbeisiikjen,
Mar hy wie stiller as alear.
Hy koe gjin jolich sankje sjonge
En werom song er nou net mear?

Daarop mag de lezer het antwoord geven.
Nagenoeg van dezelfde strekking is het be-
rijmde verhaaltje onder den titel

Nimmen libbet fen oerfloed.

Ook een leerdichtje. Daarin wordt aange-
toond dat arbeid adelt en werken leven is.

In grietman libbe op syn stins
As d' earste fen it lân;
Hy hie der alles nei syn winsk,
En alles nei syn hân.

Maar in zijn overvloed gevoelde hij zich toch
niet gelukkig, leefde onmatig en ging soms
vreeselijk te keer tegen zijn dienstbaren.

Dan flokte er op 'e fammen,
As tsjinnen s' him as lammien.
Sa'n malle boi wie wer 'ris oer,
Mynhear woe út to jeyen,
Hy socht *Diana* en syn roer (hond en geweer)
Om wyld en tiid to deyen. (dooden).

't Hie reind, it bosk wie him to wiét;
Nou teag er nei de heide,
Dêr *Oeds-om* by syn skiepkes siet
En fredig pypke en breidde.

Hy rink'le mei de hân yn 't jild
En *Oeds* sei: goeden dei!
„So, *Oeds-om*! sa allinne yn 't fjild?
Hwet jowt dat wol sa'n dei?” —

„O, Jonker, neat as kost en klean
Fortsjinje ik dei op dei:
Dat is jier út, jier yn, myn lean,
Ik liz' gjin (†) botsen wei.”

(†) Er staat „myn”, doch ons dunkt dat het „gjin” moet zijn.

„Dat is 'n bytke! sei mynhear,
„Dat is gjin billik lean.”
Mar *Oeds-om* sei: „H a j o u d a n m e a r?”
Dêr koe mynhear mei gean.

IX.

Gouden is de bernewille,
Al it oare reek en tsjeaf.

Kinderen en bloemen, jeugd en lente, zijn
door onzen Dichter beide heerlijk en rijkelijk
bedacht in zijne zangen.

Geen bloemen om haar kleuren of geuren,
die groeien en bloeien in tuin en hof, afge-
perkt en opgesloten als de zangvogels in de
kooi, konden zijn open oog en vrijen zin be-
koren, maar in de ruime natuur werd zijn
dichterziel getroffen bovenal door dat kleine op
velden, wateren en wegen. Zoo ook onder de
mensen; geen hoofsche kringen trokken hem
aan, maar de vrije veldbewoner, de ongekun-
stelde dorpeling en bovenal de ongedwongen
jeugd.

De ierde is in hôf fol blommen,
't Is Gods libb'ne skilderij,

roept hij uit bij de begroeting der lente, en tot de
kinderen, wanneer hij reeds op jaren is gekomen:

Ploits de blommen, dy dêr bloeeye
Berntsjes! ploits de blomkes yet,
Ear 't de tsjerkhôfsblommen groeeye
En dy gouden tiid forgiat.

Beets zingt als hij:

Hoe zalig als de jongenskiel
Nog om de schouders glijdt.

En *Halbertsma* als van v. *Haren*:

O, dierbaar perk van drie tot zeven jaren,
Als ieder voorwerp 't oog bekoort, het harte streelt:
Och, of ze zonder einde waren,
Als alles licht, als alles speelt!

waarvan *Hofdijk* getuigt: Is het wezen der
kindsheid en heur invloed op de haar omrin-
gende wereld ooit schooner en juister uitge-
drukt in een enkelen regel?

Wij stellen er naast de verzuchting van Dr.
Eeltje:

As ik oan myn bernejierren,
Oan dat golle boartsjen tink,
Wrâld, hwet binne dan dyn skatten?
Hwet is 't goud mei syn geblink?

Nog eene vergelijking tusschen beide dich-
ters-Friezen, wijl zij hier als voor de hand ligt:

Helaas! helaas! hoe vlieden onze dagen;
Hoe spoedt zich ieder uur met onzen luister heen;
Hoe flauwe vreugd, hoe bitt're plagen;
Hoe min vermaak, hoe veel geweën!

Aldus *Willem v. Haren* in zijn „*Menschelijk
leven*” en *Eeltje Halbertsma* in zijn *Poelke*:

En lyk dyn weagen roalje,
Giet ek ús jonkheit foart:

Hoe lang is faek de smerte!
De wille? — oeh, sa koart.

Zoo is er meer in beider werken, 't welk doet denken aan verwante zielen; trouwens ook in beider leven valt veel overeenkomstigs op te merken.

Doch wij moeten terug naar

„de Terp”,

de speelplaats zijner jeugd, waarin de Dichter zijn gelukkige „bernejierren” herdenkt. Hij telde toen vijftig jaren en stort er zijn hart over uit, als over de *Grouwster Weagen*. 't Is zijn jeugd, die hij teekent.

Als knaap had hij dapper meegedaan. Hij was een echte meisjesplaag toen hij nog schoolging, werd ons meermalen verhaald.

Zelf zingt hij:

As de famkes toutsjedounsen
En de jonges pleagen har,
Waerden wy sa faek ofsnoarre:
„Dondersk jonges, sa'n genar!”
Mar wy houden ús mar dom
En wy joegen nearne om;
En hwet tochten hja der by?
Alde terp; o siz it my.

Zoo laat de dichter in elk vers een schildering van wat de jeugd behaagde, als vlinders, bloemen, lente en spel voorafgaan aan dien slotregel, *de alde terp* gewijd, waaruit de weemoed spreekt in roerende taal. Hij besluit dit schoone gedicht met de verzuchting:

Och, myn bernejierren fleagen
Lichter as it swerk foarby,
Mar dyn griene, ljeave blomkes
Binne alle maitiids ny,
En in oare nye jeugd
Het op dy wer wille en freugd;
En liz ik it libben ôf,
Alde terp wird den myn hôf.

Lit de berntsjes op my boartsje,
Blomkes ploitsje op myn graef.
Gouden is de bernewille,
Al it oare reak en tsjaef.
Is de winter rou en wyld,
Grienje maitiids bly en myld;
Bloï as byld fen Fryske kracht,
Alde terp, yn iuw'ge pracht!

En liz ik it libben ôf, Alde terp wird dan myn hôf.

Deze zielebede van den dichter is niet vervuld. Wel is na zijn dood aan „de Terp” de bestemming gegeven, die hij wenschte dat er aan gegeven zou worden en wordt er loffelijk betracht het „eert uwe dooden!” doch zelf sluimert hij er niet.

Men kent en vindt zijn ligplaats nauwelijks meer.

Geen kenlijk teeken wijst ons de plaats aan, waar zijn stoffelijk overschot in den schoot der aarde is neergedaald; geen zerk of monument dekt of siert zijn graf, geen bloempje tiert er wellicht en mogelijk heeft de dichter, die bij

zijn dood het *holle bombam oer de lege wâlden* liet dreunen, nog te veel gezegd, waar wij hooren: *Al waye nou de gersen oer dyn holle...*

Hoe 't zij, bloeiend staat in den Frieschen Lusthof zijner zangen: It Blomke „*tink oan my!*”

Al hwet forgiet, dou bliuwst ús by,
Dou lytse lieave „*tink oan my!*”

En of wy rize, sinke, driuwe,
Lieaf blier ús Fryske tael en liet;

zooals gij daarin hebt geschreven en gezongen, zooals gij die ons hebt leeren verstaan, gevoelen en genieten, o, éénige Friesche zanger, naar wien we zoo gaarne luisteren in *Leed en Wille*.

Geen zerk, gij, die „*op it grêf fen Lokke*” hebt laten hooren:

As nei in lange wile en tiid
Gjin trien mear om dy rint,
En de âlde freunskip wiid en siid
Wer nye freunen fynt,

Dan tink ik yet oan dy, myn bern,
To ier forwile blom,
Sa faek as ik it tsjerkhôf sjen
En op dyn grêfstien kom.

„Twigen” uit zijn stamme, wij denken aan U en aan den slotregel van des dichters *Sémans-sangkje*:

Forjit my net.

Het graf van *Anna Maria van Schuurman* te *Wieucerd* is vergeten, zal de nazaat ook vruchteloos hebben te zoeken naar dat van Dr. *Eeltje Hiddes Halbertsma* te *Grouw*?

X.

Der komt er as in tongerwolk
En broest út d' easter-kimen.

't Is een uitgebreid veld, waar de pennevruchten van den Grouwster Dichter verspreid liggen tussehen die van zijn broeders *Joost* en *Tsjalling*.

Gysbert's arbeid laat zich gemakkelijker overzien, wijl die op zich zelve staat en beter is ingedeeld. Bij Dr. *Eeltje* ontbreken de scheidslijnen ten eenenmale. Zelfs de tijdsorde is niet gevolgd in de *Rimen* en *Teltsjes fen de Broarren Halbertsma*. 't Geheel is een echte „Lapekoer”, waarop van toepassing moge zijn het „Verscheidenheid behaagt”, doch Dr. *Eeltje* ziet men er niet in het volle licht. En dit is eisch en recht voor mannen van beteekenis, dat zij als de monumentale hoofdgebouwen van een stad vrij en onbelemmerd op zich zelve komen te staan, om van alle zijden gezien te kunnen worden. Wij hebben getracht, daaraan te ontmoet te komen, door de Rijmen van zijne hand eenigszins te groepeeren en soort bij soort te stellen naar inhoud en toonaard.

De grens dier soorten was vaak moeielijk te trekken en blijft min of meer willekeurig. In

het motto hebben we het karakter der verschillende rubrieken eenigermate aangewezen.

Tweeledig is ons doel: 1o. Dr. *Eeltje* in zijn arbeid te leeren kennen en waardeeren en 2o. nieuwe geestdrift te wekken, inzonder bij de jongeren, voor Friesland's taal en schriften.

Wat tot dusver onvermeld is gebleven uit des Dichters ernstige zangen, laten we thans volgen, te beginnen met

De Winter fen 1624 yn it Wetterlân,

waarin begrepen zijn *It Swealtsje Forjit* en de *Liekeblommen*.

Zij vormen te zamen het hoofdstuk van den Dichter, dat bizondere aandacht verdient.

't Wie droavich near yn 't Wetterlân,
It jongfolk hie gjin tier.
Yn flouer jier gjin winter hawn,
Dat foel de minsken swier.
„It riden”, roapen se, „is 't gjin griis?”
„Dat seil ús glêd forjitte.”
„O poale, frear it hynste-iis,
„Ho fluch scoe 'k dy forlitte!”

Dat folkje wie forsiker bang
Dat roegbird ús forliet,
Omdat er flouer jierren lang
Yn fremde lannen siet.
Wylst onfordildich roap it folk:
„Men sit jins ears oan strimen,”
Dêr komt er as in tongerwolk
En broest út d' easter-kimen.

Gjin feint dy nou gjin redens socht,
De slypstien stoe net stil.
Om rie fen d' âlden waard net tocht;
De sinnen wierne op til.
De fammen roapen: „Och! 't is neat,
„De froast seil ús belitte:
„Want gean de roeken oer de sleat,
„Dan lit er 't meast wer sitte.”

Mar Noarman blies foeleindig troch,
De loft stoe spits en moai.
't Wie winter, en nou mei in sjoeh
Wie 't jongfolk oan de goai.
Jouns sprieken se de reizen ôf,
En pochten fen har riden.
Men tocht om ky, noch hûs, noch hôf;
't Wie wille oan alle siden.

De fynste pakjes masten oan;
Gjin kjeld waard nou mear fjild.
Hja glommen as de iere moarn,
En rink'len fen kâld jild.
De loaikets dy oars oan de hird
Hwet hispelje foar beppe, (spinnen voor groot-
't Is ôf dat folk betoavre wirdt; [moeder]
't Bin de earste dy har reppe.

De Friesche winter is hier voortreffelijk geteekend, evenals het jongvolk in zijn aard en beweging. En nu verplaatst de dichter ons in de stille afgelegen woning van een paar oudjes op de ruimte.

Dêr wenne fier yn 't Wetterlân
Ald Jokke en Jeltsje-moai,

Twa liuwe sindlik as de brân
En derby fier fen loai.

Ze hadden drie kinderen, twee dochters en één zoon, zoodat de boerderij geheel met eigen volk werd gedreven.

Dat libbe fredig mei'enoar
Der op dy poale hinne,
Seaft as de weagen oer de mar
Yn simmerjounen rinne.

Mar do de winter kaem yn 't lân,
Do wie dat hûs oerstjoer.

Dag aan dag trokken de jongelui er op uit, heel de provincie door en lieten het werk aan d' oudjes over of bestelden het uit.

Jouns dagen se nei meltsjen op,
Forskrouwe en út de rakken,
En roasteren de lea hwet op
By prikkefloer en takken.

Sa sloafde har dat jongfolk út:
Hja krigen hast gjin lins, (rust)
Mar eindling mast men ta beslút
Ek nei de stêd fen Grins.

Aldus geschiedde. Met hun drieën van paren werd de tocht aanvaard. In Groningerland op een dorp gekomen, waar een hardrijderij zou worden gehouden, liet een der vrijers, *Worp* geheeten, zich als deelnemer inschrijven en... won den prijs.

Dat stoe de Grinzers matig oan,
Mar 't mocht har dochts net bate.
De Friezen spanne op 't iis de kroan,
Der kinn' se net tsjin prate.

Worp gaf een flink gelag en daagde dra ieder uit. „Geyend” riep hij:

'k Wol tsjin de bêste út it doarp,
Dan ik op kowe-ribben!

Later dan men gedacht en plan had, gelijk te denken is, werd de terugreis aanvaard. 't Was al zeven uur, doch gelukkig lichte maan en voor den wind.

Hja setten nou ris tige skonk,
Dêr waard gjin iis hast roerd.

Met dat en al waren de meisjes bezorgd over de onrust thuis.

„Us heit en mem”, sa spriek in faem,
„Hwet mei dy sloawen tinke.”

Doch de vrijers antwoordden:

„Wy moat yet op 'e Leke oan,
„Wy binne nou sa ryk.
„De moanne skynt de hele moarn
„En 't iis is as in dyk.”

En de held van den dag vervolgt:

„Kom, lak!” sei *Worp*, „is mem yn noed,
„Dat seil wol wer besoarje.
„In Lekeblom moat op 'e hoed!
„Lit de âlde liu hwet gnoarje.”
Mar *Jokke* en *Jeltsje* gnoarren net,
Hja suchten om de bern.
Ho eang waard it har om it hert!

Har rie wie skjin forlern.
By in lyts foerke sieten sy
Yn 't skynsel fen de moanne,
En hearden de fortsjiermery
Fen de oelen yn 'e loanne.

Angstige voorteekenen, die licht gehoord worden door een bezorgd gemoed in 't middernachtelijk uur en in een schaarsch verlicht vertrek op de eenzame ruimte.

Ald-Jeltsje verbreekt de akelige stilte.

„Hwet is de wrâld foroare faer,”
Sa spriek de âlde frou,
„It jongfolk sjocht net mear gefaer,
„Dat is forwyld're nou.
„It lân mat sinke as in stien,
„Hwer mat dat yette hinne,
„Nei rie fen d' âlden wirdt net dien,
„Hja witte it mar allinne.
„De wrâld is, siz ik toesen kear,
„Is net as fen to foare.
„De oerdwealskens wint al mear en mear,
„De minsken binn' foroare.
„Och, bin' jinwirdig d' âlden tel?”
Sa jeuz'le Jeltsje foart,
„It libbenspaed dat is sa smel,
„De wei nei 't grêf sa koart.
„Mar dat betinkt it jongfolk net,
„Hja litte de âlders suchte.
„O, God, dy hiel de wrâld befet,
„Hâld har yn hoed' en tuchte!”
„As suchtsjen help, ik suchtte mei,”
Sa spriek âld-Jokke-om doe,
„Mar 't brocht nea himels treast to wei,
„Dy smert forlichtsje koe.
„Mar 'k haw alear in teltsje heard,
„Dat seil ik dy fortelle.
„Ho! dy troch eigen tadwaen stjeart,
„Scoe dat âld-Jokke-om kwelle?”

Wat geeft zuchten, wat baat onrust; treft onze kinderen het ongeluk, wij hebben ons zelve niets te verwijten, zegt âld-Jokke-om, gedachtig aan

It Swealtsje Forjit,

een „teltsje”, dat hij eens gehoord heeft van zijn ouden grootvader en nu ophaalt voor Jeltsje.

Zijn hoofddoel is aan te toonen, dat de ouderdom licht de eigen jeugd vergeet en er een troostend vogeltje uit den hoogen ons omzweeft in dagen van zorg, zingend *Forjit, Forjit*, wanneer we het goede gewild hebben. Voor den boosdoener in zijn stervensure zwijgt het.

Foar dy sjongt it himelske foegeltsje nit,
It treastende swealtsje Forjit, Forjit.

Zoo wijst de Dichter op verschillende gevallen, waarin het „Swealtsje” zich in zeer ongelijken zin laat hooren, doch niet alle even duidelijk en door ieder te vatten, om ten slotte met zijn gewone klaarheid het woord te richten tot zijn mistroostig en verwijtend oudje.

It Swealtsje dat op gjin swinge sit,
Mar iwich om ús sweeft troch de wrâld,
Dat heste forgotten; mar tink er oan,
De wrâld is yette sa net bedoarn.
Wylat 't jongfolk op 't iis sa swalket en swit,
Sjongt foar Jeltsje it swealtsje Forjit, Forjit.

Forjow dochs wat oan 't broesjend bloed;
Us bern bin' yn Gods hân, yn Gods hoed;
De stipen binne it foar de âlde dei,
Mar 't moaye glêdde iis bringt har sinnen wei,
En as de winter ús wer forlit,
Dan sjongt wer it swealtsje Forjit, Forjit.

Is dy dan forgotten dyn fammetiid?
Ik tink er net oan, of it hert wirdt my bliid.
Wy hoalden en rieden let yn 'e joun;
Wy waeiden er oer en roerden gjin groun;
Ho suchtte do ús âld memke yit!
Sjong op nou, leaf swealtsje Forjit, Forjit.

Na dit vermanend „zie u zelve” en het troostend „Forjit”, voert de dichter ons terug naar de jongelui, die in aantocht zijn.

* *

It wie twa oere yn 'e moarn,
Dat it âlde pear der siet;
Der kaem it folk op de opsleat oan
En song it heegste liet.
De houn dy skrabbe oan de doar,
De âlde boer die iepen;
Hja joegen har as skoayers oan
En fregen der to sliepen.

Hoe juist is die schildering van „dézen hond” en van „dít jongfolk”!

Mar Jokke-om koe har oan it loed
En roap: „Kom yn mar, bern!
„Jimm' mem sit freaslik yn 'e noed
„En joeg de moed forlern.”
Hja stoepen yn it binhûs op;
Har kleen wern' roeg berime.
Ald Jeltsje sloeg har eagen op
En 't âlde sloaf beswime.

Besauwd wie 't heele selskip do, (verslagen)
Har dochters kieten sa.
„Wat of ús memke skele scoe;
„Wol mem ek watte ha?”

Het oude sloof komt van lieverlede weer bij zinnen en de kinderen betoonen zich innig verblijd.

Ho, wie ús mem sa fen 'e set?

vragen ze belangstellend, doch zich niet vrij gevoelend van schuld, voeren ze er als in éenen adem de verschoonende reden aan toe:

't Is wier, wy binne al to let,
Mar 't wie ek hynste-iis. (paarde-ijs)

Het oude moedertje antwoordt:

„O, blydskip wie 't net bêste bern,
„Mar skrik hie 't hert beklomme,
„Dat 'k jimme anstons dêr moast sjen
„Sa mei dy Leke-blommen.
„Och! tsjerkhôfsboden binn' 't foar my,

"Deadsblommen, dea en tor. (*)

"Ik seag se earst oan ús *Mary*;

"En dêr beswymde ik foar."

Doeh 't is nu te laat, kinderen; gjij hebt rust
noodig; ga naar bed; morgen zal ik verder ver-
tellen, wat mij op het hart ligt.

* *

's Anderen morgens, toen hetzelfde gezelschap
weer vroolijk bijeen was en gereed stond voor
een nieuwen tocht, sprak de moeder:

"Earst yet myn forteltsje.

"Toaf in bytsje, blijou! ei, blijou!

"Hark nei âlde *Jeltsje*.

Wij geven het in zijn geheel.

Vooraf zij opgemerkt, dat het nu de moeder
is die vertelt (in *It Swealtsje Forjit* spreekt
het koel verstand van den vader) en dat ze
wel-is-waar het woord richt tot hare kinderen,
maar tevens, hoewel niet rechtstreeks, een ant-
woord geeft aan *âld-Jokke-om*, die sprak:

Ho, dy troch eigen tadwaen stjeart,
Scoe dat *âld-Jokke-om* kwelle?

De Liekeblommen.

Op it lytse doarp *Terkaple*

Stoe alear ús âlders hoes;

Frede wenne dêr en wille

Yn dy âlderwetske kloes.

'k Wie de jongste fen sân berntsjes,

Heit wie watte stoef en stiif;

Mar ús mem wist him to troayen,

't Wie sa'n seaft, meilyich wiif.

Yn myn earste famkes-jierren

Hie 'k in sister, ús *Mary*;

't Wie de âldste fen de keppel,

Flugger wie er net as sy.

Meltsje, swylje, boetermeitsje,

Alles fleag har troch de hân.

Dêrby moai fen liif en lidden

En sa sindlik as de brân.

Hjerstmis oer de poel to stroezen,

Nei de ky oan d' oare kant,

As de wite koppen roallen,

Dat wie 't libben nei har trant.

En hja wie sa goed, sa sedich,

Die sa graech har âlders sin;

As se winters út-fen-hoeze

Wie er ien yn 't hoes to min.

Simmers krige hja wol fryers,

Mar dy liet se meast wer gean.

Inkeld koe se Pinkster-tiisdeis

Wol nei *Snits* to keamer gean.

Mar net fier fen ús fen dinne

Yn it âlde *Goingaryp*,

Wenne *Ids*, en dy allinne

Wie har sin en har begryp.

(*) Witte kunstbloemen, die het gebruikelijk was
dat eertijds meegebracht werden door de jongelui,
die per schaats de *Leek* bezochten, waar ze te koop
werden aangeboden.

As de kjeld it wetter strjemme,
Tocht men net om kjeld en wyn.
O, ho kriigden se op 'e poallen,
't Jongfolk yn de moanneskyn.

As de wite flokken fleagen,
Wie *Mary* ek op 'e fljocht;
Alle dagen ride en djoeye
Wie dan ek har greatste nocht.

Mei har tryen jonge pearen
Teagen se nei *Grinslân* ta;
En it iis dat wie fol wjekken
En de winter moalke sa. (draaide op en af.)

Al it rieden fen ús âlden
Wie mar praten yn de wyn.
Ids dy wiste alle wjekken
En werom wie 't foar de wyn.

Mem stoe op 'e wâl to krietten,
Mar ús heit dy snoarre har ôf:
'k Seil er net in trien om litte,
"Al bring ik dy Sneun to hôf."

* *

De oare jouns begoun to kommen
En it waerd sa stil yn hoes;
Teyich wie 't en watte mistig;
Soms dan reinde it by de roes.

Aeklig roesde it om 'e skoarre,
't Kreaake op 'e skoarstien near (angstig)
En as mem yn 't mistig waer seag,
O, hja sloeg har hânnen gear.

Soms begoun dat sloaf to kritten,
Mar ús heit bleau steeg en stom;
Wy as berntsjes boarten boete (veestal)
En wy tochten nearne om.

Einling komme dêr twa mannen
En dy tikje oan 'e doar:
't Wierne ljouwe fen *Terherne*
En ús heit kaem selwer foar.

"Boer!" sa sprûk ien fen dy ljouwe,
"Wat is 't aeklig mei *Mary*.
't Griist my om it út to spreken . . .
"Mar hja 's wei . . . dat siz ik jy!"

En do sleepten se de slide
Midden oer de boethoes-flier,
En der laei *Marye* dead op,
Sonder moetse oer it hier;

Mei in Lieke-blom by 't jak yn,
't Aeklig pronksel fen de dead,
En har moaye reade lippen
Wierne nou sa blau as lead.

"'t Is Gods wille!" roep ús heit do,
"En dêr is net oan to dwaen.
"Dy myn libben en myn lust wie
"Mat ik oan de Heare jaen."

Hja wie yn de Mar fordronken,
En har *Ids* dy wie ontkomd;
Mar dy is tonei fortyge, (weggekwijnd)
Want syn fleur wie him ontnomd.

Sy waerd to *Going'ryp* begrawen,
Tichte by de âlde toer,
En de swiere klokken bromden
Heel de leege Wâlden oer.

En ús heit, om wird to hâlden,
Liet by 't grêf gjin inkie trien,
Mar it knaegd' him oan de siele;
Hy is as it stof forgien.

Jongfolk tink nou om *Marye*,
As it iis sa hearlik blinkt:
Tink dan, dat in kweade ingel
Jimme nei it grêf tawinkt.

't Is een wonderschoon Teltsje. De dichter geeft het plaats in den jare 1624, doch na het jaar tweeduizend zullen de Friesch-sprekende bewoners van onzen bodem het nog ophalen en oververtellen, daarbij dankbaar gedenkend de buitengewone talenten van onzen meesterzanger, die vooral uitkomen daar, waar hij de natuur schildert en het volksleven teekent.

XI.

Der dangelte oer de *Lange-sletten*
In spoeksel om, dêr elts fen grouwt.

't Mystieke heeft ten allen tijde onder de kinderen der menschen een bizondere aantrekkelijkheid bezeten. Al beweert men ook, dat tegenwoordig alles wordt verworpen, wat men niet kan voelen en tasten en er zelfs door de jeugd wordt gelachen om kabouters en feeën, feitelijk blijft het sprookje welkom en wordt er ook door ouderen nog wel gaarne eens geluisterd, zelfs naar spokerij-verhalen. Men noemt die ook wel sages. *Friesland* bezit er vele van die oude geheimzinnige overleveringen uit het grijs verleden, in het tijdschrift *Iduna* en elders te boek gesteld. Ook Dokter *Eeltje* heeft er een enkele sage of spokerij uit zijne naaste omgeving op rijm gezet, met de hem eigene vaardigheid. Deels is het overlevering, deels historie, wat hij geeft. De visscher, die in 't verhaal voorkomt, is volgens F. H. en H. (1890) *Auke Douwes Feenstra* en „It Famke”, waarvan hij spreekt, een dochter van dezen geweest: een zeventienjarig meisje.

De „Lange Sletten”, waar het stukje speelt, is een vaarwater in de buurt van *Wartena* en de spokende verschijning een smid van *Eernewoude*, wiens „optreden” ook door *Koldijk* en *Vd. Burg* is berijmd geworden.

Hwa is dy swalker dêr allinne
Yn nacht en dau,
Hwa mei der rinne
It hert fol rou?
Foardel de holle,
De hânnen gear;

vangt *Koldijk* aan en *Vd. Burg* besluit:

It spoeksel oer ús petten,
De man der Lange Sletten,
d' Omdoarmer yn ús wrâld,
Seil ninter stoun fordwine,
d' Ofbeane rêst earst fine
Mei d' ein fen Earnewâld.

Na deze toelichting geven we Dr. *Eeltje* het woord:

De Langeslettemer man.

Oer *Earnewâlde's* roege petten,
Dêr oel en roerdomp nêsten bouwt,
Der dangelte oer de *Lange-sletten*
In spoeksel om, dêr elts fen grouwt.

In swarte tabbert om syn lidden
Stapt hy der nachts sa earnstige roun,
En liket fol berou to bidden,
En digert jimmer nei de groun.

Dêr hat foar lange âlde tiden
In smid to *Earnewâlde* wêst,
Dy wezen útsoegd hie 'n útriden;
Nou het er yn it grêf gjin rêst.

De baes siet fol fen kweade lagen,
In abbekaet dat wie syn hoal. (daar heulde hij

[mee)
Ek waard der fen de kweade dage: (gedaagd)
Dy teistert him nou as syn boal. (beul)

Hy het der earne in skat begrawen,
Mei list en skelmerye woun,
En as de oelen en de rawen
Dwaelt hy der mannich nachten roun.

En dy him sjogt dy is forplett're,
Hy is de skrik fen lyts en great.
En dy 't net leauwt, dy wirdt forkett're;
'n Oerkom'ling is 't, dy leauwt oan neat.

Net ien giet dêr oan wâl to loeken;
Want elk is bang foar d' âlde kwant;
En sjogt er hantsje-riis of stroeke (heestergewas)
Hy skowt forbaesd nei d' oare kant.

De fammen seille him oars net hate;
Want komt de frijer snein-to-joun,
Dy seil noait fen gjin skieden prate,
Sa lang de sinne is ond're groun.

De strúnners seill' har ek net pleagje:
Gjin minske reisget dêr by nacht,
Dy seoe er ongenedig reagje,
Want fwieh hâldt dy man dêr wacht.

En fen geslachte ta geslachte
Sjen hja dy kweade smid dêr gean,
En op de inkelde gedachte
Dan barne har de kâlde klean.

Mar jammer is it om to hearren,
Ho dat in famke, earne sloaf,
Trog dat forskynsel koam to sterren,
En 't offer waard fen 't bygeloaf.

It famke.

Net fier fen de *Garyper* rekken
Der lei in aek yn 't reid,
In fiskerman siet by syn dochter
Dêr yn dy ienlikheit.

't Wie op in moaie sneun-to-jonne
En yn de ongetiid; (hooitijd)
De sinne nûgde nei de kûnen,
En alles swyle om striid.

Do sei de fisker tsjin syn dochter,
 „k Wol moarn nei tsjerke ta
 „En tsjen ik joun nei *Earnewâlde*,
 „Mastou de wacht hjir ha.
 „En komt er faek in ongetfider, (hooier)
 „Lit dy dan ek mar oer.
 „Dou moaste al-to-met útkypje;
 „Licht krigest yet in stoer.”

In kâlde mist teag oer de mieden (lage hooi-
 Mei 't fallen fen de joun, [landen]
 En oer de toppen fen de duorren (doeren, hoog
 Dêr dwaelde in minske roun. [soort liezen])

Nou skow hja gau nei d' oare side,
 Mar 't skynsel dat forskeat,
 En stoep bedaerd mei lange tredren
 Dêr oer dy wide feart.

Forskrickt, forheard, alhiel forbjustre
 Wie do dat jonge sloaf.
 De siken stoeken, 't herte tikke,
 Har lea dy waerden doaf.

Mei moed skow hja nei *Earnewâlde*,
 Dy lange, lange wei,
 En hwer hja trog de dauwe dig're (starend zien)
 It skynsel folge nei.

Men stelle zich den toestand voor van dit arme meisje en men kan begrijpen, dat „it sloafke healdea” bij haar vader verscheen, dien ze haar nood klaagde, doch de vader, als meer Friesche karakters door onzen dichter geteekend (men denke aan *Jokke-om* en *Sierd-Anes*), toont geen deernis of medelijden, maar gaat er met zijn „stege sin” dwars tegen in, wat de dichter aldus verhaalt:

Mar do de faer har reden hearde,
 Do wier dêr gjin forskoan.
 „Hwet scoe dy âlde spoeke dy leare?”
 Sa spriek dy hirde faer,
 „Al komt er by dy yn it boatsje,
 „Wol, der is gjin gefaer.
 „Kinstou dy ek sa lizze litte
 „Mei al dy foeken, sei?”

„Goed” gesteld boven „bloed”, vele mensen eigen. Het meisje moest terug.

Har broer, in beuker fen in jonge,
 Gong do foar selskip mei.
 Hja kamen yn de aek to lanne,
 Mar 't wie fen lytse dioer.
 Twa dagen het it hartke libbe,
 Mar oeh, do wie it oer.

De skrik, de skok hie har oermast're
 En 't jonge hert stoe stil.

Nou is 't geloaf dêr yette greater
 Oan 't spoeksel fen de nacht,
 En fwich hâldt yet by dy sleat om
 Dy âlde smid de wacht.

Verder wordt de dood van het meisje natuurlijk niet op rekening gesteld van den vader, die manmoedig spotte met het oude spook, maar op die

van het bijgeloof, dy *gleaune gîselroede* van zijn dagen, ook heden nog niet in algeheele vergetelheid.

XII.

O, *Beslinga*, o edele State,
 O, Lusthóf fen de Fryske groun.

Dr. *Eeltje* is een man geweest, die meeleeft met zijn tijd. Hij volgde de gebeurtenissen van den dag en heeft scherpe critieken geleverd over personen en zaken, enkele in nieuwsbladen, andere als vlugschrift verschenen. Deze uitingen van den dag zijn als verstorven, doch die in zang en rijm bij 't lief en leed uit des Dichters naaste omgeving bewaard en gewaardeerd gebleven. In den regel is aan gedichten, die betrekking hebben op bepaalde personen, tijdstippen of toestanden, geen lang leven beschoren, doch die van Dr. *Eeltje* maken al weder een gunstige uitzondering. Wanneer hij de pen opneemt om zijn gastheer te bedanken of een gelukwensch zendt aan vriend of verwant, zegenwensen geeft bij den aanvang van 't nieuwe jaar of de Koninklijke familie een welkom toeroept in *Friesland*, treurtoon laat hooren bij treffende sterfgevallen of een toast uitspreekt bij 't afscheid van den gezelligen vriendenkring, steeds weet onze dichter de snaren zoo te treffen, dat ze blijven klinken voor latere geslachten.

In het aktueele, in dat wat hij ziet en hoort en hem treft, weet hij immer een bijzondere kracht te leggen; hij bezielt door zijn ernst of trekt door zijn humor.

Al is het reeds meer dan een halve eeuw geleden, dat des dichters

„gelegenheidsrijmen”

het licht zagen, die toen van zich deden spreken, (eigen aan al dergelijke producten van het oogenblik, veeltijds niet vrij van overdrijving of vergoding) zij spreken ook nog tot ons, die van Dr. *Eeltje*, met haar gezonde taal; dit danken ze aan de kunst, die er in schuilt, aan het talent, dat ze heeft opgesteld.

De ware kunst klimt met de jaren in waardij, doch de valsche verdwijnt, hoe ook bewierookt door den tijdgenoot. 't Is de dichter, dien we hooren in

Beslinga-State,

de lusthof van den oud-adellijken stam der *Van Sytzama's* te *Friens*, waaraan de zanger een leedzang heeft gewijd bij 't versterven van den jeugdigen Grietman van *Idaarderadeel*. De indruk er van wordt nog gevoeld, ofschoon state en geslacht aldaar sinds jaren zijn verdwenen. Voor *Eiso*, dien het hier geldt, was een heerlijke huizinge in aanbouw aan den breeden opweg van den rijksstraatweg naar *Ruwerd* en *Sneek*.

Nog onvoltooid, stierf de jonge man, die pas gehuwd en feestelijk gehuldigd was als Grietman. (*)

Ter plaatse van *Beslinga* met zijn hoven, waar destijds *Friesland's* Gouverneur in hoogheid was gezeten (†), graast nu het vee in vlakke weiden en *Friens* is niet meer het *Friens* van een halve eeuw geleden. In de kerk en op den doodenakker vindt men nog de schitterende sporen van dien vervlogen luister.

O, *Beslinga*, o, ed'le State!
O, Lusthof fen de Fryske groun,
Oer al de ridderlike staten,
Ho is dyn bluister nou forroun!

Dyn steatige abelie beammen,
Dyn fleur'ge loanen tigt en grien,
De wylgen oan de wettersamen
Binn' keal en fen har lof ontien.

't Noardwesten hat mei woaste fleagen
Dyn erf mei 't giele lof oerspraet,
En as de woaste wetterweagen
Neat sparre yn syn wylde faert.

't Seil alles wer de groun útstige.

Mar ien stam seil net wer forrize,
En freget men dêr reden ôf:
Ik mat him nei it tsjerkhof wize,
Dêr leit er op dat hege hof.

Us *Eiso* is dy ed'le stamme,
De pin bestjert my yn 'e hân
By 't skriuwen fen dy goede namme;
Want goed wie hy as ien fen 't lân.

Al mei geboarte in foarrjucht hjitte,
As deugd en minsomheit har siert;
Dy hie er yn in greater mjitte
As mannich dy gjin wapen fiert.

Syn oankomst seil my nea forjitte,
Mei flaggen, skippen sonder ein,
Elts woe syn froalik hert útjitte,
De soarg wie do to side lein.

My tinkt ik haw it yet foar eagen,
Ho do ús jonker hild'ge waard,
En ho de heit mei 'n trien yn de eagen
Him oan ús opdroeg as ús head. (hoofd)
Hwet hoeft ik hjir nou út to lizzen,
Ho de ed'le man do wie ontien:
De wurden stoeken him yn 't sizzen,
En my outfoel ek al in trien.

(*) Bij afbraak verkocht vindt men deze voor een deel terug in de hoogste huizinge van *Akkrum's* gebuurte, met opvallend groote ramen.

(†) Hij was een Fries en geestverwant van Dr. E., die opkwam voor de belangen van zijn Gewest en o. a. protesteerde tegen de aanstelling van zoo vele vreemde ambtenaren, speciaal tegen de vreemde tolgaarders op de rijkswegen alhier, sprekende in dezen zin: *is dan der Friezen van ouds geroemde eertlijkheid en trouw in Holland gansch vergeten?* In hem leefde nog de geest van *Karel Roorda van Gronow*, die in *Willem Lodewijks* tijd sprak: *De Hollanders ha langer-nouch de greate klok led.*

En *Eiso* wie sa gol fen wêzen,
Syn rounne, nomm'le, Fryske sin
Stie him yn 't freunlik eag to lêzen,
It woldwaen wie foar him gewin.

Hy trouwde in frouwe fol fen deugden,
Forsjoen fen witskip en kinst,
Dêr we allegear ús yn forheugden.
Hja woun trog freunlikheid ús ginst.

En hús en hoawen waerden stichte,
Dêr 't jonge pear yn wenje moast;
Mar och, de dea koam mei syn sichte
Dy skriklike fornielingsfoarst.

Dy meande him wei yn prille jierren,
En 't slot dêr jinder oan de wei
Ropt alle minsken ta fen fierren:
„De dea, de dea brekt alles wei.”

En hwa seil nou it leed útsprekke
Fen d' ed'le âlders en de rou?
Dat kin de ierde mar bedekke,
Dat wisket tiid noch wurden ou.

Wol lusthof, sa bebeamd, beblomme,
Forsierd troch kinst en troch natoer,
Wer faek it trúrig hert opromme,
En bring it britsen hert yn stjoer.

Wês lang de taflecht yn de smerte,
O, stil, mar liefflik *Beslinga*!
De treaster fen 't forpletterd herte
Fen d' ed'le stam fen *Sytzama*.

Zulk een zang uit het volle dichtergemoed is niet aan den tijd gebonden. Hij staat en valt niet met de state, wie ze gewijld is.

Minsken en tiden forgeane,
Mar libjend sprekt foar ús siele
Iwich en iwich dyn geest

o, innerlijke zanger van *Beslinga*, al ware het enkel in dat onvergetelijk

En hús en hoawen waerden stichte . . .
„De dea, de dea brekt alles wei!”

Als jongeling van zes-en-twintig, had hij bij de inwijding van het Gedenkstuk ter eere van *Gysbert Japix* zich reeds gunstig onderscheiden als „Gelegenheids-dichter,” van de vele mederijmers op dit feest. Hoewel niet vrij van „humor,” de jeugd eigen, is de grondtoon van zijn

„Us *Gysbert-omme*”

toch ernst en geven we dit rijm hier liever een plaats, dan onder deze rubriek van zijn „Wille,” waar de lach op den voorgrond treedt.

Yn 't âlde Boalsert stil en from
Tigt oan 'e kowe-merke,
Dêr wenne alear ús *Gysbert-om*.
Hy tsjinne skoalle en tsjerke.

Hy roun ek mei de hanplak om
By *lytse* greate hearen.
It folkje wie do yet to dom
Om sonder strypts to learen.

Min draaide do de berntjes yit
Gjin redden foar 'e eagen :
It goede koam er yn mei swit,
It tsjoede er út mei pleagen.

Dat red is noflik foar 'e bern,
Hja wytte lyts al folle,
Mar mannig wirt er does'lig fen
En wol den holle-bolle.

Ligt die de man 't ek mar út need
It wie ien mei in holle !
Sa'n holle fen in great pejeet
Dy kin soms nuver krolle.

It wie oars heel syn wirkje net,
Der mei dy bern to tjouen :
Mar freunen ! dy net dogt, net het,
Hy hie oars neat to knouen.

Want sjog, ho dom it folk ek wie
En simpel fen manearen,
Hja gongen mei de pong to rie
En libben dochs yn earen.

Och ! fen dy skrokke rymlary
Scoe him de pong net dije ;
De greatste baes yn pejesy
Moat soms wol hungerlije.

De man, as hy er him nei joeg,
Scoe leau ik neat ontkomme.
Hy droeg in hert dat wakker sloeg
Foar 't goede en it fromme.

Ho 't mei de stedliu berntsjes gong,
Dat is ús net forhelle ;
Ek ho er yn 'e tsjerke song,
Soks kin ik net fortelle.

Faek hie de man ek wol syn nogt
Fen al dat hacketouwen ;
Den sprong it boagje út 'e bogt,
Om rymkes op to skriuwen.

O, mannig rymke hat er jown
Sa as er gjin mear komme.
Dy álde ear foar Fryslâns groun
Mei Boalsert heeg op romme.

Al watte er sei, al watte er skreauw,
Roon noait net út 'e kinken.
Hy wie gjin freun fen loed gekreauw
Of fen oerdwealske flinken.

By segtsjin hondert trytig om,
Do wie de man yn wêzen ;
Mar rint er toezen jier yet om,
Dan wirt syn wirk wol lêzen.

Sa'n man hat master *Gysbert* wêst ;
In Fries fen de álde leare.
To *Boalsert*, wer de man ek rêst,
Dêr stiet syn bield yn earen.

Dêr stiet dy greate, eed'le kop
Fen d' álde Fryske master ;
Dat rjuchten Fryske liu der op
Fen klinkklear wyt albaster.

In Fries, dy edel, from en fry,
Sa'n man net kin forjitte,
En libbet sljucht en rjucht as hy,
Dy seil in Stânfries hjitte.

Hoewel dit Rijn slechts een zeer bescheiden
plaats inneemt onder des Dichters geestes-
kinderen, hebben we het in zijn geheel vermeld,
omdat het niet in de R. en T. is opgenomen en
minder, of liever bij weinigen, bekend is.

Oan Petrus, do er Dokter waard,

zond Dr. *Eeltje* een gelukwensch in rijm, waar-
van zijn broeder *Joost* zegt : *Pieter* (zijn oudste
zoon) *wie er wakker mei yn 'e bladeren en liet it*
rymke fen syn omke drukke efter de latynske
forhânlinge (dissertatie), dêr hy op promowearre
wie. *Petrus* (dr. in de letteren) trok naar *Ber-*
lijn, waar een geleerde vriend van hem (*F.*
Hanthal), getroffen door het schoone rijm van
Dr. *Eeltje*, dit in het Hoogduitsch vertolkte.
De inhoud er van is kortelijk als volgt :

Gelijk de schipper op de baren, na veel strijd
en gevaren, met een luid hoezee het land begroet,

Sa gean ek *Pallas* bern
Nei al har peinsjend bodsjen,
Nei al dat lettersjen,
Dat dîgerjen en dodsjen,
Ut *Leiden's* wyld gesoes
Nei 't noflik âlderhoes,
Dêr blydskip op de troanjes blinkt
En 't wolkom har tomjitte klinkt.

Gelokkig nomm'le mich, (neef)
Ik mei dy wolkom hjitte :
Dou bist dy sea oerdreaun ;
Dyn skipke koe net stjitte.
Dou jagest' stille skatten nei,
Dy feye tiid noch oermacht wei
En eare dy net kin forgean.
Dat, *Petrus*, is dyn heegste lean.

Gelok, gelok, myn freun,
Op al dyn libbenswegen ;
Dou heste it swiet fen 't libben preaun,
Prjou ek yn 't ein har segen.
Dye oan yn learing en forstân,
Wird d' eare fen dyn hoes en lân
En fen *Bolsiuna's* álde stêd (*Bolsward*, zijn
Dêr mannig wize kop útbret. [geb.pl.]

Farwol ! Forjit dochs net
Ho w' altijd freunen wierne.
Farwol ! Forjit dochs net
Hwet wille wy wol hiene,
En hwer it lot dy hinne stjoer,
Tink faek, ho wy tegearre oan 't roer
Sa mannig lieave simmerjoun
Oer *Fryslân's* poelkes hinne dreauw'n.

Drjou ek dyn skipke sa,
Swiet, seaft, trog 't libben hinne !
En falt ea it gelok dy ta,
Of moatt' er hjitte triennen rinne,
Bewarje den dyn edel aerd,
En wês forsiichtig en bedaerd.
Hwer dy den 't lot ek hinne laet,
Den het it unk op dy gjin faet. (unk — ongeluk)

Grou, Oct. 1841.

Veertien jaren na dezen zoo welgeslaagden

gelukwensch aan zijn geliefden neef bij de behaalde zege in dienst der wetenschap, vloeide uit des Dichters penne „*t Blomke, op it grêf fen Petrus*”, vroeger deels vermeld. Daar hebben we de eerste coupletten gegeven, hier volgen de laatste.

Ho steatlik sprekt mei hirde warden
[Syn éd'le neigedachtenis,
Dat bliere jeugd en wrâldske hope
Mar inkel stof en spinreach is!

Wie him troch toezen martelingen
In tsjuster Golgotha diz' wrâld,
Wol God syn earne siele treaste
En nimme him yn syn behâld!

Passieflora, dou lieave blomme,
Sa hearlik om to sjen,
Dou ropst ús ta yn earnt'ge tale,
„Bist ek sa'n minske-bern!”

Passieflora, dou lieave blomme,
O, byld fen kruus en lêst;
Blieuw yn gedachtnis fen syn lyen;
Us goede Petrus rêst.

Emden, Dec. 1855.

Deze overschoone treurzang is drie jaren voor des dichters dood opgesteld; dus als man op leeftijd. Hij naderde de zestig, doch blijft nog gezond van hoofd en hart.

* *

Den 2 Juli 1841 vereerden Koning Willem II en de Koningin met een zoon en eene dochter onze Provincie met een bezoek. De vorstelijke familie werd overal recht feestelijk ontvangen. Ook *Dr. Eeltje* liet zich hooren. Hij gaf een klein geschriftje in 't licht, „it wirk fen in liddig healdei” (ledige halve dag) zooals hij zegt, onder den titel: *De Foarname útfenhúzers yn Fryslân*. 't Is deels proza en aardig ingekleed. *Master Jelle* laat hij daarin aan de Vorstelijke Familie een „Rymke” voorlezen. De eerste en laatste coupletten volgen hier:

Wolkom yn Fryslân.

Ho! Wolkom, tryris wolkom, Keuning!
Hjir op de âlde Fryske groun,
By 't folk troch alle ieuwen hinne,
As from forneamd de wrâld yn 't roun.

Ald Fryslan is fen alle tiden
't Forskoel fen frije helden wêst,
Hwer se efter poallen en struwellen
Ofsloegen alle fremde lêst.

It lân waerd trog de sé regearre
En 't folkje fluchtte op terp en wier;
It koalkjen en de fiskerye
Wie 't earne folk har greatst fortier.

Mar dochs ho faek de wylde weagen
Har buwken mei in iiz'ren hân,
Koe need noch dea har ooit fortokje
Fen de achting foar dat âlde lân.

Sjen nou dat lân, hwer jy op geane,
Dat ophelle is út gulle sé;

Hwer binne broezender lânsdouwen,
Oerspriede mei sok hearlik fé?

It noat dat rôllet oer de lânnen,
De beammen boege fen har fracht.
De hynzers drawe oer de wegen,
It blinkt jou tsjin yn folle pracht.

Dat hawwe de âlde Friezen makke,
Trog taei gedild en iiz'ren flyt;
In paradys fen sompen makke, (sompn - water-
't Gebons fen de oeeën ta spyt. [plassen])

Jit rint dit âlde bloed trog de ieren,
Fen 't Fryske folk, dat jou sa eart —

nu volgen de gebruikelijke heilwensen met dit slot:

Dêrom, o Keuning en Princessen!
Tink nou mar: wy binne út-fen-hoes; (logereen)
Formeitsje jimme hjir ris tige
As bern yn d' âlderlike kloes.

Wy hâlde net fen folle noadsjen;
Mar, hawwe jimme it hjir nei 't sin,
Kom dan ris op in oare tiid wer,
Mei 't heele Keunings-hoesgesin.

Er schijnen destijds nog zoo geen lintjes te zijn uitgedeeld, anders zou men zeggen, ware de talentvolste Fries van die dagen, die toen zijn sporen als Dichter en Schrijver en Medicus reeds verdiend had, zeker ook gedecoreerd geworden.

Zelfs geen dankbetuiging schijnt door hem ontvangen te zijn voor zijn verdienstelijken zegenwensch van blijvende waarde.

Daar had hij trouwens ook niet op gerekend, „*t is net om 'e ginst*” zegt hij in een scherp gesteld voorwoordje over „it poehaei dat er makke wirdt mei it oankommen fen in Keuning of in Prins trog roppers en razers, dy 't ligt in oare flagge waye litte, sa gau as it har Keuning tsjinrint. Mar it Fryske aerd is stadiger,” gaat hij voort, „en fen dat aerd jow ik in prieuwke”. „*Master Jelle*” laat hij ten overvloede nog eens zeggen: „ik dwaen it net om watte to freegjen.”

* *

Halbertsma was wel een geestig en gezellig prater, die het „snedig” wist te zeggen, maar toch geen man van het woord in dien zin, dat hij uitblonk in uiterlijke welsprekendheid. Wij hebben dit van personen, die hem wel zijn eigen verzen hebben hooren voordragen, o. a. te *Bozum*, bij gelegenheid van het bruiloftsfeest van zijn zoon den Dokter, maar toch maakte hij indruk, wanneer hij sprak. Blijkbaar van een aktueel karakter is zijn *Ofskied*, uitgesproken onder vrienden bij „t scheiden doet wee” en getuigend van en voor zijn inborst. We zouden het een „toast” willen noemen, waarmede we ditmaal sluiten.

Ofskied.

Goede, echte Fryske liuwe!
d' Smertlike oere is er wer,
Dat ik hjir net mear mei bliuwe,
De ôfskiedsklok wer brommen hear.

Goede, echte Fryske liuwe!
Ik mei hjir net langer bliuwe;
'k Hear de ôfskiedsklok wer byljen.
Och, ús oere is forroun.

Trye greate, heage winsken
Winskje ik jimme, ed'le minsken!
Scoe ik dûbelfâldig wêze?
Dat is 't Fryske wêzen net.

De earste is, dat w' as Fryske liuwe
't Swiet fen echte freunskip priuwe,
't Alde sizzen goed onthâlde,
„Riucht trog sê, dat giet er mei!”

Lit ús 't oarde wol onthâlde;
Mei ús sels de frede hâlde.
Lit de wrâld ús dan forlitte,
't Stringe ik fordont ús net.

Einling, bêste, golle liuwe!
Wol yn iuw'ge freunskip bliuwe
Mei dat onbegryplik heage,
Dat ús d' iwigheit ontslút.

In den laatsten regel van het vierde en het daarop volgende versje, stelt hij zich tegenover de booze wereld, nader geteekend op 't eind van zijn dagen in het „*Rietmuschje*”, waarin deze veelzeggende coupletten:

Somber bij dit hemelsch weder
Hangt mijn suffend hoofd ter neder
En ik drijf uw riet voorbij,
Stom voor uwe melodij.
Philomele van het riet,
Vraag mij, vraag mij d' oorzaak niet.

'k Heb ook eens met forsche longen,
'k Heb de wereld vol gezongen.
Was de wereld wereld niet,
'k Zong als gij mijn zang in 't riet.

O, de morgen is zoo schoon,
Zing maar, lieve waterzoon.

maar ik kan het niet meer, na de bittere ervaring: *dat ondank 's werelds loon is.*

Hij was zoo goed, zoo oprecht en zoo rond geweest, hij had zich zelf gegeven, zich opgeofferd, en erkennend eigen zwakheid en tekortkoming, moest hij als *Willem van Haren* gevoelen: *De slagen van 't stuursche lot in later tijd!* Daarom verliet hij *Groue*, dat hem zoo lief en dierbaar was, om er stervende terug te keeren.

XIII.

Wês bliid op dizze dei,
Mar mei forstân en reden.

Deze woorden van den Dichter slaan op den Nieuwjaarsdag, die ook nu weder aanstaande

is. Dikwijls heeft hij zich bij deze gelegenheid laten hooren. Wij wijzen op zijn voortreffelijke **Nyjerswinsk foar 1841.**

Aardig gevonden is de vorm en inkleeding, kort en veelzeggend de inhoud, leerend en tegelijk vermakend, met lach en traan doorweven. 't Is een gesprek tusschen den „Wachtman” (wachtloopen was vroeger overal „voorgeschreven”) en „'t Nyjier”, voorgesteld als jong meisje.

DE WACHTMAN.

Toalf hat de klok yn de âlde toer,
It winter-waer is kâld en soer.
Ik wol mar út it wachthûs gean:
Mar sjen 'k der jinsen immen stean?
Der komt in skynsel op my ta;
Hwet wol dy faem mei blommen ha?
De klean dy binne wyt en rea,
Dy flodderje har om de lea.
Ei, lieafke! siz, ho lakest sa?
En rikst my moaye blomkes ta?
Dat is sa nuwer hjir op stritte,
Dat mei wol tsjoenderye hjitte.

IT NYE-JIER.

Ik bin 't *Nyjier*, sa is myn namme;
Ik bin yet fen in âlde stamme:
Myn mem wie *Hertha*, de Godinne,
Fen alle minsken mem en minne;
Dy al hwet libben het op ierde
De segen en 't gelok ta fierde.
Kom, wachtman, lit my hjir hwet bljouwe;
It lykje hjir wol tsjeppe ljouwe,
En lit my einling hinne rinne,
Der al myn sisters gongen binne.

DE WACHTMAN.

Men acht hjir sokke fammen net,
Dy nachts op strjitte omrinne as slet.

IT NYE-JIER.

Ik kom fen God hjir yn it lân,
Om goed to dwaen mei 'n mylde hân;
Derom lit my mar feilig binnen,
Om 't goede dalik to beginnen.

DE WACHTMAN.

Wol, bistou sa'n forname frou?
Kom, wolkom dan yn 't âlde *Grou*;
En strui dan út nei east en west,
Hwetstou fen God ontfinzen hest.
Jow sinneskyn genoch en rein
Foar 't sie dat yn 'e groun wirdt lein;
Jow d' earne ljouwe wirk en brea
En berntsjes mei gesonne lea.
Jow rike ljouwe in edel hert
Ta heeljen earne ljouwe smert;
Beskerm de Keuning en syn hoes,
Jow frede yn paleis en kloes.
Stjoer ús in nye Grietman oer,
Dy d' âlde liket yn 't bestjoer;
En meits ek de âlde, as Gouverneur
Der Friezen eare en freugde en fleur.
Skink ek de borger goed gewin
En frede yn it húsgein;
De keapman, skipper en de boer
Lit dy it goed gean op den doer;
En lju dy tsjiere om in strie,

Beseaftsje dy mei goede rie.
Dy noait genoach ha skink dy neat,
Dy binne dochs oan de earmesteat,
Mar bring forleeg'ne ljouwe treast
En de earne sieken aldermeast.
En mannich faem dy kreunt en stint,
Of 't wetter oer de wangen rint,
Jaen dy yn 't ein har hertewinsk,
Jaen dy in keardel as in stins.

IT NYE-JIER.

Dat alles kin ik jimme bringe,
Mar ien ding wirdt er by betinge:
Pas jimme op! De Grouster ljouwe
Matte altyd âlde Friezen bljouwe.
En as hja 't jier forkeard beginne,
Den koe ik yet wol earsling rinne:
Wês wirksom, kloek, mar ek plesierig,
Dan bljoutw âld *Grouwergea* woltierig:
Foar loayens bring ik mei in roede,
Derom wês elk mar op syn hoede.

't Volgende jaar (1842) gaf hij deze

Rottelwachts-nyjierswinsk.

Ho flucht de tiid dochs foart!
Sa blaest de stoarm de weagen
Yn skom en boerlen wei. —
In skynsel foar ús eagen.
Dêr 's wer in jier to'n ein;
Ho fol fen soarg en lêsten!
En mannich goede freun
Koam yn it grêf to rêsten.
Wy libje yet Godtank!
Kin min 't wol libjen neame?
Want mannig flucht er trog
As 't foaltsje sonder teame. (veulen zonder toom)

Hij teekent verder rijkdom en armoede, met voor en tegen en vervolgt:

Sa het elts hûs syn krûs,
Syn swierrigheid en lêsten.
Is 't op in sekfol goud
Wol altyd swiet to rêsten?

De nyjersdei is dêr!
In dei fen lanterluyen.
De winsken heart me oeral
Sekkollen foar ús struyen.

De ljuwe fen de stoak
En fen de âlde rottel,
Dy komme er ek wer oan
Mei har nyjers-gekwattel.

Elts rymt sa goed er kin;
Wy rime neat as winsken
Foar boer en edelman,
Foar goede en kweade minsken.

Us jonge Grietman earst
Wirdt winske heil en segen,
Gesondheid en gelok
En elts him tagenegen.

De ljouwe fen 't Bestjoer,
De Tsjinners fen de leare,
De keapman en de boer
En dy de bern meneare;

Mar de earne minsken ek,
Dy sa nei wirk forlange,
Befelle wy elts oan
As kjeld en armoed strange.

Dy winsk' we in tankber hert
Foar alle goede dingen,
Dy ús de Himel jowt
Yn toezen segeningen.

Us Grouwster famkes lieaf,
Dy sa nei fryers wachtsje!
De hoap dy libbet yit:
Wol der foaral op achtsje.

Nou binne ús winsken út,
Wês nou den ek tofreden.
Wês bliid op dizze dei,
Mar mei forstân en reden.

Elk jaar maakte Dokter-om voor die lui van zijn dorp een rijm, dat hen goede winste afwierp. Wij kunnen ons voorstellen, hoe verlangend er werd uitgezien door zijn dorpsge-nooten naar deze en dergelijke (ook de Weag-masters klopten bij hem aan) verrassende „kwat-tels” van zijne hand, nu eens in rijm en dan weer in proza, maar altijd actueel en verschei-den van inhoud, vorm of berijming.

Voor hem was dit het werk van een oogen-blik, kan men voelen; hij schreef ze even ge-makkelijk als een recept voor zijn patienten. Er zijn er eenige van hem en zijn broeder *Tjal-ling* bekend, doch niet alle gemaakt met het doel, om bewaard te blijven. Ze zijn meer be-schouwd als kinderen van éenen dag.

Evenzoo de „*Paskwillen*” die af en toe het licht hebben gezien en de Vasten-avond-wen-schen van *Harmen Koekoek*, „*Poestertrapper*, *Turfdraeger* en *Postloper* te Eernsum”, waarvan de maker zegt:

Nu rijm ik regt, dan dwers; nu kort, dan lang;
Nu dus, dan zoo; op allerhande wijze,
Nu geef ik deez', dan weer een ander zang,
't Is andere saus, maar al dezelfde spijze.

Doch daarover later.

XIV.

Dêr stiet op ieder doarpke yet
In hillich hûs oerein.

Onder de ernstige zangen van Dr. *Eeltje* noemen we nog

de Rottelwacht,

Hebel wel wat al te trouw gevolgd en naar ons dunkt minder vloeiend gerijmd, dan die van zijn eigen schepping. *Windsma*, eerst schoenmaker te *Bolsward*, later schoolmeester te *Wolsum*, een tijdgenoot van onzen Dichter, heeft het-zelfde onderwerp berijmd, doch vrijer.

Ter vergelijking geven we hier van ieder hunner eenzelfde couplet.

Toalve oere het de klok, de klok het toalf! — De

nacht

Hâldt mei syn wjukken nou natoere alheel beditzen,
Mar foare Heare is 't ljeacht-dei; hy hâldt de wacht,
Syn al-trog-kytzend-eag is nea noch nea talitzen.

Nimm' dit yn tinzen, jimme dy

Nou striette-skeynjen, tjeavery (dieverij)

Ef oar kwea-minske-wirk yn jimme holle briede :
Ontsloept jimm' holsk bedriuw de Rottelwacht syn eag,
Hwet is der doch mei woun ? God skoget fen omheeg,
Gjin nacht, gjin tsjust're nacht kin 't Godlik eag
misliede.

WINDSMA.

Dr. *Eeltje* zegt het korter.

't Is ien oere, dat dêr slacht!
Kâld en tsjuster is de nacht.
Harkje hwet ik dy wol sizze,
Dy yet helseke lagen lizze;
As hjir of dêr mei satans ried
In tsjeaf op tsjust're gongen giet,
Sa gean nei hûs en tink to rjocht,
Dat God der boppe dy wol sjocht.

HALBERTSMA.

In trien

is in denzelfden toonaard en ook overgezet, wat vrij wel duidelijk is uit den vorm of de maat der berijming.

Onderwerp en inhoud zijn niet nieuw, doch met weinig woorden wordt er veel gezegd, recht op den man af, in eelt-Friesche taal.

Een paar coupletten :

It skieden falt sa swier
Foar trouwe freuneherten;
De tiid wurd't lyts, de wei is fier
En de onêrst flucht trog hert en ier;
De lêste klokslag bromt sa swier.
Mar as klok en spraek forstomme binne,
Den sprek't yn 't eeg in trien allinne.

De hoop dy is er wêst,
De dea stiet foar ûs leger;
It flauwe libben wirdt in lêst;
De minske sucht om d' iiw'ge rêst;
En 't ierdske lean op 't alderlêst,
As wy opruike minsken binne,
Dat is in freunetrien allinne.

It liet fen in earm man

is vrij zeker ook vertaald. De arme ziel die bedelend zijn brood moet zoeken, te midden der rijke natuur vol overvloed, beklaagt zich over zijn ongelukkig lot, doch ten slotte zich bezinnend, vervolgt hij :

O, goede God ! Dou lietst my dochts
Alheel net sonder treast,
Ien hoap skink Jou oan heel de wrâld,
Mar oan de earmen meast.

Dêr stiet op ieder doarpke yet
In hillig hûs oerein;
Dêr klinkt foar elts in from gesang,
In treastwird wirdt er sein.

De heerschende meening in sommige kringen, alsof Dr. *Eeltje* niet dan grappen heeft weten

te vertellen, waarom gelachen kan worden; dat hij een spotter zou zijn, die de kerkelijken hebben te ontwijken, is een valsche meening. Wij hebben dit niet nader aan te toonen. Uit al de stukken van den dichter, die we hebben aangehaald, is het tegendeel afdoende gebleken.

Twa berntsjes yn 't Wald

is mede van vreemden bodem. 't Is een uitvoerig rijm naar het Engelsch. Er wordt een vreeselijke geschiedenis in verhaald, geschoeid op de leest van den populairèn liedjesman. Ook in dezen trant wenschen we onzen zanger te hooren, wiens vaardige penne het immer zoo aanschouwelijk weet uit te beelden in d' eigen taal der Friezen, dat we hem gaarne volgen, al voert hij ons ver van huis. Hij kent het volk. Om rijmwoorden behoeft hij niet te zoeken en verrassend is hij dikwijls in zijn overgangen. Zijn groote verdienste blijft immer, dat hij in weinig woorden zooveel weet te zeggen en tevens zoo klaar. Bij rijmelaars is dit juist contrarie. Deze voeren ons ook niet mee als Dr. *Eeltje*, die, als hij het woord neemt, inderdaad behoefte gevoelt, zijn hart uit te spreken.

In „*de Twa Berntsjes*” neemt hij het op voor de weezen en vonnist hij de lage geldddorst.

O, âlders! o! betink it wol
De wurden hjir beskreaun.
In droavich stik fortel ik hjir,
Oan *Skotlân's* kust bedreaun.

In edelman fen heeg fatsoen
Alear yn *Norfolk* libbe,
Hie lân en grounen fier yn 't roun,
Wie noait fen 't lot iinstribbe.

Mar siik waerd hy, de dead neiby;
Moast fen syn rykdom skiede,
Syn wiif waerd deadlik siik as hy
En beide wachtte ien ierde.

Doch liefde's treast wie net forlern
Al wie de hoap ek wei,
Mar och, twa lytse lieave bern,
Dy bleauwen holpleas nei.

Een oom belooft de ouders op hun sterfbed, dat hij voor de kleinen wil zorgen, hij zal zich betoonen, een moeder en vader tegelijk en zweert dit bij God, die hem moge straffen, wanneer hij te eeniger tijd zijn duren eed mocht verbreken.

Hy hâldt him oer dy lieave bern
In jier hiel goed en sacht.
Do naem de diivel fen it jild
Dat onminske yn syn macht.

Om in 't bezit te geraken van de schat der arme weesjes, huurt de hardvochtige voogd twee schavuiten af, om de onnoozele stumpers uit den weg te ruimen.

In zijn omgeving vertelt hij, dat de weesjes naar *Londen* gaan en bij een goed vriend in huis komen.

Wei gongen do dy sloafkes, wei.
Hja wierne bly to moed;
En seine yn har onnoazelheid:
„Wy keadsje-ride joed.” (paardje-rijden)

Hja praette en snappe freunlikjes,
Och, sonder erg of kwea,
Mei dy forwoaste moardeners,
Dy 't oanleine op har dea.

En wat zien we gebeuren? In 't bosch gekomen, waar 't gruwelfeit volvoerd zal worden door de rijk betaalde huurlingen, blijkt een hunner verteederd door de verleidelijke onschuld der weerlooze kleinen, terwijl de ander zijn woord gestand wil doen; hieruit ontspint zich een twist tusschen hen, die overslaat tot een verwoede vechtpartij, welke eindigt met den dood van den laatste.

De berntsjes yn dat iensom bosk,
Dy trillen as in blêd.

Doch de overwinnaar sprak ze troost in:

Hy sei: Kom mei en skriem mar net,
't Is alles nou wer goed.

Twée mijlen verder het bosch ingedwaald, laat hij ze evenwel aan hun lot over, voor-gevende dat hij eten voor hen zal halen, want zij hebben honger.

De lieave berntsjes hân oan hân,
Dy kuir'en dêr do om,
En seagen nei har redder út,
Mar dy kaem noait werom.

Hia skriemden do de nacht oankaem
En snikten oan de wei.

In minskehert mat brekke nou,
As hy dit stik oertinkt.
Ho dat dy lieave onnoas'le bern
Har flauwe moed ontsinkt.

Forlitten yn dat iensom wâld
Beliet har ek de gong.
Och, koen' hja nou mar bidde yet!
Mar hja wier'n yet sa jong.

Dos swalkene dy bloedsjes dêr.
Forkommere en forlamd
Forloste einlik har de dead
Yn elkoar earmkes kland.

Gjin minske makke in grêf foar har;
Gjin deaklok waard er laet;
De hearstwyn het de lykjes do
Mei 't giele lof oerspraet.

Do foel de hege wraek fen God
Swier op har omke del.
De fyan kaem forwoastend op,
Syn binnenst waard in hel.

Syn skoarren barnd; syn goed fornield;
Syn grounen plat taflein;
Syn fé waard slachte op it fjild;
Gjin hut bleau him oerein.

Twa soannen, beide yn *Portugal*,
Forgongen op ien tocht,
En ta beslút waard hy yet sels
Ta de úterst' earmoed brocht.

En ear it sânde jier om wie,
Wie al syn lân forkocht
En koam yn 't ein syn grouwelstik
Yet ek alheel oan 't ljocht.

De woast'ling dy dy lieave bern
Oerjown hie oan har lot,
Siet op 'e dead om rowery;
Dat wie de wil fen God.

Als gewoonlijk besluit de Dichter met een ernstige vermaning.

Mar jimme dy it opsicht ha
Oer lytse wezebern,
Dy yn de earste onnoazelheid
Har âlders haw forlern.

Nim in exempel oan dit ding
En jaen oan elk syn riocht,
Ear Gods hân mei sa'n aeklik lot
Jim' ek besiikje mocht.

Geldzucht was den Dichter zelven vreemd.
In zijn verzen kan men het telkens weer lezen hoe hij dacht over „rijkdom en goud”.

As ik oan myn bernejierren,
Oan dat golle boartsjen tink,
Wâld hwet binne dan dyn skatten,
Hwet is 't goud mei syn geblink?

..... Och minskebern,
Hwet dochste yn 't lieave fjild?
Kroep yn dyn hûs by de hirdshern
En sucht, of tel dyn jild.

Sa het elts hûs syn krûs,
Syn swierrigheid en lêsten.
Is 't op in sefjol goud
Wol altyd swiet to rêsten?

As 't onrjocht, as 't skraepjen him bejowt,
As de dea, as de modder him iislik oangrouwt,
Foar dy sjongt it himelske foegeltsje nit,
It treastende swealtsje Forjit, Forjit.

Trouwens ook uit zijn praktijk als geneesheer is het overbekend, dat hij de goedheid in persoon was. In het zoogenaamde koortsjaar na den watervloed van 1825, had hij het bijzonder druk en moest hij zwalken wijd en zijd tot in en om *Akkrum*, doch al wat dienstbaar was en niet wel bij machte om te betalen, zoo is ons meermalen uit goede bron verzekerd, werd gratis behandeld. Kwamen deze patienten bij hem aan huis, dan was het: Hwa biste? Hwer wenneste? Hwet fortsjinneste? en met een: dan seille wy it sa mar litte, konden de finantiële lijders huns weegs gaan.

Tevens zijn ons speciale gevallen medege-deeld, dat hij bij boer en landheer in de bres sprong voor de belangen van deze zwakke dienstbaren en zoo voor de armen en hulpbehoevenden in 't algemeen. Zelf zegt hij aan

't slot van zijn gelukwensch aan een jong confrater, na hem al de bezwaren en teleurstellingen te hebben voorgelegd van het Doktersambt:

Jild krigest einlik ek,
Mar 't kin dy net formeitsje,

er wordt u geen tijd gelaten om er van te genieten en dan zult ge wel vragen:

Is dat nou den de kroan
Fen al dat swiere bodsjen,
Nachts ta de iere moarn,
Dêr 'n oar yet leit to dodsjen?
Derom dyn jonge tiid
Yn 't keamerstof forsitten?
De lieave griene tiid
En 't romme fjild forjitten?

Daarop antwoordt hij met deze schildering, die geheel in overeenstemming is met de getuigenis van levenden uit het leven, zooeven aangehaald:

De dead, de grime dea
Begniist mei dealske toskan
De winner fen it brea,
Troglimet him mei pleagen,
Dy moat der op it strie
Mei dead en suchte kimpe.
It wiifke kriet om rie,
De gamm'le berntsjes krimpe.

Dêr, dêr is nou dyn fjild;
Der is it lean to heljen.
't Is mei gjin goud of jild
Of eare to beteljen.
Help dêr! Wês treast en steun!
En kenste dy genæze,
O, yn dyn hert, myn freun!
Dêr seil de himel wæze.

E. H.,
Med. et Art. Obst. Doctor.

Een kleine rectificatie van de noot op pag. 23:

Geen witte, maar zeer bonte, blauwe en roode, zelfs met klatergoud beplakte kunstbloemen, zijn het, die als zegeteekenen door de vroolijke schaatsrijders van de *Leek* werden en nog worden medegebraecht. Oorspronkelijk deden frisch groene hulsttakjes als zoodanig dienst. En zulk een takje met roode beikes was inderdaad veel schooner, veel zinrijker winterbuit, dan de stijve veelal smakelooze kunstbloemen, die er voor in de plaats gekomen zijn.

(Johan Winkler, Haarlem.)

WILLE.

Bonjour, mijn allerliefste kind!
Zeg, waarom vliegt gij zoo gezwind?

Hoewel niet volledig aan 't eind van den ernst, den vroolijken, verheffenden, indrukwekkenden en diep-weemoedigen ernst, waarmede de Grouwster zanger de Friesche literatuur heeft verrijkt en ons Friezen aan zich verplicht, is er zeer weinig onvermeld of onbesproken gebleven. Wij wenschen nu het uitgestrekte veld, waarop hij gezaaid heeft, eens over te trekken, om op gelijke wijze bijeen te zamelen en te ordenen, wat meer speciaal als *Wille* kan aangemerkt worden, om een eigen titelwoord van den dichter te gebruiken. De stukken onder deze rubriek zijn meer verhalend, minder dichterlijk. Meerendeels staan ze als „luimige rijmen” tegenover „ernstige zangen”.

Wij zullen ze in drieën scheiden, met drie woorden aangeduid, als: *vrijagie, gelegenheid en diversen*.

De meeste zijn geborduurd op het stramyn der vrijagie.

Jonker Piet en Sibbel

opent de rij.

Als toelichting gaat er een woordje vooraf, waarin verteld wordt, dat de Jonker voor zijn educatie een rond jaar in *Frankrijk* is geweest, waar hij op rijken voet in weelde heeft geleefd. *Mar net fetter, net riker en net better kaem er op it slot werom.* Vloeken kon hij als de beste en zoo alles advenant, wat een stad als *Parijs* biedt. Direct na zijn thuiskomst ('t was op een warmen zomeravond) zat hij op een bank aan de buitenlaan van 't slot in een oud jachtpak en „*boren à la cosaque*”. Daar kwam *Sibbel*, de slotboers-dochter, met een lenigen tred de laan neer, juk en emmers over de schouders. Zij herkende den Jonker niet en ging het heerschap met een vriendelijk goeden avond voorbij, maar de Jonker had haar zoo gauw niet in het oog of hij vloog *as in hokkling* (dat is dol) *op har ta en pytske har mei in ryske tsjin 'e rokken oan.* Daarop volgt deze beurtzang.

JONKER.

Bonjour, mijn allerliefste kind!
Zeg, waarom vliegt gij zoo gezwind?
Of kent gij dan den Jonker niet,
Die voor een jaar het dorp verliet?
Ik heb gereisd in 't Fransche land,
Partout, partout, en homme galant:
Mais telle teinte, tels yeux jolis,
N'ont pas les belles de Paris.

„Zoo'n frissche kleur, zulke vroolijke oogen hebben de schoonen van *Parijs* niet,” is zijn opgetogen uitroep in 't Fransch, waarop geantwoord wordt door

SIBBEL.

Goen joun, mynhear! Binn' jy dêr wer?
'k Bin wrammels bly, dat ik it hear.
Ik roun wat gysten (haastig) trog de lean,
En woe sa nei de jister gean. (te melken)
Mar, jonker! né — ik koe jy net.
Ik tocht jy wierne tier en fet;
Mar nou bin' jou de klean sa rom;
Ek sprieken jy sa núwer krom.

De Jonker vat hare hand en maakt zooveel gekheid, dat juk en emmers over den ground vallen, spreekt in 't Fransch van zijn „galanterie” en vervolgt:

Kom, fop mij niet, mijn lieve zus,
Gij weigert toch geen welkomkus?
Amusons nous in deze laan,
En laat dat boerentuig maar staan.
Amusons nous, amusons nous!
Point d'amusements plus dour.

Laten we ons vermaken, geen vermaak zoo zoet.

SIBBEL (geraakt).

Ei fy, myn jonker! fy myn freun!
Wat bin jy rimpen, mál en gleun,
Jy binne dochs in grietmansbern!
Fy, lit my lieaver mar betsjen. (ongemoeid gaan)

Doch de Jonker houdt aan en *Sibbel* weert hem af:

Och, né! — Kom, foart! It wirdt to bot.
Rin nei jins fammen op it slot.
Ik nim myn amers en myn jok:
Wy haw' it nou mar tige drok.

De Jonker glimket en strykt syn great Fransk bosk hier yn 'e hichte.

Ma foi, vous êtes plus difficile
Que les laitières de la ville.

Op mijn woord, je bent veel lastiger dan de melkmeisjes in de stad.

Ei! laat mij maar eens met u gaan,
En kijk mij dan eens vriend'lijk aan.
Of meent gij dat ik u niet min?
O, ja! Gij zijt mijn hart en zin.
Je lui ferai pourtant la cour.
Elle est trop belle voor een boer.

Ik zal je toch het hof maken, je bent veel te mooi voor een boer.

SIBBEL, noartich (kort en boos).

Ik hâld net fen de Franske swier.
Och! praet mar as forline jier.
Sprek net to folle fen jins hert;
Want siker, Sibbel leaut it net:
Ik haw myn sin op *Rommert* set.
Dy wrot dêr yn it roggefjild:
Dy haw ik lieaver as jins jild.

JONKER. Hy gysgobbet (gekaanstekend lachen.)

Ah peste! Ah, quel trait mauvais!
Non vive donc le gout Français.
Wel meisjelief wordt toch niet zot.
Die vent? Ik lach mij haast kapot,
Gij zijt te vlug, gij zijt te schoon
Voor een zoo lompen boerenzoon.
Je suis un cavalier galant,
Ik bied u aan mijn linkerhand.

Wat ben je toch een dwaas, dat je den Franschen smaak niet hooger en mij, een galant vrijer, achter stelt bij dien lompen boerenzoon; ik bied je aan mijn linkerhand (laatste mode), doch Sibbel antwoordt vinnig en bits:

Gjin lofterhân, gjin rjuchterhân
Fen sok in banjer fen it lân;
Mar earne *Rommert*, from en froed,
Dy wangen hat as málke en bloed.
Dêrom, o jonker *Piet*, myn freun!
'k Wie lieaver by de Franskes bleaun.
De famkes yn it Fryske lân
Dy hâlde fen de rjuchterhân.

II.

Och, *Jan-om*, hâld je dochs mar stil,
De âlde dei forjit.

Mede uit den eersten tijd van des dichters optreden is het aardige stukje van eigen bodem, getiteld:

Ald Jan-om.

Jan-om is een oude trouwe knecht van den boer, die aan jaren en goede hoedanigheden de benaming van „oom” heeft te danken. Hij behoort als 't ware tot de familie of tot het gezin, doch voelt er zich niet meer in thuis, nu de dochter *Fijke*, die hij wel heeft gewiegd en zien opgroeien, tot de jaren is gekomen, dat ze als vrijster van alle zijden aanziek krijgt en zich jegens *Jan-om* niet meer zoo aanhankelijk betoont. Verdrietig zegt hij tot *Fijke's* vader:

Wel boer, 't is as 't hjir fryers reint,
Is dat hjir ek in spil?
Ik bljou net langer jins âldfeint,
As dat sa langer seil.

Toen 't nog een kind was — gaat hij voort — wist men er raad mee; was zij toen al eens wat lastig

Dan ramm'le ik mei de brulledoas,
Mei trye duiten d'r yn,

en 't was weer in orde. Met welgevallen herdenkt hij nog eens het verleden.

Hwet haw ik wol in wille hawn!
't Wie altyd *Jan-Om's* pop.

Hja sjach'le mei my troch it lân,
En socht de blomkes op.

Hja troch'le my de duiten ôf (bedelde)

Foar swiete snobbery;

Ik tomm'le mei har yn it hôf,

En waerd in bern as sy.

Maar nu zijn de bordjes verhangen en is alles omgekeerd. Vrijers van allen kant vliegen af en aan, 't is waarlijk — zegt hij min of meer spottend — alsof we hier in slimme sieke ha!

En dat is nog daaraan toe, maar wanneer de vrijers door regen en wind hier druipend nat aanlanden, is 't *Fyke* die gebiedt:

. . . . Skik mar yn;
d'Ald feint kin der wol wei.

Der sit er den en damp't en smook't,

Krekt as in Grietmans soan,

Wylst *Fyke* tige prikken stoakt,

En ik sit efteroan.

Den stekt se him de foest ris ta;
Den knypt se him yn 't ear;

Den smyt se him myn proek ris ta.

Fæ! hwet in moal gebear.

en de vrijer zelf?

„Kom *Jan-om*, jaen de guds (paard) hwet foer,”
Sa skikt er my dan wei.

Ik bin er as de wever oer

Alear op 'e lânsdei (*)

Soms komme er trye op *ien* joun,

Dan strouwkje hest sa net! (Pannekoek-bakken)

Twa yte har de boek den roun,

De tredde kryt de pret.

Twee moeten er natuurlijk ongetroost weer heengaan, maar wat doen die andere „strúnders en snúvers om hús en hear, trog skoarre en hôf rounom?”

Jan-om slaat er een boekje van open.

Den dekke se de skoarstien ta,

Den komme se er ta yn;

Al hwet wy boeten doarren ha:

't Is jerslings hwet ik fyn. (averechts)

(*) De arme wevers, die men voortijds op onze dorpen vond, kwamen meest uit Duitschland en pasten dus niet op den Landsdag. Menig dorp, b.v. Langweer, heeft nog zijn Weverstreek: eene onaanzienlijke buurt.

Dan stiet de haiwein op it hûs,
De bolle oan de klink. (en zoo voort.)

En gnoarje ik ris oer dat spil,
Dan seit dat fanke yet:
„Och Jan-om hâld je dochs mar stil,
De âlde dei forjit.”

Dat van *Fyke* te moeten hooren, valt hem
hard. Hij is altijd zoo goed voor haar geweest
en nu zal ze hem de les lezen!

Né, boer, as dat sa langer kin,
Ik kin sa langer net;
Ik tankje jou en 't hûsgezin!
Myn hearring bret hjir net.

Ik ga een andere plaats zoeken, waar ook
voor mij de haring wordt gebraden, hier kan
ik hem rauw eten, wil hij zeggen.

Dit is eene origineele teekening uit het
Friesche boeren-volksleven, zooals het „was”
voor jaren en dit verhoogt de waarde. Som-
mige van Dr. *Eeltje's* pennevruchten dienden
geïllustreerd. Zoo'n oude knecht als *Jan-om*
met *Fyke* aan de hand of op de knie en met
haar spelend en dezelfde *Fyke* later als vrijster
hem bevelend, die hooiwagen op de schuur
en de stier aan de klink van de deur, wat
typische tooneeltjes zouden het zijn in prent.
Ook *Jonker Piet* en *Sibbel* leent zich daarvoor.
Wij kennen jeugdige teekenaars onder de Frie-
zen van veel aanleg; och, mochten die eens
beproeven, of ze niet kunnen afbeelden, wat
Dr. *Eeltje's* geestesoog zag, toen hij zijn lui-
mige rijmen opstelde. Zijn proza dito. „Oud-
Friesland” zou daardoor beter bewaard
blijven. Wij leven snel. Zoo ooit dan thans.
Wij zijn de grenzen reeds over van een oude
tot een nieuwe wereld. De toestanden ten
platten lande, vooral in 't boerenbedrijf, zijn
als omgekeerd. Doch dr. *Eeltje* geeft nog het oude,
dat eerbied afdwingt. Hij teekent het verleden in
woord, laat men de lijnen er naast stellen, waarin
antieke boerderijen, kleederdracht, types, toe-
standen enz. tot het nageslacht spreken, en de
geest van Dr. *Eeltje* blijft leven.

Het is als *Veendorp* van *Dokkum* schrijft in
F. H. en H.: *Sykje de erfenis fen jimne âlden*
troch en wer troch en sjog hwet skatten jimme
neilitten binne.

Dokter-om.

In het bundeltje „Gedichten”, bij gelegenheid
van den honderdjarigen geboortedag van Dr.
Eeltje Halbertsma in 't licht gegeven, door Dr.
J. Schepers te *Haarlem*, komt een „sangkje”
voor onder den titel: *Dokter-om*. De heer *T.*
G. v.d. Meulen teekent in het jongste no. van
zijn Blad protest aan tegen die benaming. Hij
zegt daarvan:

Boppedat flijt my it wurd „Dokter-om” net of
brákt men 't ek yn 'e sin fen folksfrjeon. Ik
seach de man mar ienkear op 't Boskhús by
úzers, do er mei twa ef trije hearen by him fen
Dokkum werom kaem. Sa 'k him do seach, sjoch
ik him myn libben lang, mar — dy man kin ik
gjin „dokter-om” neame, om 't effen net. Dr.
Halbertsma stie foar my as in echte minhear, in
„gentleman”. Net troch klean of gouden ef sil-
veren pronkerijen — o fij — fier der fen dinne,
né, út d' eagen striele in geest fen kreft en wier-
heit, hwerfoar min jin lytz fielede. Dy him âlder
kind het en minder, as in man mei stikelich wit
bird ef sa, dy mei ef mocht sizze: „nou Dokter-
om wírdt minder”, dêrom hie en het de Fries
yn 't algemien gjin rjucht soks ek to sizzen.
Wy hawwe gjin Spinoza-om, gjin Vondel-om, gjin
Gysbert-om, wy ha yn dr. E. Halbertsma in
great man to biwonderjen en to bisjongen.

Met alle respect voor den kritischen geest
en de begaafde pen van den Bergumer Fries,
„dy Braga in plak (alleast in plakje) yn 'e
Walhalla ofstean seil”, naar ons bescheiden
oordeel, wagen wij het in dezen met hem van
opinie te verschillen. Wel heeft hij den dichter
„éénmaal” gezien, waar wij „geenmaal”
moeten plaatsen, maar voor ons gevoel zijn de
benamingen Jan-om (hierboven vermeld) Gys-
bert-om en Dokter-om eervolle onderscheidingen,
even als Vader Cats. Voor Spinoza, Vondel,
Bilderdijk, meer vorsten dan vaders, zou
zoo'n intieme vleinaam, zullen we maar zeggen,
niet passen, evenmin als voor Dr. Joost Hal-
bertsma, doch voor Dr. Eeltje wél, die leefde
met en geschreven heeft voor het volk.

En wat meer zegt dan al het voorgaande, is
het vers, door Dr. *Eeltje* zelf voorgedragen bij
het feest te *Bolsward*, den 7 Juli 1823 ter eere
van *Gysbert Japix*, vroeger medegedeeld en
aldus aanvangend:

Yn 't âlde *Bolsert* stil en from,
Tigt oan 'e Kowe-merke,
Dêr wenne alcar ús *Gysbert-om*
En tsjinne skoalle en tsjerke.

Ons dunkt alzo, dat de heer Dr. *Schepers*
alle recht had van Dokter-om te spreken, waar-
door hij hem stelt naast *Gysbert-om* en den
dichter eer vergroot dan verkleint. Hij doet
het op deze wijs:

Lang seil hy libjen bljoue
De âlde dichter Dokter-om!
Sa lang swanneblommen drjbue
Op ús blauwe poelen om;
Sa lang drege skippersljoue
Broeze oer 't wetter, wyt fen skom;
Lang seil by ús libjen bljoue) twaris.
De âlde dichter Dokterom.)

Wij verwijzen verder naar „De Lapekoer
trochskodde” van *W. P. de Vries*, pag. 136.

III.

Ho mannigien komt oan syn wiif,
Dat is net to beskriuwen.

Scherper, doch niet zoo fijn als in *ald Jan-om*,
is de macht der jalouzie geteekend in

It Boask trog de skoarstien,

een echt komisch stukje, waarin een rijke oud-
boer-vrijgezel *Rinke* en zijn jeugdige knappe
huishoudster *Janke*, de hoofdrollen vervullen.

Het speelt te *Abbegea*, in de buurt van *IJlst*.

Ho mannigien komt oan syn wiif,
Dat is net to beskriuwen;
Ja, 't giet sa selsom yn syn wirk,
It is hast net to leauwen.

Dat zal waar zijn!

Mar trog de skoarstien, trog in loek
Om in knap skepsel siikje,
Dat liket briker yet as bryk,
En 't koe in fabel lykje.

Maar dat is het hier niet, als we Dokter-om
hooren.

De oud boer had wel bestek op *Janke*, maar
al zooveel teleurstellingen beleefd op het stuk
van vrijagie, dat de moed hem in de schoenen
was gezonken. Hij durfde zich niet verklaren
en *Janke*,

Dy faem wie ek net fij fen him,
Hja mocht him heel wol lije,
Mar sels to fryen dat koe net,
Dat koe har ear net lije.

Dat stúne by elkoarren om,
En elts dy liet neat merke,
Mar einling roun de tyd safier,
Dat it waard Drylster merke. (kermis te *IJlst*)

Dêr teag de faem ek hinne do
En krige in kreup'le fryer.

Een hard gelag voor den in zijn hart ver-
liefden *Rinke*, die zich zelven geen raad wist,
toen hij hoorde wat er gaande was.

De boer, dy oars sa freunlik wie,
Waerd noartig nou op *Janke*;
Mar hja, hja tsjinne flitig foart,
It wie in hansom fanke.

Mar 't swierste wie behâlden yet;
It moast him better knelle.
Do de yntrest fen it merke-jild
Troch *Janke* waard betelle.

Naar oud gebruik had de vertering betalen-
de „merke-fryer”, al was de toegenegenheid
jegens hem ook verre, het stilzwijgend recht,
nog eens bij 't meisje terug te komen, om „de
intrest” te halen, gelijk het heette.

Zoo hier! *Janke* (hansom) wist wel wat zij
deed. Hare vrijagie had een achtergrond. De
boer moest uit den hoek komen. Hij moest
tot het uiterste van jalouzie worden gebracht.
En dit lukte. Niets gaat er boven vrouwen-

list, zegt het spreekwoord. Toen de kreupele
vrijer zich den eerstvolgenden Zondagavond
aandiende en vriendelijk door *Janke* werd ont-
vangen, die hem zacht zette, had de boer rust
noch duur

Yn 't koart, hy gong mar gau fen kant
En sei foaral net folle;
It sliepen koam alhiel net fan,
Sa draaide him de holle.

Yn 't milhûs siet it jonge pear
Sa noflikjes to meiden,
En yn it binhûs lei de boer,
Jaloersk en liik fen beiden.

Het spookte in zijn verhitte verbeelding en
hij vreesde zelfs voor de mogelijkheid, dat er
over „boaskjen” of dergelijke intieme zaken
zou worden gesproken, zoodat hij dra achter
't net zou visschen. Hij kon het niet uithou-
den op zijn legerstede en moest weten, wat er
door het zoeteliefpaartje versproken mocht wor-
den. Die mogelijkheid bestond, wanneer hij
door een hem bekend luik van den schoorsteen
hen stilletjes ging beluisteren. Ongemerkt
kwam hij boven, behoedzaam nam hij het luik
weg, boog zich voorover, doch het gefluister
beneden werd nog maar half verstaan. Al
dieper en dieper waagt hij zich, om toch maar
geen woord te verliezen

Dat rekte al; mar it boppe-ein
Waerd swierder as de skonken,
En *Rink-om* foel fen boppen del
En breek hast hals en bonken.

De spekstok breek ta syn gelok;
Der koam er op to lâne,
En 't fiúrke dat er stie wie lyts;
Hy koe him net forbrâne.

't Wie roet en jiske wat men seag,
En 't spek dat lei fen boppen;
De feint stau ta de doarren út;
De faem him nei to roppen.

Maar de vreeselijk verschrikte vrijer vloog
sloot in sloot uit en keerde in zijn doodelijken
angst natuurlijk niet terug, wat *Janke* trouwens
ook niet alles kon schelen, al toonde ze zich
al zeer ontsteld, toen *Rinke*-boer bij haar bui-
ten verscheen met zijn excuses.

„Kom”, sei er, „kom mar mei yn hûs.”

„Zijn plan was niet geweest hen te beluisteren,
waarvan het al den schijn had, maar de schoor-
steen eens te vegen”. Zoo vertelt hij in zijn
alteraasje en verder:

„Want sliep, sa lang as hy der siet,
„Koam net wer yn myn eagen:
„'t Wie of de stiennen út 'e fier
„My tsjin de troanje fleggen.”

In moaye skoarstienfegery
De nachts om healwei-tryen!

antwoordt *Janke* gevat en vervolgt:

„Je wier'n jaloersk, myn goede man!
„Ja, jou beginn' to switten,
„Al komt hjir mar in kreupel skroar
„Om by my op to sitten.”

Maar voegt ze er in éenen adem bij:

En wol jou yetris frye,
Wol nou; 't jowt nou just sa gjin pas,
Mar 'k mei it oars heel wol lye.

Dat wier de boer gjin doawe sein,
En 't het mar in bytke duorre,
Do waard âld *Rinke-om* breageman;
De flag koam op 'e skoarre.

't Werd een goed huwelijk, doch *Rinke-boer* bleef wat kloek en deun, en wanneer de vrouw wat nieuws wou koopen, kon 't er wel eens spannen. Maar dan wist ze hem aardig te plagen

En sei: „Jou scoene wol by nacht
Foar 'n stoer de skoarstien reagje.” —

„Dêr!” sei er dan, „dêr hest de pong;
„Dou kenste goed onthâlde;
„Tsjin frouliu is gjin praten tsjin,
„Dan rekket men forkâlde.”

Sint Pontsjer en syn wiif

is een stukje, door den snijder *Gabe* in de lijst gezet, voor een student, die het op zijn kreupelheid gemunt had en hem op de *Spartanen* wees, van wie geboekt staat, dat ze mismaakte kinderen uit den weg ruimden, omdat ze ongeschikt waren voor den krijg. 't Was een oorlogsvolk, gelijk we weten en de student wilde zeggen: dat *Gabe* van geluk mocht spreken, niet in *Sparta* geboren te zijn. Maar *Gabe* wist hem te staan met wijze reden.

Ten slotte gaf hij als toepassing of proef op de som, de berijming van

Sint Pontsjer en syn wiif.

Sint was een rijk vrijgezel, die woonde te *Huizum* bij *Leeuwarden*. *Pontsjer* (*) was zijn vroegeren scheldnaam, dien hij als „van” had aangenomen; 't wist wat hij doen kon, om er geen last meer van te hebben.

In de wandeling werd hij „Sint Fry!” genoemd, wyl hij immer pochte op zijn vrijheid; door zijn geld toch was hij onafhankelijk en van vrouwen wilde hij niet weten.

Want bongels binn' 't foar liuwe mar;
Dy hoef ik omers net,
En ongelokkig neam ik har,
Dy s' oan de skonken het.

(*) *Pontsjer* is de boom of paal gelegd over den wagen hooi, om de lading met behulp van touwen stevig vast te kunnen zetten; in 't zuiden der provincie noemt men hem *wizebeam*, omdat hij tijdens het laden recht uit achter den wagen ligt en de lader er zich naar richt bij den opbouw van „het voer” of „de weide”.

Sa praette *Sint* dan by de wyn
En as in frygesel

Mar do er seis-en-tritig wie,
Do waard it ding dochs oars,
En ien dy wyt yn d' eagen hie,
Dy krige him by de noas.
Der wie in jiffer yn de *Skrans*, (te *Huizum*)
In minske as málke en bloed,
Dy wie him al to folle mansk,
Dy flapte 'im ond're hoed.

Men sei, dat hie *Cupido* wrocht,
Mar och, hja die 't him sels.
Twa eagen, dêr sòk floer útflucht
Bringt mannig oan 'e pels.

Yn 't koart, *Sint Pontsjer* krige 't wei,
Moai *Lena* waard syn wiif.
Hja naem in hopen snaren mei,
Mar oars hie 't neat om 't liif.

En o, dy lieave boaletiid,
Wat wie dy red forroun!

In ingel wie se in wike of seis,
Mei toalf do wie 't syn wiif,
En ear der twa jier omroun wie, —
Do waard se steatlik stiif.

De moaye troanje dy hja hie,
Dy koe er net mear sjen,
Mar kant, dêr se yn bewoalle wie
En side en lint en jern. —

Het werd een madame op straat, maar in huis contra.

It wie wat moais by elk-en-ien,
Behalwen by har man.

Kapteintjes en Jonkers zochten haar gezelschap, daarmede ging ze zelfs uit rijden, doch 't eind droeg den last.

Op zulk een rit raakte het tweespan met den wagen te water en mooi *Lena* brak een been en verloor een oog bij 't ongeval. Kreupel en half blind als ze werd, kwam ze tot bedaren, want geen heer zag meer naar haar om, zij bleef rustig thuis en *Sint* wist te vergeten en te vergeven, zoodat vrede en geluk terugkeerden in de echtelijke woning.

„Begrepen?” zei *Gabe*.

„Dou wist er altijd rie mei,” antwoordde de student.

„Ja,” zei *Gabe*, „dy in bryk pleit hat, dy mat in kwea abbekaet wêze.”

Nagenoeg op dezelfde leest geschoeid, doch gansch anders ingekleed en met minder bevredigenden einduitslag, is het berijmde verhaal, waarin

Ald Greult-omme

als hoofdpersoon optreedt.

Ald *Greult-om* wenne yn *Ticellegea*, (bij *Sneek*)
Dy hie hwet efter 't linnen,
Mar hearstmis wie er meast heal dea,
Den hie er frjemde sinnen.

Aemborstig als hij dan was, wat hij toeschreef „aan 't stoffig hooi”, dachten de erven, waaronder die naar zijn dood of liever naar zijn kapitaal verlangden, dat hij het wel niet lang meer zou maken.

Hy wie nou twa en santig jier
en 't was weer herfst en mis met de oude.

Mar 't waerd net folle achte.
„Och!” sein de boden, „'t is hearstdei;
It is wer de âlde klachte.

Mar 't lyke slimmer dizze kear:
De âldboer dy bleau mar lizzen,
En alle lidden dien' him sear,
Hy wie hast net to rizen.

En hetsig wie dy âlde man,
Hy dronk mar farske soepe.

Karnemelk en wei golden bij Dr. *Eeltje* als de beste medicijn voor gezonden en zieken. Aan 't geregeld gebruik daarvan schreef hij het voor een groot deel toe, dat er onder de boeren betrekkelijk zoo weinig ziekten voorkwamen en zoovelen hunner hooge jaren bereikten.

Doch *Ald Greult-om* scheen dit middel niet meer te zullen baten, hij werd steeds zwakker, vroeg eindelijk de sleutels, maakte beschikkingen en wees zelfs zijn doodskleed aan.

En testamintsje mast er ek:
Notaris moast bestelle,
Dat al syn spul koam yn 'e heak,
Ear 't him de dea behelle.

De landerijen vermaakte hij aan zijn erven.

Syn lytsaem tsjinne him hwet skoan,
Dat koe men heel wol merke;
Dêr makke er toezen gonne oan;
In miedstik oan 'e tsjerke.

Dokter kwam trouw en maakte voor zich ook al een goede rekening, omdat het er wel aanzat en er van de gelukkige erven, die toch genoeg kregen, geen aanmerkingen waren te vreezen. Medicijnen geen gebrek.

Mar soepe hâldt *âld Greult* him oan,
Hy woe gjin dranken hawwe . . .

Af en toe kreeg hij nog een kleine versnapering, die de meid hem ongemerkt wist toe te schuiven.

Syn bern en bernsbern koamen op,
't Wie merke by *Greult Rommerts*,
Fen *Offencier* en fen de *Top*,
Fen *Drylst* en *Heeg* en *Hommerts*.

Dat spriek der mar de flesse oan,
De frouliu kofje drinke;
Net ien syn mage wie bedoarn;
Hwet snienen se yn de skinke!

It flêsk dêr snien se net bytroch
Der waerd mar tyge yn fege.

En klontsjes as in lytshûs, man!
Dy soec ik hast forjitte.

De aeyen treauwen se yn 'e hoed,
De boeter yn 'e doeken;
De tsjiezen stielen se fen 't boerd,
Trogssnuwden alle hoeken.

Den gongen se nei *Greult-om* ta,
Sahwet om him to treasten,
Hy draeid' him om en knikt har ta;
Ynwindig koe 'r de measten.

Zoo trokken ze af en aan.

En onderweis, dan gong it mál,
Den koen' se oan 't fjuchtsjen reitsje;
In earne sweager wearzen se al:
Dy stakker woe al pleitsje.

Yn 't ein, hia lizz' him yn de bank,
Der woe er oars net hinne;
Der roun ek bygeloaf mei mank,
Lyk as dy âlden binne.

Twee buren waken nacht op nacht aan 't ziekbed. Twaalf nachten heeft het algeduurd en vurig wenschen de inderdaad vroede mannen naar het einde van den armen lijder, doch deze, na een verkwikkenden slaap van den voornacht in den vroegen morgen ontwakende, sprak onverwacht, dat hij gedroomd had van „spek en skinke” en honger gevoelde. De eene bewaker zag de ander aan en dacht: *Scoe boorman haze? IJlen?* Dat niet, integendeel, zelf wijst hij hen aan wat hij verlangt en waar 't staat in de kast.

Ilja fine op it onderst boerd
In alderedelst krouske
Fen 't alderdreegste bargeguod,
Fiks onder 't smoar besouske.

De buren vreesden wel dat het te kras zou wezen, doch *Greult* hield aan.

Hy sei: 't Is kost dy helpe kin,
Dêr hie 'k al lang op long're.

Hy nimt in fine boale yet
Om 't pantsje om to feyen;
Hy waerd gesoun en mei in snijt
Wie 't kreunen oer en 't kleyen.

De buren trokken beschaamd af en de knecht, die hen de deur uitliet, beter wetende hoe de vork er in den steel zat en welke verrassing de naaste toekomst allicht nog zou brengen, sprak schertsend:

„De âld boer mat jouns in soepke ha,
„En nêst de lytsaem sitte.
„Dy streaket en dy streelt him sa,
„Dat kin gjin minske witte.”

Al de erven bleken verslagen, toen zij hoorden van 't onverwacht herstel en sterker nog trof hen, wat er spoedig volgde.

De winter dy foel einling yn,
En *Greult* mast ek 'ris ride;
't Wirdt sterker, en hy nimt syn *Tryn*
Mei yn de hynstslide.

Heel *Tweellegea* koam op in ein
en ieder sprak er over, spottend met de erven

en bewakers. En „t bargeguod" werd niet vergeten. Maar *Greult-om* reed de familie rond en maakte haar bekend, dat hij voornemens was een wettig huwelijk aan te gaan.

Sein al syn bern al: „Heit is mis,
Hwet wol je onderwine?"

Greult sei: „Hwet ien allinne is,
„Dat moast ik onderfine.

„Dy twa-en-santig jierren het,
„Dy ken yet tweintig krye.
„Ik haw myn sin op *Tryntsje* set,
„k Wol sa net langer lye."

Tranen en verwijten volgden, doch d' oud-fries hield de kop er voor.

Sa rekke *Greult* ta mannig spyt
Oan 't wiif, en ek er onder.

Hy rekke lân en grounen kwyt,
En ek it hypochonder.

Want *Nynke* libbe er hearlik fen
En hie in earm famylje,

die zoetjesaan met het kapitaal ging strijken, zoodat er voor de erven ten slotte niets meer viel te deelen. Dit was zeker verdiend loon en in zoover kunnen we er vrede mee hebben, doch liever hadden we gezien, dat de dichter geen „vader en kinderen", maar inplaats „oom en neven" had gekozen.

IV.

Hy tocht net mear om fryery,
Want 't ballet ôf sa'n set.

De Blauwe Skine

is een verhaaltje, dat heel wel historisch kan wezen, al klinkt het in onzen tijd van verfijnde manieren wel wat vreemd, voor wie niet bekend zijn met het plattelands-volksleven. Er zijn wat grappen uitgehaald in den goeden ouden tijd, toen men zich in kleiner kring dan thans moest bewegen en vermaken. Ongestraft kon een hooiwagen boven op de schuur geplaatst worden, gelijk *ald-Jan-om* verhaalt, terwijl thans het betreden van iemands erf reeds gevangenisstraf tengevolge kan hebben. Zoo scherp heeft de wet de lijnen getrokken en met de Zondagsavonds „vrijheid-blijheid" van voorheen is 't eigenlijk gedaan. Grappen als „de Blauwe Skine" behooren ook tot het verleden, hoewel het thans nog is als toen, dat de stumperts veeltijds het gelag moeten betalen en bovenal de stumperts in de vrijagie, gelijk *Oege* er een blijkt te zijn, van wien *Halbertsma* ons het volgende verhaalt in vloeiend rijm.

Oege wordt ons geteekend als een type van weinig verstand en veel verbeelding. Een „bies", dat is een schalk, maakt hem wijs, dat hij in voorkomen, kleeding, geld, kortom in geen enkel opzicht behoeft achter te staan of onder te doen voor de jongelui uit de buurt

en dat hij onder de meisjes „te kus en te keur" kan gaan.

En Oegeman, dy roun dat praet
As lye málke yn d' earen.

Op *Nonkesboarren* wenne *Tiet*,
In fanke as in loage;
Dy 't hert op 't echte plakje siet,
Dy alle man fortoage.

Dy har mar seag, dy wie forjown
Trog 't gloeren fen har eagen,
Sa dat de feinten joun op joun
By swermen nei har teagen.

As bykes fleagen se er op oan,
't Wie of se er hunig roekten,
En of 't har eagen blier en skoan
Mei syd'ne tridjes loekten.

Jandoric, *Oege*! dêr is lucht,

„daar moet je Zondagavond heen, je zult er welkom wezen", en jawel man, hij werd gewonnen voor *Tietje*, doch vóór de veelbelovende Zondagavond aanbrak, waarop de boter geld zou gelden, had de looze vriend de vrijster laten weten, of liever wijs gemaakt, dat *Oege* leed aan een besmettelijke ziekte, welke men tegenwoordig wel op borden in de weide kan lezen, waar schapen grazen, zoodat ze gewaarschuwd was en op haar hoede kon zijn, wanneer hij eens bij haar mocht aankloppen.

* *

't Wie op in lette hearstmisjoun,
En 't wie mei ljochte moanne,

dat *Oege* vol blijden moed de stap zette.

Hy stoep krekt as in hoanne.

Syn Sneinske pakje hie er oan,
't Geloosje op 'e side,
Der hongen skipke-skellen oan,
Mei rúterkes dy ride.

Hwet rink'le er mei syn foest fol jild!
Hy wie ek lang net loai;
Hy waeide oer it *Nonkesfjild*,
Syn stappers kreak'ne moai.

Dan fage er him de plúskes wei;
Dan seag er nei syn skonken,
Of ho syn sulw'ren kjetting lei,
Of ho de skellen blonken.

Men zal toestemmen, dat de parmantige vrijer in deze regels naar 't leven is geteekend, men ziet hem stappen.

Als gebruikelijk, gaat de vrijer voor zijn entree bij *Tietje* eerst een herberg binnen, dien hij op zijn weg vindt, om een „zoopjen durfs". Daar treft hij, zoo 't heet „toevallig", zijn „raadsman en vriend" *Hearke*, die met hem dronk en klonk.

En *Oege* loek in koele yn 't glêd,
Hy gloeide as in trompetter. (rood van angst)

Mar eindlings ropt de kastlein:
„Acht oeren, feynten! wyt je?"

.

„Kom ja,” seit *Hearke*, „ik gean mei.
„k Wol nei de wite wringe; (draaiend hek)
„Dat leit ek krekt op *Oege* wei.
„k Seil him oan 't him ta bringe.”

Dêr stoe er einling foar it him,
Syn skriften hert dat tikke.
„Kom flink!” sei *Hearke*, „gjin gekliem!
Toe, luftig om de hikke.”

De bies, die de strikken gespannen had,
wilde zeker zijn van zijn vangst en was hem
daarom aanmoedigend gevolgd zoover hij kon,
om verder de kat uit den boom te kijken.

Oege gaat de hieming op.

„Joun, foltsen!” rôp er oer 'e doar;
„Binn' jimme soun hjir yette?”

En *Tietsje* siet krekt by de hird,
Hja glimde as in ikel,
Hja sei yn 't earst gjin inkel wird,
En seag krekt as in wikel. (roofvogel)

En toen de vrijer iets vroeg, kreeg hij barsch
bescheid. Geen stoel werd hem gepresenteerd,
zelfs een pijp tabak geweigerd.

Dat joeg mar brân en ongemak,
Dat woe har heit net lye.
Fen 't stroukjen koe men ek net ha,
't Besleek dat wie misleerre.

Usance was het, bij zulk een gelegenheid
pannekoeken te bakken.

De onschuldige en verblufte *Oege* begreep
er totaal niets niemendal van en toen hij in
zijn verbouwereerdheid zelf een stoel wilde
nemen, riep *Tiet*: hou, tankje! en vervolgt:

„Hwet jou mankearret wit jou bêst;
„Ik hoef 't jou net to sizzen.
„Ik ried jou, gean yn 't poepenêst (bed voor
„Dêr op 'e kowstâl lizzen.” de maaiers)

Forwêzen striik er him om 't bird,
En woe yet ien wird sprekke;
Sy grouwd' him ta: „Net by de hird!”
En griep de tang', dy fêkke.

Beteut're stoep er 't milhoes út
En sei: „Joun faem, ik gong.”
En roun by tsjuster ta beslút
Oan 't liif ta yn de dong. (mesthoop)

Hy spielt him yn it sleatsje ôf
En pangelt trog de miste.
Hy flokte op *Hearke* yn 't tsjuster hôf
En woe, dat nimmen 't wiste.

Thuis komen durfde hij niet voor half drie
in den morgen (vrijersklokke); tot zoolang
vlijde hij zich neder onder „d' oes fen 't hea”
(overstekend gedeelte van 't dak over de hooi-
schelf) en klopte toen aan.

De faem sei: „Wolkom thûs fen *Tiet*;
„Dat haw jy feardig makke,
„Mar man! jou stjonke en binn' trogwiet;
„Binn' j' yn de jarre rakke?”

Om het kwaad te bezweren en niet in op-
spraak te komen, zegt hij:

„Dêr hêste in kroon, en spiel de klean,
„En swy! dat kinst wol tsjoegje.
„Lit *Hearke* mar út fryen gean;
„Noait hearste it wer fen *Oege*.
„Ik haw in blaue skine opdien,
„En 't hat my kwealik smakke.”
Mar *Hearke* wie nei *Tiet* tagien
En hie him skoan formakke.

Meer en beter bekend, nog vlotter berijmd en
origineeler van vinding, dan de voorgaande
kluchtige scènes, is

Murk fen Ypecolsgea,

door den heer *T. G. v. d. Meulen* bewerkt voor
het tooneel en opgevoerd bij de jongste feest-
viering te *Grouw*. 't Is een echt komisch
stukje met veel actie, 't beste van dezen aard,
door Dokter-om geleverd. Al de personen die
er in voorkomen zijn vermakelijke types, inzon-
der *Murk*, de hoofdpersoon en de spil om wien
alles draait.

We vinden hem in de twee eerste coupletten
meesterlijk geteekend.

Yn *Ypecolsgea* wenne *Murk*,
In rike boeresoan;
Hy hie de diwel fen it wurk,
Syn mem hie him bedoarn.
Hy waard ek wol *Murk Ropper* neamd,
Omdat er heislik skreaude
En faek tsjin alle reden oan,
Om nietigheden kreaude.

Nei folle merken reisge er ta
Mei boesefollen jild;
En fryster moast er altiid ha,
Sa teag er dan to fjild.
Dat gong him meastal kwalik of,
En mannig gloepske makker,
Dy laette *Murk* dan om it hôf;
Want hy wie oars in stakker.

In dit opzicht gelijkt hij *Oege* in 't vorig
stuk, doch *Murk* is ruwer en minder de type
van opgeblazen onnoozelheid, dan wel van
domme trots.

De tweede persoon is „*Foek fen Heeg*”,

Die mear seag as in oar,
Alteast dêr gong hja foar.

Murk laat zich door haar de kaart leggen,
want het liep tegen Leeuwarder kermis en nu
wilde hij vooraf zijn lot wel eens weten, dat
anders berustte bij zijn onbetrouwbare vrienden,
die hem al zoo dikwijls in 't oortje hadden ge-
nomen of in de mist gevoerd.

Om „zeker” te zijn vervoegde hij zich dus
bij „*Foek*”, die hem op de gebruikelijke wijze
de kaart lei, doch zoo mooi, dat *Pieter Jelles*
haar naam als zoodanig heeft hooggehouden
bij de Friezen.

Voor onzen vrijer luidde de profetie als volgt:

„Dou kryste in siden mantel om;
„Seilst mei in jiffer ride.
„Mar leau my, greate Beinte-soan,
„Net ien seil 't dy benyde.”

Murk had meer oor gehad voor „den zijden mantel en de jiffer”, dan voor de rest der waarzegginge en was zoo in de wolken met het blijde vooruitzicht, dat hij er een extra glaasje op kocht en spoedig een aanzoek waagde.

* *

To *Snits* der wenne in winkelier,
Dêr hien' se folle komste;
Dy man syn hûsgesin wie swier,
Hy hie it net fen 't romste.

De dochter *Rinske*, „in snedig ding en mansiek net gering”,

Dy freege *Murk* op Ljouwerter-merke
Om mei him út-to-riden;
Har oanstean hoefde er heel net sterk,
't Wie rekke oan beide siden.

De moeder van *Rinske* is wat in haar schik met de „onderscheiding”, die haar dochter wacht.

De frou roap al har boarren ta:
„Heww' jimm' 't al hoard fan *Rinske*?
„Die sal na *Lieuwerter* merke toa,
„Die het alheel hoar winske.
„It is in seun fan groote Beint,
„It binne rike maats
„Ik weet wel, 't is in boere-seun,
„Maar dat ken *Rins* niet bruije;
„Sien ouders binne kloek en deun,
„Die heww' wat in te struijen.”

Zoo was het destijds, „rike boeren” en „keale stêdliu”.

Altiid binne de boeren dronken,
Altiid binne de stêdliu gek,
Altiid kluwe de borgers bonken,
Altiid ite de boeren spek,
is een kermisdeun van die dagen.

* *

De merke dy kaem einling oan,
En dêr koam *Murk* yn hoës.
Hy hie in gloedny pakje oan
En boesjild by de roes.
Hy hie in lange rok oantein,
Dy sloeg him op 'e koeten;
In boesdoek oan de tip útsnein (uitgesneden of geborduurd)
Dy hong er healwei boeten.
In machtig greate fine hoed
Siet him yn d' eagen del;
De rânne like in wetterboerd, (*)
Dy hong er sloek by del.
Hy wosk him oars sa daegliks net;
Oars net as sneins foar tsjerke;
Nou sparre er ek de sjippe net,
Hy glimde as in jerke. (mannetje-eend)

(*) Een benaming, ontleend aan 't schip en wel aan planken, die er opgezet worden, om geen water over boord te krijgen.

De faem dy seag al nuwer op,
Want it postuerre raer.
Sy like oars gans in modepop:
Dat like sonderbaer.
Och, *Murk*, gaen jou na buten to,
Om 't riitweg klair te maken.
De minsken siën' as 'k weten't hoe,
Der binn' hier rare snaken.

De modens hier of op it lan,
Dat is in ander ding
En die him dan niet schikke kan,
Dat is in sonderling.
Dan gaen ik mar it bolwerk om,
Dat my gien minsken siene.
Want as ik daer met jou an kom,
Wat sidd'n de minsken miene?

In de naaste omgeving heeft de gelukkige praatzieke moeder dus blijkbaar succes gehad met hare verhalen, doch wat „zijn” *Rinske* verlangde,

Dat noaske *Murk* mar just sa wat,
Mar dochs hy die 't om har.
Hy tochte, bin 'k mar boeten gat,
Den ha 'k myn eigen kar.

Dan heb ik het te weten en stel ik de wetten, wil hij zeggen.

Aan de buitenzij der stad gekomen, wordt ingespannen en steekt het paartje van wal.

Het „los de touwen”, steeds schertsend gebruikt, had hier raison, want de voorzichtige en bezorgde ouders hadden „Murkje” niet laten uittrekken met een eigen vurigen viervoeter, maar om zeker te gaan, hem een huurpaard laten nemen, beter gewend aan 't klappen van de zweep en 't kermisgejoel. Alzoo lezen wij:

In âlden hierknol foar de sjeas,
Dat bong'le er sa wat hinne,
Mar *Rinske* wie bisonde kreas,
En hie it wird allinne.
Want, o! it wie sa'n snippen faem;
Mar hy wie grutsk en dom
En wat er yn de moele naem,
Dêr tocht er meast net om.
Hy gong to jow net mei sa'n spil
En mei sa'n faem to fjilde! (niet voor niet)
De stokliu moasten op 'e dril, ('n stokmantje is jild moast it joed 'ris jilde. 'n gulden)
Hy dronk moarnsier al reade wyn,
En smiet de helt hast wei,
De middeis wie it heal in swyn,
It stedfolk pieuwd' him nei.
Yn 't allerheegste logemint,
Dêr moast it pear do ite.
Hy siet oan tafel as in Drint,
Hja woen' him dêr wol slite.

Het laat zich denken, dat de berooide *Murk* in deftig gezelschap aan de open tafel geen gewenschte verschijning kon heeten.

Tegenover het paar zat een aardige officier, die *Murk* maar inschonk en tot drinken aanspoorde, terwijl hij met *Rinske* zoete woordjes wisselde, die ten slotte, toen het met „Beinte-

soan" in 't malle liep, zelfs een handje ging meehelpen

En *Murk* waerd onder 't iten wei.
 Sa dat er skielik snoarke.
 Nou kui'ren *Rinsk* en de Officier
 Plesierig trog de stêd.
 It skieden foel har heel net swier,
 Want *Murk* siet dêr foar slet.
 En d' officier wie wol yn 't skik :
 Dat folk hâldt meast fen slinen ;
 Hja rinne folle op 'e slik
 En dat yn oarliu's spinen.
 Mar dy man hâld' him opperbêst,
 Dy brocht ús *Rinsk* yn 't skip.
 En *Murk* dy smieten se op it nêst ;
 De doar koam op de knip.

Daar lag *Murk* in een vreemde wereld, zonder te weten hoe daar gekomen te zijn. Toen hij in den avond ontwaakte en de deur gesloten vond, begon hij vrees'lijk te schreeuwen, te vloeken en te schoppen.

Hy wie alheel forheard, ont dien ;
 Hy niend', hy siet yn 't hok !
 De feint rôp : „*Poerke, sjop so niet ;*
Je pin noch niet kefangen.
Vor louter sjaamte ind verdriet
Is 't meiske al fort kefangen.
Is that, kottorie, sùpen, poer ?
It is te slim, minhear.”
 Sa hikk'le him dy Duetsker oer,
 Dy kaem him op it lear.

Maar toch bleef hij „dienaar”.

Hy poetste him syn klean wat út,
 Hy joeg him thê en wetter.
 Dy wosk en kjimd' him ta beslút
 En do wie *Murk* wer better.

Uiterlijk weer „de” man, bleef het inwendig spoken en wist de beschaamde vrijer met zich zelve haast geen raad :

Hy tocht om 't wird fen *Fock* to *Heeg* :
 „*Seilst' mei in jiffer ride,*
 „'t Is wier, dou âlde hellefeeg,
 „Gjin mink seil 't *Murk* benide.”

Zoo ver was de profetie van de waarzegster vervuld ; er restte nog :

Dou kryst in siden mantel om.

Wat dat beteekende en daar achter kon schuilen, begreep hij wel niet en — deed ook minder ter zake, toen hij bij zich zelve had gezworen :

Mar dat oerkomt my net !

Hij zal het niet weer in den drank zoeken, want die is oorzaak geweest van zijn ongeluk, zoo wijs is hij en daarom zal hij het laten bij één fleschje wijn, dat hem geen kwaad zal doen.

Zoo redeneert de wijsgeerige *Murk* en schenkt zich het eerste glaasje in. Al drinkende komt de dorst en geldt de kermisdeun : „niet naar huis toe gaan, of de flesch moet ledig op de tafel staan”.

Hy koam wer trog de wyn
 in dubbelen zin, doch toog niet naar huis,

Mar dwaelde trog it merkgekriel
 Trog al dy minsken hinne ;
 Hy tocht de merke-skiere-iel
 Dy seil to nacht wol rinne.

Hij zou nog wel een meisje van plezier vinden, dacht hem en lang liet deze niet op zich wachten. Dra was hij aangespannen en ging het gearmd vooruit, naar een optrek in een voorname straat, waar het er waarlijk deftig uitzag.

Dat kin in keamer hjitte,
 zei hij opgetogen en zeer voldaan over zijn aanvankelijk succes.

Maar wat is het geval ; 't huis waarin hij zich bevond, behoorde aan twee zusters, al op jaren, die bij hun broer in de stad ten eten waren en dan niet voor middernacht thuis kwamen, wat aan *Murk* zijn „liefje” bekend was, die er vroeger gediend en een sleutel van 't huis had. Zij sloop er wel vaker binnen, om zoeternij en drank te kapen, als ze wist dat de dames uit waren.

Hja fynt al gau de brandewyn
 En jowt him mar to drinken,
 Hy wie mei 'n oere wer in swyn,
 Lyk as wol is to tinken.

Hja puollet him de boezen út,
 Ontnimt him rok en hoed,
 En lit him roalje ta beslút
 Yn 't bêt, gerêst en goed.
 Mar do begoun yet earst syn kruês !
 Wylst hy dêr leit to sliepen,
 Dêr komme de âlde jiffers thús
 En dwaen de doarren iepen.

Hja gongen meast by moanneskyn
 Sa sonder ljocht to koai,
 Har nachtgoed lei den op 'e wryn, (bed)
 Heel eptich yn de ploai.
 Dat knoff'le dêr al jierren om,
 Jouns yn it tsjuster hinne.
 Foar oalgebarnen wiern' se bang,
 Hja woen 't er fyn útspinne.

De jongste stoep de keamer yn
 En sei : „*Hoe hew 'k it hier ?*
Hier stait in fles met brandewien :
Hest dou dair toe iceest, Knier ?” —
 „*Hea, Styntse ! ikke brandewyn ?*
 „*'k Hew ommers seere biinnen,*
 „*Ik braukte it in geen fair of tien.*
 „*Ho stootst it uet de schiennen ?*”

„*Mistiët ! wat stait die stoellen rair !*
 „*En 't bedgordyn is scheurd.*
 „*It wudt my mistlik, icee, en nair :*
 „*Want hier is wat gebeurd.*”
 Hja giet nou op it bedsteed oan,
 Om moetze en jak to kryen :
 Mar taest op Greate-Beinte-soan
 En do begoun it lyen.

Do goelje en moardsje: „*Dieven hier!*”
Hja tomm'len oer elkoar.
De boarren koamen yn it spier,
De rottelwacht foar doar:
Hja stiiik'ne gau lantearnen op,
In swird moast op 'e side,
„*Kom,*” sein se, „*fris er mar op los,*
Him sal de duvel ride.”

De rottelwacht dy spriek him oan
En sei: „*Wat doestou hier?*” —
„*Och! ik bin greate Beint syn soan,*
Ik bin hjir foar plesier.” —
„*Wy weten hier fen greate Beint*
Of fan syn seun gien donder.
Mar earlik biechte sueste, feint,
Of dou raikst in 't fooronder.

Dou maikste hier in nachtgerucht
By groote loi an hoes,
En 't is oek lang gien merkeklucht;
Die boel is hier niet plus.”
Hy biecht ek alles wat er wist,
Dêr wie net tsjin to kriemen:
Mar do er jild en kleen ek mist,
Begoun er loed to skriemen.

Dêr stoe er nou yn d' onderkleen;
Ho graeg skow *Mark* de flint!
Mar sa doarst hy dochs ek net gean
Yn sa'n great logemint.
De rottelwacht seag yn in kast
In âlde siidne tabbert.
„*Dair!*” sei er, „*hang die an dien bast;*
Dat is nog krekt soa'n swabbert.”

Hja sjowden nei it logement;
De âlde poep koam foar;
Dy roap: „*Potstausend sapperment,*
Dat steht er schuurrig roar.”
Kredyt dat hie er dêr yet wol,
Hy koe him klaeye en skoaye,
En de oare moarns mei de âlde knol
Werom nei *Suits* ta toaye.

By tsjuster gong er do nei hoes,
Den hie dat ding gjin wird.
De rok en hoed, dat wie 'n aboes;
Mar 't praet dat foel him hird.
„*O!*” roap er, „*âlde galgestrik!*
(Hy miende Foeke-moaye)
„*Dou wist it alles op in prik,*
„Ik seoe dy wol forfoaye.”

En hwa nou oait nei merken teag,
Us *Mark* dy koam er net.
It joeg oars al in nuwer eag,
Mar 't ballet ôf sa'n set.
Hy tocht net mear om fryery
En gong net mear to sink;
Hy hâlde hinnemeltsery,
Twa ljurken en in fink.

Voor liefhebbberij en tijdverdrijf — werken
hoefde hij niet, want hij had geld en bleef toch
alleen — hield hij vervolgens wat kippen en
zangvogels, waaraan hij zijn zorgen wijdde.

Hij volgde het voornemen zijner ouders, die
zooals „*Tsjibbe*” het de moeder zoo origineel
laat zeggen met het oog op een eventueel hu-

welijk van *Mark*: Wy keapje in skaedlik lapke
groun, bouwe er in kreek húske op en litte ús
libben ôffraffeljje as in âld hoas.” *Mark's* ver-
dere levensdagen gelijken deze kous.

Intusschen is zijn levensgeschiedenis toch
nog rijker geweest dan die van den negentig-
jarigen grijsaard, van wien in 't einde zijner
dagen enkel geboekt kon worden: *Hij leefde,*
nam een vrouw en stierf!

V.

Och, Keuning, Keuning, jow ús freed!
En help ús skutters út de need!

Met *Mark* zijn we aan 't einde van Dr. *Eeltje's*
vrijagie-verhalen op rijm. Wij zullen nu
eens gaan luisteren naar zijn boertige sangkjes.
't Zijn deuntjes van den dag, opgesteld voor
„t jongfolts”, om gezongen te worden bij „set
en pret”. Zij dagteekenen meerendeels út de
jaren van omstreeks 1830, toen onze jongelin-
gen te wapen werden geroepen, om uit te
trekken tegen de oproerige Belgen.

„Het regende, ja, het hagelde destijds ge-
dichten,” schreef *Jac. v. Lennep* en geen boek-
handelaar, die geen bundels met „krijgszangen”
in 't licht gaf. Het was toen, zooals *Jan de*
Rijmer het uitdrukte, de tijd

van Bemoedigingen,

Van Op te wapens, Krijgsgescheeuw,
Lierzangen op Oud-Hollands leeuw,
Den Koning, Neerland, Bato's telgen,
Den Prins, Van Speyk, Hobeyn, Chassé,
Van toosten op geheel de armee,
Van: Zegt, waarheen ontzinde Belgen!

Dr. *Eeltje* deed daaraan niet mee, *it Fryske*
aerd is stadiger, zegt hij zelf, maar toch koos
hij partij en wel voor de Friesehe meisjes, die
hij het hart laat uitspreken in een drietal
stukjes, waarvan slechts één is opgenomen in
de „*Rimen en Teltsjes*”. De beide andere over
den uittocht en de terugkomst der „vrijers” zijn
als losse blaadjes verschenen, in den vorm
van kermisliedjes en daardoor minder bekend
gebleven.

Het eerste, met een vignet van „harnas en
vuurwapens” er boven en op muziek, is ge-
titeld:

Foeke-Skutter en Hospes-Tryn.

Foeke is de vrijer, die moet uittrekken, en
Tryn, het dienstmeisje van den kastelein, zijn
vrijster. De beurtzang wordt ingeleid en be-
sloten met een korte samenspraak. Wij laten
het stukje hier volgen in zijn geheel. Mogelijk
dat het nog kan dienen als voordrachtzang op
een „winterjouunenocht”, of aanleiding kan ge-
ven tot het samenstellen van een historische
voordracht.

De sneins op 'e neidei kaem *Foeke* yn de jachtweide stappen. Dêr siet syn fryster *Tryn* to sliepen. Hja sprong einling fen de stoel en sei tsjin him: „Biste dêr, *Foeke*? Kom, ik bin blyd, dat ik dy sjog en dou griiste my ek mei dyn heislike knevels. Kom, dat trefste goed: ús Grietman hat hjir in flesse wyn stean litten, dêr is mar ien romerfol út, en as er wer komt, dan wol er dochs wer in nye hawwe.” — „Ja, mar hwer is baes *Abe*? — „Dy leit op it noflik ear oer de matten yn 't kjenmerke.” — „Kom,” sei *Foeke*, „dat wie fiks! Dan sille w' er in sangkje by hawwe,” en do songen se by elts romerfol in fêrske, lyk as hjir to lêsens stiet.

Hwer moaste nou hinne myn skutter? (bis)
 Nei *Brabân* ta, myn lieave *Nynke*! (*)
 Nei *Brabân* ta, myn lieave *Tryn*!
 Kom taepje 'ris yn! Kom taepje 'ris yn!
 Hwa seil dy dyn poatstrou dan koaitsje? (bis)
 De kok, de kok, myn lieave *Nynke*!
 De kok, de kok, myn lieave *Tryn*!
 Kom taepje 'ris yn! (bis)
 As de poatstrou dan klútert, myn *Foeke*? (bis)
 Riere, riere myn lieave *Nynke*!

De tweede regel wordt telkens herhaald met het slotwoord *Tryn* en de vierde blijft in alle versjes dezelfde.

Hwet potstrou seil de kok dy dan riere? (bis)
 Ratsjetoe, myn lieave *Nynke*!
 Hwa seil dy dyn kofje dan siede? (bis)
 De pomp, de pomp, myn lieave *Nynke*!
 As de sead dan kúld wirdt, myn skutter? (bis)
 Dan in slokje, myn lieave *Nynke*!
 Hwer sissú op sliepe, myn skutter? (bis)
 Op de triesek, myn lieave *Nynke*!
 Hwa seil dy dyn wrine dan spriede? (deken) (bis)
 De kapot, myn lieave *Nynke*! (kapotjas)
 As it strie to hird wirdt, myn skutter? (bis)
 Skodsje, skodsje, myn lieave *Nynke*!
 Hwa jowt dy dyn boesjild, myn skutter? (bis)
 Kening *Willem*, myn lieave *Nynke*!
 As de tiid dy dan lang falt, myn skutter? (bis)
 Poetse, poetse, myn lieave *Nynke*!
 As de Brabanders komme, myn skutter? (bis)
 Sjitte, sjitte, myn lieave *Nynke*!
 Sjitte, sjitte, myn lieave *Tryn*,
 Fen boppen del d'r yn. Kom taepje 'ris yn.

Doe wie de flesse leeg, en hospes *Abe* kaem opljeppende lalts út syn fjouerkant springen. „Het dat sjongen en bálten langer-noag doerre? Skear jimme er út, as jimme langer wolle. Gjinn minske kin rêste,” sei er. — „*Abebaes*,” sei *Foeke*, „Is de holle tisiig fen de moanslok? Haw ik dat nou fortsjinne? Ik haw altyd in goed minger (klant) fen jou wést: jou hawwe mannig fen myn stoerkes yn de boese. Ik stap er út, man!” — en *Tryn* lei him de

(*) *Nynke* is de verklein- of vleivorm van *Tryn*.

foarste fingers oer de knevels, en joeg him in tuetsje yn 't foarhoes — en do wie 't út.

Eeltsje Hiddes fen Gronergea.

Lang zeer lang bleven de schutters uit en daarom stelde de Dichter een

Rekwest

op, ondertteekend met

Lisk Doekle d'. Rjinkema,
 út namme fen alle Fryske fammen,
 dy skutters yn 't fjild hawwe.

Het verzoek- en beklagschrift is gericht aan Z. M. den Koning. Zij vragen den vrede en de terugkomst van hunne minnaars, waar ze het langer niet zonder kunnen stellen.

Want is der hjir of dêr in merke,
 De spylman saget om 'e nocht;
 Net ien dy ús to dounsjen freget,
 Net ién springt mei ús yn 'e bocht.

Wat hawwe wy in moaye winter!
 En as de díken is it iis;
 Wy fleane er oer as winterfoegels,
 Mar sonder skutters. Is 't gjin griis?

't Is wier, jou lit se útfenhúsje; (met verlof gaan)
 Mar och, wy sjen dy maets net oan.
 In diakensrok mei gleaune knoapen!
 En poepeskoan mei spikers oan!

In bôllefel sit op har rêg boun:
 Dêr sit in blikken thébos op,
 En om 'e hals, yn pleats fen doeken,
 In learen ding, it hjit in strop.

Ho heislik is har thuwt bewoeksen!
 't Is of 't in âlde tarkwast is:
 En wol min har ris ljordig tuetsje,
 Men rekket noait dat kramtried mis.

De iene hompelt op syn blierrren
 En klaget oer de hirde wei,
 En bringt ynpleats fen Djimter koeke,
 In koarste knersig mik'brea mei.

Dy bringt in himd fol hippentrippen;
 De grize rint ús oer de grou!
 Hwet stjonke se fen plaggestoaken!
 In neare wallem giet har ou.

In tredde skarlt op Keulske redens,
 Dêr opkoft yn it heidelân;
 Mar is dat poepark hwet roastig,
 't Gewear dat blinkt dochs as de brân.

Mar och, wy mei dat ding net lye:
 Dat moardsjen, o! dat griist ús sa.
 Och! teagen se mei sein' en kanne
 Mar nei de lege mieden ta. (te maaïen)

En as wy ris in oansit hâlde
 En komt it op 'e boeze oan,
 Dan matte wy de gearjeft meitsje: (betalen)
 Hja ha forkearde broeken oan.

Mar heart men dan dy feinten praten
 Fen fammen dêr yn har kwertier,
 O né! dy mey' se net oanroeke.
 Wy leauwe it wol! Hja binne tier!!

Wy kenne ek wol manliu, Keuning;
Leau dat de Fryske fammen mar.
Mar hawwe wy se op 'e skirte,
Den hawwe se mar ienris kar.
Dêrom wol dochts in bytsje tajaen;
Och, Keuning, Keuning, jow ús freed!
Jou scille toezen tuetsjes hawwe:
Help mar ús skutters út de need.

Het „Rekwest” van de Fryske Famkes schijnt het gewenschte sukses te hebben gehad, althans de schutters keerden terug uit den vreemde op d' eigen geboortegrond. *Leiden* was ontzet en zeker is het *Lisk Rjinkema* wel geweest, die zich aldus liet hooren in een sangkje met muziek, getiteld:

Famme-wille.

Heare *Saske*, hwet in nocht!
Heare *Saske*, hwet in nocht!
Hear ik dêr de trommen net,
Blinke de gewearen net?
Ljea, it skuttersfolk is thús;
Daelk is 't keamer op mei ús!
Dan springst mei har yn 'e bocht,
Heare *Saske*, hwet in nocht!

Saske, binn' dyn redens klear?
Saske, binn' dyn redens klear?
Al de skutters út it lân
Nimme in famke by de hân.

Ryd dan dat it goelt en gie't;
Gjin faem dy allinne stiet.
Alles ryd wer pear oan pear,
Saske, is dyn ark al klear?

Saske, hastú boaske ljea? (jawoord gegeven)
O, dyn skutter is net dea!
Fiel, dú hest him by de hân,
Dy syn trou dy joeg to pân!

Liz nou oan en tuetsje ta;
Gjin poepinne seil him ha,
Foi! dat wie gjin wachtsjen, ljea!
Sonder skutters, ljeaver dea!

VI.

Het zal wel gaan, wel gaan, wel gaan,
Van avond in het schuitje.

Naast de „Skutters-sangkjes” staan een paar „Kermisliedjes”, die evenmin in de „R. en T.” zijn opgenomen. Wel vindt men daarin een extemporé op de Grouwster kermis, even origineel van vorm als uiting. Het is een stukje, waar naast men geen tweede kan stellen in de Hollandsche taal, dat er op gelijkt, en 't is alsof het in geen andere taal zoo gezegd kan worden. Men hoort de krassende viool naast het liedje van verlangen der benijdbaar onbezorgde jeugd.

„Grouwster Merke” is een pendant van „Grouwster Weagen”. Ze staan tot elkander

als jeugd en jeld (ouderdom). Hier een ver-
meien in louter verlangen, daar ernstig naden-
ken en diepen zin; hier lustige, daar treffende
klanken. Men ga ze maar eens vergelijken en
leze dan tevens als „Dritte im Bunde” „*it Al-
derhús*”.

Grouster Merke.

Grouster merke, wyt je?
Grouster merke, wyt je?
Dêr haw ik, wyt je? folle wêst.
Dêr binne fammen, wyt je?
En de spyllu, wyt je? fylje, wyt je?
Opperbêst.

Op Grouster merke, wyt je?
Dêr kom ik, wyt je, werom:
Dêr kin men dounsje, wyt je?
Dêr kin men patsje, wyt je?
Dêr het in minske it rom.

Grouster merke, wyt je?
Grouster merke, wyt je?
Grouster merke, wyt je? komt werom.
Dan seil ik dounsje, wyt je?
Dan seil ik sjonge, wyt je?
En tinke nearn' net om. (nergens om, zonder
zorgen)

Als loten van dezen stam zijn aan te merken:

In ny Liet op Grouster Merke.

Voys: *Het zal wel gaan, wel gaan, wel gaan
van avond in het schuitje.*

Natuurlijk krijgen we hier een kermislied te
hooren, niets meer en niets minder. Als zoo-
danig hebben we het te beschouwen, 't is tra-
la, la-la, tra-ral-de-ra-la in 't kermis-schuitje.
Volledigheidshalve deelen we het mede. Al
de drie broeders hebben zulke liedjes geschre-
ven en deze zijn ons aangewezen van Dr.
Eeltje.

Toe lis mar, lis mar, lis mar oan,
Us mem dy wol 't wol lye.
Ja sei tsjin heit: „wy ha 't wol dien;
Us *Tryn* mei ek wol frye.”
Strak scille wy skotse
Trala, lala, tra lalderala;
Strak scille wy skotse.
It kjellebout ropt ús ta. (viool)

Us omke het it jak al oan;
Dêr sit de man to basen.
Hy het it by syn wyf fordoarn;
O wée! hwet seil se raze!
Mar omke en moike
Dy bruyte ús alle beide net.
Wy scille mar skotse,
Hwet ha wy joed in pret!

In âde, âde, âde proek
Mei nou nog gnorje en stinne.
De faem en feint dy kroepje oan
En litte it glêske rinne.
Kom litte wy sjonge,
Trala, lala, la lalderalda.
Kom litte wy stampe;
De hospes wol 't wol ha.

Nou romte, romte, romte mar!
Wy fleane nei de boarren.
Der stean twa feinten yn it grien,
To fjochten en to skoarren;
Wy sjonge lieaver,
Trala, lala, la lalderala,
In soepe astrinta.

Uut.

In denzelfden toonaard en van 't zelfde gehalte is:

De lêste Freed yn Ljouwter Merke.

Voyz: *De bochel die pareert altijd.*

Toe, *Nies*, ik wol de merk besjen.
Wat is it folk oan 't joeien,
Dêr is gjin âld wiif by de wiel, (spinwiel)
Gjin boer tinkt om syn ploaien.
Oeral yn 'e stêd
Is 't minsken, tsjap en glêd,
En lûns dy rigels kreammen
Fremde liu fen fier en hein;
Bern by heele teammen;
De stêd is joed oerein!

Gleane *Koen* dy stiet er al
Mei syn forskimle koeke,
De skarren foar de flauwe liu
Lit hy syn mingers roeke.
Sjen der is guchler *Murk*,
Hy is al drok oan 't wurk.
Sjen *Nies*, wat môlele franjen!
Koel, syn feint, is mei to gong,
Om har sels te leanjen,
Mei 'n tsjokke boerepong.

Gauke bliest op syn trompet,
Set wangen as in bonge.
Bonsen mei syn klarinet
Goelt ek al om ûs ponge.
Wat gappet *Gelf* der nei!
Hy is er heal yn wei.
Gelf, *Gelf*, dou wordste loese,
In pongeleger dogt in feeg,
Gelf slagt op syn boese,
Ja, man, hy is al leeg.

Wel, *Nieske-lea*, ho seil 't nou, man?
Dou kinste sa ast wotte;
Doursje of patsje is hjir de kar:
„Earst patsje”, sei se, „*Botte*”.

Kom, kom, myn famke, kom!
En *Nieske* hinge er om.
Koal, *Koal*, (*) kom dan ris harren,
It kielsgat wirdt ûs beide soar;
Jaen ûs wat te smarren,
Wy dounsje dernei foar.

Doe *Botte* en *Nies* in goe slok brandewyn
mei soeker nomd hiene, hadde se dounse, dat
it klapte en binne yn 'e moarntyd mei in
noffik holle nei hoestien. *Nies* mast dy deis
ût to skroarjen (naaien), mar it koe net; ja
hie *Botte* nou lieaver oan 'e griene side, as in
baeitsje fen 'e âldboer op 'e skette. Doe se

(*) *Koal* is de kastlein's namme yn 'e Keizerskroan.

dêr sa jolig op elkoar omhingene kaem beppe
har oer it mat en frege har, wat nijs as se
sjoen hiene en as er ek in bulte folk to *Ljouwt*
wêst wie.

Folk, man? sei *Botte*, folk? Der hienje de
Ljouwterter galgelappers, de *Frentsjerter* klok-
kedieven, de *Boalsjerter* oaljekoeke, de *War-*
kommer brijbekken, de *Hynlipper* tjeenken,
de *Dokkumer* grenaten, de *Harnser* tobbedoun-
sers, de *Beltsommer* hounen, de *Wargeaster*
breagebidlers, de *Boarnster* toermjitters, de
Ureterper oanbreide hoassen, de *Earnewâldster*
l. f., de *Arummer* moudekroepers, de *Blyer*
bellefleuren, de *Geastmer* hounewippers, de
Kollumer kattedretters, de *Ternaarder* barge-
stroepers, de *Hantummer* margeyters, de *Hal-*
lumer koekefretters, de *Wierumer* katjes, de
Peasumer hountsjes, de *Birdaarder* skijppekop-
pen, de *Holwerder* roekefretters, de *Grouster*
tsiesfordouners, de *Junsummer* kattedneppers,
de *Akkummer* skytstoellen, de *Makkummer*
strânjuttjen, de *Wirdummer* „Hâld
op mar! Hâld op!” sei Beppe, „ik begryp it
al, *Botte*. Heel *Fryslân* wie to *Ljouwt*. Dou
bist in bysfeint!” En sa gong it minske wer
hinne. „Nacht, beppe!”

VII.

Elk sei: „Binn' wy nou *Russen* wurden,
„Dat dat hjir sa yn *Warkum* moat?”

Wij hebben Dr. *Eeltje* nog te volgen in zijn
Rijmstukken, vroeger met een enkel woord als
„diversen” aangeduid, waarvoor de gedachte,
de stof of intrige door hem veeltijds is ontleend
aan zegjes of verhaaltjes bij andere schrijvers
gevonden of uit den volksmond opgevangen.
Hij weet het oude te steken in een oorspron-
kelijk en behagend kleed, zoodat zijn rijmen
frisch en friesch blijven, door de taal en si-
tuatie-teekening of belijsting en als 't ware niet
verouderen, maar steeds weer nieuwe lezers
trekken onder de jongere Friezen. Daar hebt ge

It Pelsriucht,

haast zoo oud en bekend als de weg naar
Rome, wat betreft de aardigheid, die er in be-
rijmd wordt over der vrouwen macht.

Wij hebben het oorspronkelijke verhaaltje
even opgediept en gevonden bij Dr. *Schotel*.

Zekere *P. Diephout*, notaris en procureur te
Gouda, stellig een bizonder man, liet in den
jare 1597 omroepen, dat hij een paar met goud
ge vulde laarzen wilde schenken aan hem, die
kon bewijzen, dat hij niet onder de pantoffel
van zijn vrouw zat. Toen dit niemand ge-
lukte, liet hij een schilderij vervaardigen met
zijn eigen beeltenis, de uitgeloopte laarzen aan
den arm, de bel in de hand en met dit on-
derschrift:

Dit paer laerzen wil ik vrolijk schijncken
de man die zijn wijf niet ontsiet:
Verre heb ick mijn belle doen klineken, roupen en
wijncken,
Maer noch en heb ick hem gevonden niet.
Aldus koem ik om weten, also men mij siet,
Of hij mach sijn in Goudse dal,
Die mij dese laersen afhalen sal.

Hij liet deze schilderij, „de Laerzeman” ge-
heeten, ophangen in „den Doele” en ettelijke
malen is ’t onderwerp berijmd, vooral in oude
almanakken. Zoo ook door Dr. *Eeltje*, die er
een eigen vorm aan geeft en het op eigen bodem plant.

To *Warkum* buwten oan de brêge,
Ticht oan de greate Sésylskolk,
Der stie yn ’t jier fen acht-en-fjirtig
In tropke liddig farjensfolk.

Hja hienen ’t dêr, dat stiet to tinken,
Al meast oer sémanswé en need.
Dêr waerden al de stakkers heiden,
It skiep dat waard dêr tiger-wreed.

Dat liigde dêr fen fremde dingen,
(Ut fiere lannen ligt it goed!)
Mar meastal krigen hja op ’t lêste
De lûnsregearing by de hoed.

En wylst dat folkje stie to praten,
Stoep de stedstamboer op har ta;
En grutsk op swird en glêdde tromme,
Sloeg hy er op en spriik do sa:

„De Burgemeester en Vroedsmannen
„Verbieden oan de burgerij
„Na tinnen in de kroeg te zitten;
„Maar aan de huzen is het vrij.

„Die na dien tijd daar wordt geronden
„Betaalt voor de eerste maal een kroon,
„De tweede maal drie guldens boete;
„Als ’t driemaal beurt is ’t hok zijn loon.”

Do seag dat foltsen op elkoarren,
De rôpper glimke en gong wer foart.
Elk sei: „Binn’ wy nou *Russen* werden,
„Dat dat hjir sa yn *Warkum* moat?”

„Us Borgemaster, scoe ik miene,
„Dy spyt ek yn de romer net;
„Dy het it flêsk om niuggen oere
„Al feardig yn de piket set.

„Dat ha de frouliu wis útriuchtte,”
Sa rôp in trêdde út de kring. —
Baes Piktried sei: „Dat kin net wêze.
„Foar har wie ’t in oerbodig ding.”

„Want frouliu, o, dy kinn’ ús stjoere!
„Dy hoawe wis de tamboer net.
„O, as dy mar efkes brimme,
„Den is har wille al manliu’s wet.”

„Us frouliu binn’ ús borgemasters
„En elts dy dat syn wijf net freest,
„Seil ik in bêst pear skoan forearje,
„Dy just nou sitte oer de leest.”

Hij voegt de daad bij ’t woord en hangt het
uitgeleefde paar schoenen, flink ingesmeerd met

traan, voor zijn ramen, met een briefje er aan,
evenals *Diephout* te *Gouda* juist drie eeuwen
geleden. Van *Warkum* zelf waagde zich nie-
mand, wat een boer uit *Ferwoude*, de „wylde
Boer” geheeten, zeer bevreemdde. Toen hij
’t briefje had gelezen, eischte hij den uitgeloo-
den prijs voor zich.

„Ik freas myn wijf net, doar ik sizze

„Kom, baes, jaen my de skoan mar oer,”

spreekt hij bout en krijgt ten antwoord:

„As dat sa is, scill’ jo se hawwe.”

Baes nimt de skoan fen ’t finster del

En treau se him yn ’t wite kyltsje;

Mar o, wat waard dy húsman kel!

„Hou, hou, wat seil myn wijf wol sizze,”

klinkt het verschrikt uit zijn mond, toen hij
zijn witte kiel met het vuile vet van de schoe-
nen ziet besmeerd. „Verbeurd, man!” roept
de schoenmaker en de boer

Koe sonder skoan nei hús ta gean,

In húsfol kjiibjen wie syn lean!

Daarom, regenten van steden en dorpen, —
zoo luidt de les aan ’t slot — wees in uw
wetten niet te streng, laat uw „taptoe” voor
de mannen maar rusten, de vrouwen zullen
hen wel in bedwang houden en zorgen dat ze
’s avonds op tijd thuis zijn!

Twa Boeren en de Skrie,

schijnt ons ook een oud-almanak-stukje, door
Dokter-om in de voegen gezet en even aardig
als vaardig berijmd. Het zet mooi in:

Twa boeren beide út *Longerhou*,

Dat wierne rare omen,

Mar makkers wierne it goed en trou,

die met elkander op- en uitgingen, maar wel
eens wat laat en berooid thuis kwamen, zooals
dat gaat, wanneer wijntje haar zoete lijntje
trekt. Ook nu weer.

To *Frentsjer* oan de bargemerk,

Der siet dat pear to prieuwen,

Mar op ’e neidei kaem it swerk

Trog dat gelurk mei *Age* en *Tsjerk*

Almeugend swier to driuwen.

En tsjin de joun do teag min foart,

Men sjaggle trog de poarte,

Sims kaem er wol in nuw’re hoart.

Dat box’le trog de modder foart,

Dy oer de skoan har kwatte.

Laveerend gaat het verder, tot ze lang om
laat dicht bij huis gekomen, den skries zijn
Grieto! hooren roepen, gelijk deze vogel dat
kan op de hem eigene klagende en aanklagen-
de wijs. *Tsjerk* vertolkt dien uitroep met
„*Griet-toe*” en vat het op als een aansporing
voor de vrouw van zijn kameraad, om dezen
het gelag eens betaald te zetten. Uitvarend

tegen den vogel, legt de dichter hem deze geestige woorden in den mond, die herinneren aan v. Blom's: Skilige moanne, wat wost fen my ha? enz.

Dou steltman, mei dyn miggeskoft,
De bek ta, of pas op, d'ér poft
Dy joun yet ien fen boppen!

Sa raesde *Tsjerk* do tsjin dat dier
En sei: „Hâld op fen skelden!
Dou langbek hest in raer getier.
Is *Ageman* wat oer syn bier,
Hoegst dat syn wiif to melden?“

En zich wendend tot zijn kameraad, gaat hij voort:

„Want hark is *Age*, wat er seit:
Griet, toe! Sjong, *Age* is dronken!“

Age is over deze uitlegging van zijn collega slecht gesticht. Beschonken als hij is, vuurt hij van zich af in ongezouten taal. „Dat liigste je,” zoo valt hij uit en verwijt hem, dat hij zijn eigen vrouw achter stelt bij de meid, toevallig ook „*Griet*!” geheeten. „*Griet*-toe, de boer komt er a an,” dat wil de vogel zeggen, doe hem open,

Mar hoedsje dy mar foar de blaem,
gaat hij verwijtend voort, wat *Tsjerk* zich geen tweemaal laat zeggen; hij valt op *Age* aan, smijt hem tegen den grond, dekt er duchtig op en duikelt hem ten slotte nog even kopje-onder in een vuile sloot, zonder verder naar hem om te kijken.

Daarna sluipt hij stilletjes naar huis, waar zijn vrouw hem wacht en onder handen neemt, terwijl de vogel blijft roepen: *Griet-toe!*

Mar 't slimste wie behâlden yet,
Want *Age* dy woe riuchtsje;
De oare deis siet *Tsjerk* yn 't swit.
Hy tocht: „Dy, diker! ik kry pit;
Ik mei dochs ek net fjuchtsje!”

En ear de klok nog middei sloeg
Kaem der eksteur oan stappen

met een citatie, om voor 't gerecht te verschijnen, waardoor zijn vrouw opnieuw tegen hem begon uit te varen. *Tsjerk* voelde zich niets gerust over de mogelijke gevolgen, maar er viel niet meer aan te veranderen.

* *

De rechtstag kwam.

Dér stien se beide foar 't geriucht,
Forslein as earne stakkers.
In skylde noas en lang net riucht,
En blauwe eagen; 't wie gjin nocht:
En dat foar trouwe makkers!

De *Grietman* — destijds rechter, ten wiens voordeele de boeten of breuken kwamen, althans ten deele —

't wie in stringen hear,

Dy sei: *Guen sitten, boeren.*
Sitt' jimme nou mekaer op 't leer?

*As ik die saek goed instrueer,
Gaen jimme koekeloeren.*

*Een jaer in Wibren Wibren's gat,
En hondert daelders breuken.*

*Spreek op nou, Tsjerk; hoe is 't gefal?
Dou siest al raer út d' ogen,*

spreek waarheid of het zal dien straf verhogen...

En *Tsjerk* forhelle do de saek
En fen de skrie syn roppen;
De *Grietman* dy hie wol formaek
En dochs hy siet d'ér as in staek,
Hy tochte wat to toppen.

*Nou Age, wat hew' jou in 't fat?
Het Tsjerk de waarheit sproken?*

„Hy het yn alles wierheit sein,
Behalven fen myn bruyen.
Ik net, mar 't wiif dat hat him slein,
'k Die neat, want ik haw onder lein.“

„Dat liigstou” — valt *Tsjerk* uit, doch de *Grietman* besluit:

*Kom boeren, hier gien kib'lerij;
Die saek komt gau te rechte.
Ik hoor, niet ien fen jimme is frij.
Nou geef jim elk 'n som aen mij,
Dat kan de saek beslechte.*

*Tien ducats de man, glad of,
Dat moet hier daedlik weze.
Ik breng it anders voor it Hof.
Die Heeren levere and're stof
En late heur niet beleze.*

*En as de skrie nou roept Griet-toe,
Dan moette jimme dinke,
Nou roept mynheer syn dochter toe:
„Hael mij 'n flesse weyn, Griet, toe!
Dou moest mij ook 'ris schinke.”*

Franske turven en Oranjebitter

is een geestig gevonden stukje, flink opgezet en uitgewerkt. Als motto zou men er boven kunnen stellen: *leer om leer, fop je mij, ik fop je weer.* Het speelt te *Woudsend*, voortijds een bloeiend plaatsje van schuitschippers en scheepmakers en als zoodanig door *Scheltema* in zijn spreekwoorden herhaaldelijk vermeld.

Wij vinden in dit berijmd verhaal een natuurgetrouwe tekening van een ouden schippersknecht en vrijgezel, van een vrouwtje als op bijna ieder dorp gevonden werd, dat een huisje hield van „houd-aan”, voorts van een kwakkelwinter, benevens een tegenstelling van Fransen en Prinsgezinden. Hoe beter bezien, hoe juister schets en schildering blijken te zijn van personen en gewezen toestanden. Daardoor is de lijst wat breed en raakt de intrige eenigszins op den achtergrond. Nochtans ontbreekt het niet aan aktie of handeling en leent het stuk zich uitnemend tot voordracht, vooral ook omdat de beide hoofdpersonen sprekende

worden ingevoerd, gelijk dit veeltijds het geval is in de rijmverhalen van onzen Dichter.

Dér lei in skipper to *Wâldsein*;
Ho of er hjitte wirdt net sein;
Hy hie in feint dy hjitte *Duye*,
In byseint wie it, in skarlún, (een snaak)
Mar as dy wat hie yn de krún,
Dan koe 't er nuwer hinne bruye.
Hy hie syn komste by *Tryn Klear*,
Dér koft er soepkes kear op kear.
Dy hie sawatte snobberye;
En dy mar roeg op side wie,
Of borgen after hánnen hie,
Dy koe to moek in soepke krye.
Dér libbe it minske aerdig fen:
It wie in widdou sonder bern;
De winters spoan se foar de liuwe,
En hokk'ne pearren by elkoar, (vrijagie)
Dat wie in akkefyt foar har; (buitenkansje)
Dy koen' dér noflik sitten bliuwe.
En as er ien to sink west wie, (onder water of
Of 't mei syn folk forkurwen hie, [beschonken)
Dy woe se graeg in bulsek spriede
En broei him dér 'ris tige út,
En wie er flau, him ta beslút
Wol hearrings op de tange briede.
Derom waerd sy *Tryn Klear* ek neamd.
Dy namme wie ek heel net freamd.
Want wie er ris oansetterye
En wie er 't ien of 't oare brek
Fen oalje, drank of boale of spek,
By *Tryn* wie 't *klear*; dér koe men 't krye.

* * *
't Wie winter, mar gjin ridens iis,
En dat forfeelde de âlde biis;
De liddigheit jowt nammers flinken.
De fammen pleagje as in Turk,
Dat wie sawat syn heele wurk,
En moale potsen út to tinken.
Dat tipte dan op tevig iis,
Of 't souke en tsjirre as healwiis,
Of 't sloerke op 'e glédde stritte;
En oeren yn 'e smitte stean
Of foar de kjeld yn 't bakhûs gean;
Dat seil dan frygeseljen hjitte.

Na deze treffend juiste teekening van personen en toestanden begint de handeling en maken we nader kennis met *Duye*.

Hy komt by *Tryn-moi* op in joun,
Wylst dat goe-sloaf by 't fjurke spoan
En sei: „Ken 'k ek in koaltsje krye?
„Us folk is út to praten gien
„En hawwe al it floer út dien.” —
„Hea ja,” sei *Tryn*, „ik mei 't wol lye.”
Hy hie in sponturf yn de hán
Lyk as 't gebroek hjir is to lán; (*)
Dan is it koaltsje fjoer betelle.
Hy treau him by it hidsje del (in 't Zuiden zegt
En sei goe'n awend do oan *Tryn*. [men „heardsje”)
't Wie it lêste koaltsje dat er helle.

(*) Ook de schoolkinderen, althans de meisjes, brachten voortijds turven mee voor de verwarming van 't schoolvertrek en de laatste kregen daarvoor een stukje glad vuur in de stoof.

wat zich laat begripen, als men hoort wat er verder volgt en wat „de biis” had uitgehaald.

Want, o, it stik dat wie to bryk!
It wie gjin bizery gelyk.
Dy turf hie hy in gat yn boarre;
Dat noagergat mei boskroed stopt,
Do mei in greinen kyl forpropt
En feardig mei in tou forsjarre.

Een soort kanonnetje lag er dus bij of in 't vuur van den haard, waarvan de ontploffing niet lang op zich zou laten wachten.

Dér siet ús *Tryn-moi* nou
En spoan har tridsje flaeks sa trou,
De wekker tikke en 't wieltje snoarre;
Ald mopke snorke op 'e plaet
En poeske spoan wer d' âlde maet;
De soepenbry dy soarre. (tegen 't koken aan)

't Is het lied van „den stillen avond”, waar-aan dit tooneeltje herinnert; alles ademt rust en vrede in de kleine woning en 't vrouwtje in haar eenzaamheid:

Hja spoan en waerd sa sloeg, sa sof,
Mar einlings boarst dér út in plof!
't Waerd alles jiske en fonken.
De poes fleag by de ljedder op
En op it béd der fluchte mop;
En *Tryn-moi* makke ek skonken.
Hja fluchtte ta de doarren út,
Mar foar de gewel stoe de gút;
Hy socht de lyte wat, sa beare.
Dér roun *âld-Tryn* him op it liif
En sei: *Dou swift, dou snaek, dou dief!*
Ik seil dy fjoer-oansetten leare.

Hja tig'le er ek mar helder op:
Mar och, hy hie in Fryske kop
En mannig slag mislearre.

Hij koos de wijste partij, bleef kalm en suste 't ontstelde wijtje. „Ik zal met je in huis gaan” — zegt hij — „en je 't geval wel verklaren, ik weet precies hoe de vork in den steel zit”. Meteen kreeg de looze guit zoo een kijkje op zijn welgeslaagde ontploffing, die de kamer in een chaos had doen verkeeren, als blijkt uit de volgende schildering:

De oaljesnip lei op 'e stoel;
De brypot lei yn stikken;
De tafel op 'e side teard;
De spinwiel onderst-boppe keard;
It flaeks wie gleaun; de matten rikken.

De stealen leine oer 'e hûs (gloeïende kolen)
En op 'e souder âlle poes, (angstig miauwen)
Ald-mopke siet op béd to kriter,
De soepenbry stroomde oer de plaet.
„Och!” roep dy leaze kammerae,
„Dat skoane lieave iten!”

Sa maste er prate op dy joun;
Oars hie se nei 't geriucht ta roun.
Hy streake en flaide om har hinne
En rêdde flug de boel mei oan.
Want reagje en klingsje koe er skoan,
Lyk as de skippersfeinten binne.

Do spryk dy goede *Tryn* him oan:
 „Dit ront to fier, *Jan Jappes-soan*.
 „Dou scoest my 't hûs yn jiske stoake.
 „Wat diker nou! dit is gjin nocht
 „En as ik 't foar de grietman broecht,
 „Dan scoest in skeadlik pypke rooke.”

Jan Jappes-soan komt nu met zijn memorie van toelichting en legt de schrift zoo uit, dat hij onwillens en onwetend oorzaak is geweest van de „uitbarsting”, maar dat zij geweten moet worden aan de Franschen, die bij hem in 't schip ook zoo'n stuk hebben uitgehaald en er zeker van die turven hebben achtergelaten.

„Is dat net heislik, *Tryntsje-moi*?
 „Dy Fransken, ja, 't is aeklik; foi!
 „Dat binne heidens, rare liuwe.
 „Dy fuchte en swalkje oeral roun
 „En hwer se in foet sette op 'e groun,
 „Dér litt' se krûs noch mint mear bliuwe.”

Duye kent maar al te goed het teere plekje van de in haar hart zoo prinsgezinde *Tryntsje-moi* en door uit te varen tegen die vervloekte Franschen, komt hij dra met haar in 't zelfde schuitje en geeft ze zelfs haar spijt te kennen, hem geslagen te hebben. In „zijn” toonaard vervolgt ze:

„Dy Fransken binne skelmen, snaken.
 „Hja sette in beamke yn de groun,
 „Dy dounsje gekken dan yn 't roun
 „En 't is mar om ús jild to taken. (nemen)
 „Och hien' we mar ús prins werom!
 „Wat wie 't yn álde tiden rom!
 „Men wist do fen gjin fremde flinken.
 „It iten wie goekeap en bêst;
 „Fen 't fremde reau hie nimmen lést.
 „Dér hœfde nimmen om to tinken.”

En *Duye* gong do stil nei board;
 It stik wie yn de doofpot smoard.

Maar 't was toch te mooi om het voor zich te houden, hij kon er niet over zwijgen,

Hy hie it yn 'e smitte sein (smederij)
 En dalik wie 't trog heel *Wâldsein*,

en kwam het ook *Tryn-moi* ter ooren, bij wie hij weer in huis kwam als te voren, doch zij liet niets merken, om ter gelegener tijd haar slag te slaan en hem de grap betaald te kunnen zetten.

Want *Tryn* wie snoader as de rotten.
 Sa kaem er wer ris op har ta
 En sei: „ik moat in soepke ha,
 „Mar 't mat *Oranje-bitter* wêze,
 „Ik bin *Oranje* yn myn hert;
 „Ja, yn 't gebjinte is 't my set.”
 Sa woe er do dat sloaf belêze.

Hja hie foar jicht en oare smert
 In soepke op Spaenske píper set:
 Dat naem hja yn by nioggen drippen
 Mei bêste swiete wite wyn,
 Dér geat hja him in slok fen yn,
 Om 't sa yn ienen út to wippen.

„De diwel!” roap er, „*Tryntsje-moi*!
 „Dit komt to hird oan! foi, o, foi!
 „O minske ik forbarn fen binnen.
 „Ik spring warachtig út myn fel.
 „Dou sleep, dou álde totebel!
 „Ik fjil it gleaun trog 't lichem rinnen.”

Hy roan al dalik nei de bak
 En soepte in koele, mar 't wie lak.
 Al wat er iet, dat smakke as galle
 En *Tryn-moi* sei: „Dat siet yn 't fet
 „En wat dêryn is soarret net, (verslaat niet)
 „In álde rot sit yn de falle.”

„Maakten de Fransche turven verschrikt,
 Oranje kan ook meedoen,” kermde *Duye-man*.

Do joeg dy álde bêste *Tryn*
 Him sjerp mei fêrske boeter yn.
 „Wy seill' er noait net wer oer prate,”
 Sei hja: „En gean dou stil nei board.
 „It ding is diewery noch moart;
 „Dou moast er my ek noait om hate.”

De wylde ruter fen Dokkum

is een origineeltje van *Dokter-om*, waarin de stad zijner voorvaderen gekroond wordt met de pluimen van den zotskap. Bij uitnemendheid verstaat hij de kunst, om met een satyrieken glimlach op de lippen, *Dokkum* en de Dokkumers in 't zonnetje te zetten. De Kamper uien zijn oppervlakkiger en onschuldiger, dan de Dokkumer grenaten. Wanneer hij „aerm-Dokkum” onder het mes heeft, dan is de goedhartige medicijnmeester vaak vlijmend scherp in den bijtenden spot, waarmee hij de lachers op zijn zij krijgt, die, als ze het woord *Dokkum* maar hooren, onwillekeurig denken aan het ultra-dwaze, dat hier waar gebeurd heet te zijn, gelijk *Dr. Eeltje* het laat voorkomen. Aan de onzinnigste voorstellingen weet hij een natuurlijken en aantrekkelijken vorm te geven, steeds zoo saamgeweven met de stad en hare bewoners, dat het er mee gaat als met den *Zwaan-Kleefuan*! Er blijft iets van hangen.

Ja, dat earm *Dokkum* hat in bulte to lyen.
 It is de bok *Azazel*; alle sonden wirde er op laden, zei *Ds. Joost*, die de oude stad en hare historie een welverdiende hulde brengt in voortreffelijke taal. Hij stelt er wijsheid en roem, als ware het om de dwaasheid en spot van zijn broeder eenigszins te verzachten.

Mogelijk komen we op dit punt terug; we hebben ons thans te bepalen tot het rijmverhaal, onder den titel bovengenoemd.

„De wylde ruter” is een soort sage, waarin de duivel in diengedaante zich laat gelden.

Het verhaal dateert van omstreeks 1500, toen het bier volksdrank was en er in de stad van *Bonifacius*, met haar wonderbron van kristalhelderwater, tal van brouwerijen werden gevonden, meer dan ergens elders in ons Gewest.

Dér is yn Keizer Karel's tiden
In aldernuwerst stikje bard,
Dér het in wylde ruter riden,
Heel Dockum wie er fen forfeard.

Hij was klein die ruiter, bewoonde een hol
en liet zich daags zelden kijken, maar 's nachts
ging hij op roof en moord uit. Nu gebeurde
het eens op 'n avond, dat een brouwer, die bij
den boer was rond geweest om bestellingen,
huiswaarts keerde op een kedde. Een hondje
had hij bij zich, dat „wakker snuefde en blafte”
en liep ter zij van 't paardje. Plotseling stoof
er een „mird” (marter) dwars over den weg,
die 't keffertje in den bek nam en er mee van
door zou, doch baas brouwer kon dat niet aan-
zien en sprong van 't paard, om zijn lieveling
te redden en den aanvaller zijn brutaliteit be-
taald te zetten.

Mar 't beestke wie him al to snel.

Dat is in folk dat kin har redde,
Hy wie to fier ôf fen syn hol,
Nou fleag er dalik op 'e kedde,
Dat makke it hynzer razend dol!

Forskrikt set hy it op in rinnen;
De mird dy klamm're oan it seal,
Wis krige er ek al nuw're sinnen,
Mar hy siet fêst dochs al in peal.

Zoals kedden in den regel zijn, had deze
ook vreemde zinnen. Zij ging er van door
met haar berijder en de brouwer bleef met zijn
hondje verlaten en verslagen aan den weg staan,
vloekend dat het een aard had. Baten deed
het hem allermint; wilde hij Dockum berei-
ken, dan moest hij zich het loopen getroosten.
Dat was minder, maar hij schaamde zich, zoo
in de stad te komen en was bang voor smaad
en spot; daarom besloot hij het duister af te
wachten, opdat niemand hem zou bemerken.

Hoe wel overlegd, bleef 't geval niet geheim,
integendeel kreeg het een geweldig staartje.
Wat toch gebeurde? De „kedde” was de stad
komen invliegen met de „mird” op haar rug
en alle Dokkumers, die deze gekke vertooning
hadden aanschouwd, zeiden met arendsblikken:
It spultsje is niet goed.

't Gerucht dat roan trog alle stritten,
Dat baes sa heislik tsjoene koe
En 't waard fordoeb'le en útjitten,
Lyk as it giet mei simple liu.

Was er al een enkele, die lachte om 't dwaze
van de voorstelling der groote meerderheid,

Dan roapen se fen alle siden:
Wat suest dou prate, heiteman?
Myn gunst wat leiste nog te striden?
Want hele Dockum looft er an.

Ik hew him op it peert sien sitten;
Maer 'k liet it beestke stil betiën;
Syn ogen as twie lampepitten,
Die waren glandig om te sien.

De brouwer, dat mag elk wel lowe,
Het him veranderd in en mud.
Nou kin er nachts braef stele en rowe:
So rake al ons kipen fut.

It peert, krekt of in man him mende,
Gong na de stal, dat arme dier.
Dat is in duwelsch swatte binde,
Dat tsjoendersreau in Dockum hier.

Hja wiene breinroer om dy gritsen,
Gjin minske dronk fen baes syn bier
En fen benaudheid gong er ritsen (vluchten)
Nei in goefreun yn Metslawier.

Daar bleef hij 'n week of drie tot de bui
wat afgezakt was en kwam toen vrijmoedig weer
in de stad, waar hij stoutweg aan ieder ver-
telde, dat hij te Groningen was geweest en er
het klúnbierbrouwen had geleerd.

Dat klúnbier was bijzonder gezocht en even
beroemd als de „echte” Deventer koek.

Yn trye wike in kinst to learen,
Dér mannig trye jier oan hie,
Dat leaudene dy skrandre hearen,
Dér do heel Dockum fol fen wie.

En baes gong daedlik oan it brouwen;
Dér smiet er kjellepoten by
Mei hoed en hier, mei klei en klauwen,
Dy koakke er yn dat bier ta bry.

Dat joeg in limigheid oan 't bierke.
Dat, sei er, kaem fen 't bêste koarn
En dreau er hjir of dér in hierke,
Dér steurden se har sa krekt net oan.

Hy die er by wat coriander,
Wat piper en wat brandewyn,
Want wien' de Dockumers do skrandre,
Baes brouwer dér siet ek wat yn.

En do se fen dat bierke preauwen,
Do sein se: *Blikstien, dat is raek!*
Sok bier is in gien fyftig eeuwen
Hier in ons oude Dockum maekt.

Ja, ons baes brouwer is in mantsje!
Die het wel hassens in syn kop.

Wat hewic' se laest dy man belasterd
Fan tsjoendery en 'k weet niet wat,
Ons Dockum is all' heel verbasterd;
Ja, 't is en aeklik rabbersgat.

En baas gaf reden en verklaring van „de
mird op zijn kedsje” zooals de Dokkumers dat
wenschten, het was de duivel geweest, maar
hij bevond zich gelukkig bij 't Huis-ter-nood,
waar hij gekalmeerd werd

Ja, vielen ze hem in de reden,

't Is best beteed aen alle kanten:
Want 't klúnbierbrouwen heye leerd.
Brou jou maer fut! sa sein syn klanten,
Mar ryd fooreerst niet weer te peerd.

Dat is yn Keizer Karel's tiden
Alear yn 't alde Dockum baerd
En lit er wylde ruters ride,
Ald Dockum is en bliuwt formaerd.

't Is aardig op te merken, hoe onze Dichter-Dokter alle oorden van *Friesland* heeft bedacht in zijn verhalen en hoe juist hij in zijn keuze is geweest van de plaatsen, waar hij zijn personen laat optreden. 't Zou ons te ver voeren, om hier aan te willen toonen, wat de reden kan geweest zijn, waarom hij *Sint Pontjer* te *Huizum*, *Skipper Hylke* in de *Lemmer*, *Duyte* te *Woudsend* en de brouwer te *Dokkum* domicilie geeft, zoo is het ook met *Longerhou*, *Ypecolsgea*, *Uitwellingerga*, *Heeg*, *Sneek*, *Leeuwarden*, *Teroele*, *Terkaple*, *Langweer*, *Workum* en vele andere plaatsen, die in zijn stukken genoemd worden, men kan er gewoonlijk een goede en verklaarbare reden voor vinden, waarom hij deze als plaats van handeling heeft gekozen. Ze passen steeds wonderwel bij zijn onderwerp en geven veeltijds blijk, dat hij in de oude historie dier dorpen en hun locaal karakter geen vreemdeling is geweest; hij kende de kaart der provincie en de kenmerkende eigenschappen der bewoners in de verschillende streken.

In sommige verhalen doet het dorp minder ter zake, als b.v. in „*De rimpene Doktersgong*”.

Vraagt men evenwel de reden, waarom hij dit stukje te *Holwerd* laat spelen, dan zouden we voor 't naast denken, dat hij dezen uithoek aan de zee heeft gekozen, om met zijn collega's uit de buurt vrede te houden, wat er wel eens spande, omdat men uit zijn „types” maar al te vaak bekende personen wist te distilleeren en aan te wijzen, gelijk zoo meteen nader zal blijken.

Eelke Meinûts, de Westergeester Schoolmeester, later boer te *Kollum* en meer andere Friesche schrijvers, hebben ook het verwijt niet kunnen ontgaan, dat ze levende modellen hebben gekozen, zoodat we zelfs ingezonden stukken naar aanleiding daarvan in de Nieuwsbladen van dien tijd vinden geplaatst. Dr. *Joost Halbertsma* doelt hierop allicht als hij schrijft: *yn lytse riken as úses, miene de liu al gau, dat men dy of dy persoan op it eag hân hat. Wy binne net folle; mar om ús op to hâlden mei de liuwe, dy nou libje en dy onderduems stekken to jaen, sjog dêr binne wy dochs nog to heeg ta. As dat sa wier, scoene wy allinne skreaun ha foar de liu dy nou libje en dat liket er net nei.*

Intusschen gaat Dr. *Eeltje* vrij zeker om die reden zoo ver uit de buurt met deze klucht, waarin de scherpe satire het schuldig deel van zijn gilde moet treffen.

Met zijn naaste collega's uit de buurt had hij het al te kwaad gekregen, toen „de heilingen” of prenten het licht zagen, blijkens brieven aan zijn broeder *Joost* door Dr. *Schepers* gepubliceerd in R. en S. (7 Nov. '97).

Daar schrijft Dokterom: *Het is aardig, dat men de bewuste heilingen als satires aanziet, het komt er soms al heel drollig bij; zie hier een voorbeeld:*

Jan Poep wiist groue Murk de wei
En sjogt syn boesen wylens nei.

In dit prentje met bijschrift „herkende” men den broeder van Dr. *Roemer* te *Irnsrum*, een man van enorme corpulentie en onhebbelijkheid, die een Duitschen lijfknecht had, om hem aan- en uit te kleeden, in de wandeling *Jan Poep* geheeten. Dat sloot dus als een bus. Op een andere heiling meende *Oldeboorn's* esculap *T.* zijn portret te vinden, waarover Dr. *Eeltje* zich aldus uitlaat: *deze is er razend om op mij; ziet zoo gaat het als men satires schrijft, waarop hij kort daarna laat volgen: het is maar best, dat men van die portretten „dobbeltganger” zoekt, dat is mensen, die er zeer op lijken en daarnaar de inscriptie inricht.*

De Rimpene Doktersgong

is klucht en satire tegelijk. Naast een knap werkmansgezin, dat door ziekte in omslag en ongelegenheid komt, vinden we daarin geteekend een ietwat pronkerigen Dokter, die te kort komt in de morele plichten jegens zijn patienten en zoo „loon naar werken” krijgt.

Bij *Jelte* en *Tryn* worden we aldus binnen geleid:

Te *Holwert* wenne ris in pear,
Dat wierne tsjeppe liuwe.
Hja sieten gnep yn hear en fear,
Hja koen' har spulstje driuwe;
De man die wat genierkery
En 't wiifke spoan er sa wat by.

Hja hiene ien soan, dy wie healdea
Al trye, flouer wiken.
It koalkleed siet him yn de lea;
De hûd wie út de liken.
Dat mast're dêr sa jimmer om
En sims dan hie er 't lang net rom.

De dokter, 't wie in aerdig hear,
Mar boarstig en wat kroedig;
Dy koam er ek sa faek net mear.
De man dy waard flaumoedig.
De rekk'ning (o, sa giet it riu!)
Waerd ek to great foar sokke liu.

Hy ried sa faek it hús foarby;
Hy niigde en hy boege;
Mar 't wie mar plomkestrikery,
Dy hjir alheel net foege.

Dat wie har danig yn de wei;
De soan dy krimmenearre;
Hja roapen faek de dokter nei,
Mar 't wie sa faek mislearre.
Dat einling sei er: „Róp mar net,
Mar gean mei 't wetter nei de sted.”

Pas had men aldus besloten, of daar komt de Dokter gansch onverwacht en ongewenscht als met de deur in huis vallen; erger nog,

het toeval wil, dat hij vrij onzacht door de ruiten de ziekenkamer wordt ingeworpen, juist op het oogenblik, dat de goede luidjes aan tafel zijn gezeten en 't middagmaal gebruiken.

De toedracht der zaak wordt ons aldus verhaald :

Wylst dér dat pear oan tafel siet
En ieten greate beane,
Spant Dokter-om syn brúntsje oan.

„Dat is in hynzer as in sweal, (zwaluw, zoo
„Dat dounset foar de karre, vlug)
„De wearde ken gjin minske heal :”
Sa spriek de smit-en-harre.
Dat stég're en stiek de kop oerein!
It beast wie hast it fel útflein!

Een nieuwkoop, doldriftig van natuur, die weigerde aan te zetten, gelijk we dat meer zien, als zoo'n beest van den boer naar den burger verhuist en voor een hem vreemd rijtuig wordt gespannen.

Mar einling roun de guds dochs foart
En draefde dat it gounze,
Mar 't karke krige in skewe hoart,
Dat 't tsjin de moarre oan bounse.
De Dokter fleag by *Jelte* en *Tryn*
Sa fiouerkant de glézen yn.

Hy skeat dér op 'e tafel del,
Dér op dat skoane iten.

Natuurlijk waren ze allen even verschrikt :
de patient schreide, Dokter kermde van de pijn,

En *Tryn-moi* wie sa fen de set,
It minske koe net sprekke;
Dy roun al nei it wetterfet
Wylst *Jelte* Dokter fette.
Dy sei : „*Jy komme ús hús net hein :*
Der ha wy jou nou dochs yn 't ein.”

„Och heare!” spriek de Dokter do,
„Myn skouder is forritsen,
„Rin dalik nei de smit ta; to!
„Dy hat er mear ynlitsen.”

Mar ear de Dokter spritzen hie,
Wie baes al foar de doarren.

Na onderzoek commandeert de smid vier der burens tot assistentie, om den ontwrichtten schouder weer in 't lid te trekken. Een pijnlijk karwei, maar 't moet!

Dér hongen fiouer keardels oan
En loeken dat se stinden;
De Dokter krollend as in swan,
Roap : „*Duvels, beulen, crinden!*”
Mar einling ta syn great gelok
Fleag 't wer yn 't potsje mei in skok.

De smid spreekt nu van „een vonk in de keel”, die gedooft moet worden; er wordt wijn gehaald van Dokters huis en stevig gedronken, ook door den zoon des huizes, den patient,

Dy sei : „Ik lei net op dit nést
Hie dér sok goed op 't koalkleed wést”,

waaruit we mogen opmaken, dat hij spoedig geheel herstelde, maar de reeds gestrafte me-

dicijnmeester treft nog den geesel der satyre van een scherp gepunte pen.

Hja brochten Dokter meielkoar
De earm wat yn de doeken;
De frouliu kamen foar de doar
(Wat rabben se op 'e hoecken!)
En brochten him mei goed comfooi (als in op-
Yn 't ein by jiffrou op 'e koai! tocht)

De sjeas dy wie oan stikken slein
En brúntsje hie him rédden,
Wie koegels feart nei *Waexens* flein
Oer hikken, dammen, sletten;
Dér stoe er by in goede boer;
It pjálke trille en wie oerstjoer.

En Dokter kui're yn *Holwert* om :
Dér mast er nou wol bliuwe;
Hy wie sa nuet, sa mak, sa from,
Roan trou by sike liuwe,
En as er by in sieke kaem,
Dan fleag er nea wer trog it raem.

It Holograef,

dat wil zeggen een met eigen hand geschreven testament — is een uitheemsch stukje, door Dr. *Eeltje* ontleend aan den Neurenberger rijmer *Grübel*. De taal is Friesch, maar de personen en toestanden zijn het niet, waarom de Dichter, anders dergelijke producten gewoonlijk overplantend op eigen bodem, dit wijselijk laat in den vreemde. Vreemd is ook de titel, die kwalijk begrepen, niet aantrekt, te meer omdat in dat duistere woord zoo gezegd „de slag van den vuurpijl” schuilt. De korte inhoud is deze.

Een boer is in 't bezit van een hond, een booze bijter, zinnig, maar bijzonder trouw en gehecht aan huis, heem en meester; natuurlijk heeft het beest dus zijn vijanden, maar

Besprekke koe him dochs net ien,
Gjin skoayer, gjin soldaet,
Of hwa 't mar fen dit wirk forstoe,
It holp net har gepraet.

Gjin boarman liet er op it erf.
Hy tinge dalik nei de nerf,
En siet er har yn 't hier
Krekt as 't in fremde wier.

Door geen fluiten, vleien of lekkernij liet hij zich sussen of verlokken.

Dy nei him ta doarst gean,
Dy snauwde er yn de kleau.

Zoo had de trouwe „Frans”, behalve den boer en zijn huisgenooten, alle menschen tegen zich. Hij moest uit den weg en wat was eenvoudiger, dan een pikbal onder zijn bereik te brengen, waarover de boer al lang bezorgd was geweest.

Op ieners wirdt de houn sa stil,
Hy sjogt sa sloeg, sa sleau.
Nou tocht de boer al om de pil
En sei : „dat dívêls reau!”

In houndedokter, tige wiis,
Dy jowt him oalje yn mei tsjiis,
Dryakel, skrabbe bokkehoarn — (*)
It help net! *Frans* dy mast er oan.

De boer kan den onbekenden moordenaar van zijn trouwen hond niet treffen, die school in 't duister, maar hij zal het beest toch een eervolle begrafenis geven. Dat acht hij zijn plicht.

In 't holst van den nacht gaat hij er mee op weg naar den gewijden doodenakker van het dorpje en begraaft daar zijn *Frans*, in de hoop, dat het wel geheim zal blijven. Doch daarin rekt hij buiten den waakzamen schoolmonarch, die 's anderen morgens al vroeg het versch gedolven graf ontdekt en op hooge beenen naar de pastorie snelt, die in rep en roer wordt gebracht. 't Hoofd der kerke trekt met den meester naar 't verdachte graf. De doodgraver wordt vervolgens ontboden. Terstond moet hij komen. Men vermoedt en vreest het ergste: allicht is er een moord, een vreeselijke moord in 't spel.

Lou loddeman, ter plaatse verschenen, wordt bevolen het graf te openen.

Hy dolt en wrot, en ta beslút
Loekt hy er *Frans* by 't stirtein út.

Nu is natuurlijk boer *Michel* ook spoedig gevonden, die onmiddellijk gehaald, in scherp verhoor wordt genomen en met zware straffen bedreigd als de dader van het ongehoorde misdadige feit, doch hij blijft kalm bij de fiolen van den toorn, die over zijn arm hoofd worden uitgestort door de verontwaardigde Heeren.

Op de bedreiging: *Michiel, dyn straf wirdt swier!* antwoordt hij:

Hwet straf? Dy houn hat jou, minhear,
En dy twa, dy dér stean,
Ek yn syn testemint betocht.
Wel, wol jy yette mear?

Want fiif en tweintig gouna, maet,
Is foar 'n houn in knap legaet.
Foar *Lou* en master elk mis tsjien,
Wie dat net krist'lik dien?

Die „twa” dat waren de schoolmeester en de doodgraver.

„In houn, dy testemint hat,
Dat ligt *Michiel!*” sei *Lou*.

„Wel, man, 't is nei de nye wet,
En seiste dat 'k it flou?”

roept de boer weerleggend:

(*) Dryakel was in de vorige eeuw een zeer gezocht geneesmiddel, naar men wil, uitgevonden door den lijfarts van keizer *Nero* en uit wel 60 stoffen bestaande, w.o. honig en opium. In *Turkije* wordt elk middel tegen een ziekte nog „*Heriak*” geheeten. Skrabbe bokkehoarn zal denzelfden dienst hebben gedaan als zijn gestampte, doorgerookte tabakspijpen, een eeuw geleden tegen verstoppingen aanbevolen en gebruikt.

It is in *holograef*.

Wie dat foar *Frans* net braef?

„Ja,” is 't slotwoord van „de belanghebbenden”, hoewel *Lou* het fijne er van niet gevat zal hebben; ieder ontvangt zijn „legaet”, allen zijn content, de zaak blijft blauw blauw en *Frans* in gewijde aarde.

Yn Drachten net bekend.

Yn 't tsjuster rekket men oan 't malen;
Dat bart wol elts-en-ien;
Mar yn de moanneskyn to malen,
Dat is watte ongemies.

Yn *Drachten* wenne alear baes *Minne*,
In klokkemakkersbaes;
De man wie oars fen *Grou* fen dinne:
Sa seit it áld releas.

Kroeg en kaarten hadden hem in zijn jonge jaren de ouderlijke woning met een heet hoofd doen verlaten. Hij was te *Drachten* terecht gekomen, „terecht” ook in dit opzicht, dat hij zich aan de bedaardheid overgaf. Van knecht werd hij spoedig baas. 't Kroegloopen noemde hij nu 't werk van den duivel en in de kerk kreeg hij zelfs een eereplaats in 't hek. Hij toonde zich bij wijlen wat trots op zijne bekeering.

En dochs him léste jern in soepke,
Want yn de oeleflucht,
Dan makke er soms al gau in gloepke
By 'n boarman, dy 't forkoft.

Een vos verliest wel zijn haren, maar nooit geheel zijn streken, zoo ging het ook baas.

Op een Zaterdagavond na gedaan werk en bij helderen maneschijn, kwam de oude natuur weer eens boven, die sterker bleek dan de leer. Zijn vrouw, die 't gevaar zag naderen, vermaande hem ernstig, toen hij voor de laatste maal dien avond op weg ging om de klok bij den predikant op te winden.

„De wyn en 't bier forhuwt de sinnen,
„De wyndruef groeit net foar de spinnen,
„En 't koarn net foar de gies,”
Wie *Domenys* adviis.

Hé! hew' we daer ons frind, baes Minne?
Kom eerst mar na de klok.
Myn fyftigst jair sal just beginne:
Ik geef van daig in slok.

Zoo raakten ze samen smakelijk aan 't vertellen, onder een glaasje brandewijn op morelen. 't Werd negen uur, toen de klokmaker in de buitenlucht verscheen, allesbehalve vlug ter been.

Den sei er ien: „De deaker, *Minne!*
Dat pakje falt jou swier.”

In oar die roap: „Dér giet er hinne,
„Hy hat de klok opwoun.
„Wat seil syn áld *Fock* opspinne,
„As hy sa thús komt joun.”

In trédde sei: „Baes hat him rekke,
„Dat hat er net fen spek!
„Dy ken him álderwetsk tasprekke.
„Moarn sit er wer yn 't hek.”

't Slot van de „Geschichte” werd een dui-
keling in de opvaart, gevolgd door een angstig
geroep om hulp. Zijn buurman stak de red-
dende hand naar hem uit met de woorden:

„Mat jou hjir yn 'e *Ducarsfeart* rinne
En 't moantsje skynt sa glean!”
„Och,” sei er, „k bin fen *Grou* fen dinne,
Yn *Drachten* net bekend!”

Op dit dwaze verlegenheids-excuus klinkt
het klemmend verwijt:

Al fjirtig jier yn *Drachten* wenne
En net bekend mei 't paed!

Bij den wal opgetrokken, werd hij in huis
gebracht.

Dér mast er oan de lonte roeke;
Want alde *Foek* joeg fonk.

„Och! kibjen ha ik net fortsjinne,
„De kweade hat my dreaun,”

stamelde *Minne*, maar zijn vrouw beet hem
toe: *De kweade dy sit yn de flesse, dy jowste
siel en liif.*

Mar baes dy waard mar hird forskjinne
En do nei béd ta treaun.

Seis wiken waard him nou it hekje
Nei tsjerketucht forbean.

Dit was zijn loon of liever zijn straf en

Sjogt men nou 'ris immen dwalen,
Dy 't hynzer yn in steeg op ment,
Dan seit men: Sjog dy man ris malen,
Dy is yn *Drachten* net bekend!

Niunkenlytsen,

een woord, dat zooveel beteekent als „van lie-
verlede”, is een van die rijmen in lijst, met
voor- en nawoordje in proza, gelijk Dr. *Eeltje*
er meer heeft gegeven en waarin hij immer
iets „eigens” weet te leggen. Die lijst doet
goed en verhoogt niet weinig de waarde van
't portret, dat hier van een smid wordt ge-
geven door den onuitputtelijken *Gabe-skroar*, de
tweede hand van Dr. *Eeltje*.

Dér wie yn de tiid fen *Gabe-skroar* in smid to
Witmarsum, dy altiid it wird *niunkenlytsen* yn 'e
moele hie. Hy hie it wakker drok mei hynsteb-
slaen, dat syn soan fiks dwaen koe. Hy hie *Gabe*
'ris in heele dei oan 'e praet hâlden trogdat er sa-
folle oanrin hie en ek omdat er *Gabe* graeg praten
hearde en dan *niunkenlytse* baes mar foart. Hy hie
Gabe syn libbensgong forhelle en dy wie al núwer
wést; want howol er nou in knap man wie, sa
hie er mar in loayen slânsfet wést. Noait kaem
Gabe dér, of hy pleage *Gabe* om him in rymke
fen sines foar to lésen. Einlings sei *Gabe*: hark
dan mar 'ris! De feinten leinen de hammer del
en de poester stoe stil. En do lésde *Gabe* dit
rymke op:

Ho koam ús *Joldert* yn de tiid
En waard in greate bingel?
Mei skriemen, tsjirmjen en gestriid;
Mei boalten en gehingel,
Dy net graeg nei de skoalle gong,
Mar íwig op 'e strjitte omhong?
Al niunkenlytsen.

Ho waard ús *Joldert* in jongfeint,
Wat great fen holle en moele,
Dy as de hinnen, as it reint,
Him graeg yn hús forskoele;
Dy folle smoakte en oars net die,
Fen dit en dat to sizzen hie?
Al niunkenlytsen.

Ho koam ús *Joldert* oan in wiif,
Al koe 'r de lea pas reppe,
En myen, onbeholplik, stiif?
Trog 't jild fen álde beppe.
Hy fryde lang, hy fryde sleau
Ear 't hy oan 't minske hingjen bleau:
Al niunkenlytsen.

Ho krige ús *Joldert* lytse bern?
Krekt as al oare liuwe.
Hy sei altiid: „fen flaeks mat jern,
Dér matte spinsters bliuwe.”
Om 't oarde jier wie 't wiifke grien,
Hja krigen dan in lytsen ien:
Al niunkenlytsen.

Ho rekke ús *Joldert* yn de myt?
Trog tiid- en wirk-forachtjen.
Sa rekke er beppe skiwen kwyt,
Trog seaftens, trog forsachtsjen.
Hy iet en slepte wakkere swiet
En iet de boel op lyk it giet:
Al niunkenlytsen.

Ho kaem ús *Joldert* wer to riucht?
De need dy learde bidden.
Hy joeg him waerlik net út nocht
Oan 't smeyen by de smidden.
Hy smeide riucht, hy smeide krom,
Hy switte en waard ek minder dom:
Al niunkenlytsen.

„Is it nou út?” sei de smid. „Ja,” sei *Gabe*.
„Nou, dat wirdt ek tiid *niunkelytsen*,” sei baes,
„want as er in oar namme foar stoe, dan scoe ik
niunkelytsen leauwe, dat it op my wie.” „*Niunke-
lytsen*! Dér hawwe wy it al wer trye kear, baes,
Jou sizze it foar jou it wite. It wirdt tiid *niunke-
lytsen*, dat ik gean,” sei *Gabe*. De feinten laken
dat se skodden en baes wie mar heal yn 't skik,
mar hy „*niunkelytse*” mar foart, want it wie him
yn 'e moele bestoarn.

Onder Dr. *Eeltje*'s „Sangkjes” voor 't jong-
volk, vroeger vermeld, hadden we nog kunnen
en moeten plaatsen: (*)

Ybel en Jelke of it Boask op it iis,
Tollens fen fierren neifolge (1832).

Dér ried in gnep faem fen *Súwalde* nei stéd;
Hja wie sa opstreake, sa tsjep en sa gléd;

(*) Door een verzuim van den zetter is dit niet
geschied.

Hja waeide en hja swaeide sa flink oer it wiid,
En ried mar mei alle de fammen om striid;

Hja wie sa fornimstig, sa prot en sa wiis,
En seag nei gjin redens en seag nei gjin iis;
Hja gliid er mar hinne en tocht nearne net om,
It hertsje dat wie har sa nommel en rom.

Zoo dreef ze voor den wind de *Langemeer*
over, uitgelaten vroolijk tegen de meisjes, die
haar tegenkwamen, ingetogen als het jongelinge-
nen waren, waarvan ze niet scheen te willen
weten.

Plotseling hield ze stil. Ze had haar „gouden kroontje” verloren, een kostelijk aandenken van haar grootmoeder. Doodsbleek van schrik stond ze een oogenblik in gepeins en keerde eindelijk ontsteld terug, om het te zoeken. Hja skrepte en hja snuwde tsjin de eastewyn op En poeste as in man mei it kin op it krop.

Dér dreauke fen fieren in feintsje har oan,
’t Wie *Jelke*, de Birgumer bysitters soan, (wethouders-
Dy roap al: „Wel, honke, ho rydste sa hird? (zoon)
Ei fanke, kom stân wat, en sprek ’ris in wird.”

Schreiend vertelde ze haar verlies en troostend kreeg ze van hem te hooren, dat het kroontje al gevonden was en bezorgd op *Altenborg*. Zij geloofde hem niet, waarop hij antwoordde: dan zal ik met je meegaan:

„Liz op mar dyn hân, kom liz op mar om nocht.”
Dér rieden so hinne as in foegel dy fjoecht!
It hearren en sjen wie har omtrint forlern,
De holle dy gonze en dy soeze dér fen.

En krekt as in laem yn de finne wol docht,
Sa sprongen se oer dykjes en ronfels út nocht;
En kamen se feinten en fammen neiby,
Dy swaelden se en swongen se as ljippen foarby.

Zoo kwamen ze te *Altenborg*. Hij bestelde den kastelein een hartsterking.

En *Oebele* dy skonk har in glêskefol yn
En *Jelke* dy muozze er it kroantsje by yn.
„Haboos, nou jong famke! kom bring my ris ta:
In rider dy swit, komt in dripke wol ta!”

Dér foun hja yn ’t glêske har kroantsje werom!
Wat waerd it dat famke do noflik en rom!
It brochte har sinnen alheel wer yn stjoer,
Hja flyde har smoekjes by ’t knappende fjoer.

Hie ’k nou mar myn strinkje mei gitten ek wer!
gaf ze hem smeeënd te verstaan; lachend en
schertsend gingen ze samen ten dans en zij vond
Jelke wat aardig jegens haar.

Hja hoalle en hja luestre en hja hie him sa ljeaf
En klamm’re om him hinne as de bân om ’eskeaf.

„Wel, *Ybel*,” sei *Jelke*, „is ’t dy derom to dwaan,
Dan ride wy mar nei de Ljouwerter baen.”
Hja moasten noch earst op de *Froaskepolle* oan,
Dér smakket in minsk boerekofje sa skoan.

Hja rieden nei stêd en koften in string
En riden nei hús ta, en út is it ding.
Want *Ybel* en *Jelke*, dat waerd er in span:
Hja socht om in kroantsje en hja foun in tsjep man.

Als gezegd, is „de idee” van „it Kroantsje” ontleend aan *Tollens*, een tijdgenoot van Dr. *Eeltje*, die twee jaren voor hem is heengegaan en met wien hij in menig opzicht kan worden vergeleken, reden waarom we er even bij willen stilstaan. Beiden gingen ze in de leer bij *Duitschland*, de Fries bij *Hebel*, de Hollander bij *Claudius*, beiden wisten ze meesterlijk te vertolken, wat uit den vreemde door hen werd opgenomen en zich daarvan dra geheel los te maken, zoodat ze op eigen wieken omhoog zijn gedreven. Niet omhoog in den zin, dat ze onzichtbaar werden voor de menigte, integendeel, zij bleven omlaag en onder het volk, dat ze wisten te boeien, waardoor ze beiden den eernaam van „volksdichter” mochten behalen.

Van *Tollens* wordt gezegd: „hetzij hij de huiselijke gebeurtenissen viert of een liefdegeval verhaalt, hetzij hij den boezem voelt zwellen bij den roem der vaderen . . . steeds deelt hij moed, troost en geluk mee. Hij bezat bij uitstek dien open zin voor het eenvoudighartelijke: hij gevoelt, wat poëzie er kan liggen in de geringste uiting van het leven, in iedere beweging van het kind, in elke handeling van de moeder; in de bezorgdheid zelfs, in de vreeze, in den angst, zoowel als in het genoegen, in de vreugde, in het geluk.

Wat mannelijke verrukking de ziel des vaders doortrilt, waar zijn kind de smart van den eersten tand heeft doorstaan (it dom fearnsjier); wat weelde er hemelt in ’t moederharte, sturende op haren sluimerenden lieveling (widzungen) en die verrukkingen en weelden door honderd dergelijke toestanden verhonderdvoud, elkander afwisselende en opvolgende, en daardoor altijd nieuw en immer frisch — duizenden onder ons gevoelen, genieten, waardeeren dat, worden er door gezaligd — maar al trilt het hun op de lippen, zij vinden het woord niet om het te uiten. *Tollens* sprak het uit. ’t Begeerlijke van het land boven de stad, het denkbeeld is meer dan oud, maar *Tollens* (even als *Halbertsma*) heeft het weder nieuw gemaakt. Uit zijn verzen spreekt een onbevangen rondheid, een open hartelijkheid, een gezond gevoel en een kloeke zin.”

Zoo getuigt *Hofdijk* en de woorden van Prof. *Beets* bij *Tollens’* verscheiden, konden ook gelden bij den dood van onzen Frieschen zanger: „Een welluidende harp was ter zijde gezet, een welbeminde stem had opgehouden zich te doen hooren, na meer dan dertig jaren de lust en de liefde van de Friezen te zijn geweest.”

Loonend schijnt ons een vergelijkende studie tussehen deze beide volksdichters en geestverwante tijdgenooten, hier minder op hare plaats en niet aan de orde.

Ik haw dat swiet ek preaun,
Mar 't mei gjin swiet mear hjitte.

In onderscheidene stukken van *Halbertsma* proeft men den Dokter, die van recepten, geneesmiddelen, patiënten en kwalen het fijne weet. Allicht is hij in zijn praktijk van menig lachwekkend tooneeltje getuige geweest, door hem *au fond* gememoreerd en met talent beschreven, als in „de reis nei de jichtmasters”, „de áldkies fen Pybe-omme” en m. a., waarin de medicijnmeester zich doet kennen. Hoe hij dacht over 't beroep zelf, vinden we berijmd in het gelegenheidsdicht: *Oan myn freun Gerhard van der Meer, do 't hy de heegste dichterlyke earetreppen bekleau*. Het woord „dichterlyke” in dezen titel zal niet ieder direct duidelijk zijn. Hoewel er vooral in gedichten dikwijls iets te vragen of te raden valt voor den lezer, komt dit merkwaardig zelden voor bij onzen Frieschen zanger, wiens stijl en voorstelling immer klaar en duidelijk zijn.

In „*áld-Jok-om's Swealtsje Forjit*” zijn een paar verzen minder gemakkelijk te vatten en ook werd ons wel eens opheldering gevraagd van de eerste vier regels in dat overschoone voorwoord, waarmede het boek: *Leed en Wille* wordt ingewijd, luidende aldus:

As it gelok mei toezen blommen
Us om de kroeze lokken waait,
En 't wyld gemoed, forwend fen 't krommen,
It swirk net sjogt, dat oer him swaait;
Dan komt it leed mei toezen pleagen
En boeket ús forbolgen hert;
Driuwit skerpe triennen ús út de eagen;
Wy wirde wiis mar faek to let.

't Duistere schuilt in den derden regel, waarvan we den zin aldus meenen te moeten verklaren. „'t Wyld gemoed” is de dartele, onbezorgde zin, die kenmerkt de dagen van jeugd, geluk of voorspoed, waarin men niet omziet en niet opziet, maar hollend voort- en wel eens door de bocht gaat (forwend fen 't krommen), niet denkend aan 't dreigend zwerk, dat nadert met leed en plagen. En wanneer die ons treffen, komen nadenken en berouw, maar dan is het reeds te laat:

Wy wirde wiis, mar faek to let.

't Woord „dichterlyke”, waarop we zooeven wezen, slaat hier op den „dokterstitel”, die zijn vriend behaald heeft en dezen plaatst als 't ware boven op den berg van eere en geluk, doch in de praktijk gekomen, zal hij het proza van de koude werkelijkheid leeren kennen, ervaren dat de rozen doornen hebben. Dr. *Eeltje* weet uit eigen ervaring te spreken.

Hij laat den nieuwen dokter begroeten door den dorpeling en schildert verder de schaduw-zijden van zijn beroep en de teleurstellingen, die hem wachten.

„Hwet darkert komt dér oan?
Dy moat ik wol ris praeye.
Ei, 't is ús masters soan; (dokterszoon)
Dy is hjir komt to Maye.
Dér haw ik al fen heard;
Dat moat in knevel wêze, (een baas)
Yn 't masterjen trogleard;
Dy seil ús hjir genêze.
Dei, Dokter, dei myn freun!”
Sa komt men dy tomjitte.

Zoo spreken de dorpelingen den geneesheer aan, die zich pas heeft gevestigd, wil de dichter zeggen of liever de dokter, die van zich zelve getuigt:

Ik haw dat swiet ek preaun,
Mar 't mei gjin swiet mear hjitte.
Dyn eare is heeg en great,
Dat wol ik heel wol witte.
De pleagen fen dyn steat
Myn freun, dy komme yette.

* *

Men komt dêr den fen *Grins*
Allyk in banjer stappen;
Men libbet as in prins
Forhellet fen syn grappen;
Ho men studearre het,
Ho folle tsjokke pongen
Men het op rinte set,
Ho dounse faek en sprongen.

De jonge dokter heeft meegedaan en leeft nog in 't verleden als hij spreekt over dien heerlijken studententijd. Thans zelfstandig opgetreden, bezielt hem de gedachte: *Nou ha 'k it woun!* en zal de ware gelukzon eerst rijzen.

Dou sjogst hast nei de moanne,
En stapst' de boarren roun
Allyk in nytlig hoanne.

Overgelukkig gevoelt zich de jonge medicus, in 't volle besef van zijn waardigheid en be-tekenis, maar . . .

In wike fiouer, fiif,
Mei sa dyn wille doarje,
Den seil in rabbig wiif
Dy oer oerdwealskens skoarje.

Wat ze aan te merken heeft?

„Dou praetste heeg en krom,
„Dou sjogste greatsk en skrillig;
„Dy broek is har te rom,
„Dy moette stiet te tillig (te wif, te weinig ernst)
„Dy dranken binne dioer,
„Dou sjogste net nei 't wetter,
„Dou hâldste har oan 't snoer:
„In oar dy wit it better.
„Dou seiste har ek neat,
„Dou wost har neat forklearje,
„Dou telste har gjin eart,
„Dou wolste har regearje.”

Dit alles wordt den nieuwen dokter na en op zijn brood gegeven, doch

Dit komste yet al oer,
Al smakket it wat soer.

't Is 't ergste niet, je laat ze maar praten.

Mar einlik kriggest wirk
En 't wol dy byster flotsje,
Stean fêst nou as in Turk!
Nou meist dyn kop wol hotsje.

Je wel op scherp zetten, om staande te blijen,
dat is kalm en rolvast. Stel je voor:

Dou biste swiet yn 't sliepen,
Bedobbe, yn 'e soes,
Pomp, gau! de doar mat iepen.

Daar wordt gehamerd op deuren en vensters
en geroepen:

„Och man, ik bin sa kel, (verschrikt, ontzet)
„Us beppe, ús álde beppe
„Foel by de ljedder del;
„To, Dokter-heite, reppe!”

De dokter verschrikt uit zijn eersten slaap
gewekt, gevoelt zich alles behalve prettig gestemd.

Praet tsjin en bêddet del,

maar 't baat hem niet, tegen wil en dank
moet hij mee, weer of geen weer, lust of geen lust.

Maar erger nog

Dêr leit in rike kwast
Dy hat him ris foriten.

Flean op nou mei in sprong!
Lit earme ljouwe stearre!
Hy twingt dy mei syn pong,
Dat lit er dy wol hearre.

En gevoelen tevens.

Oars neamt dat folk dy loai,
dat zelf niets anders heeft te doen dan te eten en te sterven.

Dat maste hearre boi!
Ja opswolgje en fortarre,
Jild krigest' einlik ek, .
Mar 't kin dy net formeitsje:
Dou bist lyk as de frek,
Dou meiste er net oan reitsje;
Want sa freun is dyn steat
Mei 't griisjen fen dyn jierren.

Is dat nou den de kroan
Fen al dat swiere bodsjen
Nachts ta de iere moarn,
Dêr 'n oar yet leit to dodsjen?

Neen, roept de dichter-dokter ten slotte, uw kroon en loon zult ge vinden, niet in geld en eer, maar in de zalige zelfvoldoening, dat ge in nood en dood uw evenmensch en bovenal den arme hebt bijgestaan met raad en daad.

De eed'le deaden, ja dy swye,
Mar har geast dy libbet yet.

Wij hebben ten slotte onder deze rubriek nog melding te maken van twee gelegenheidsge-dichtjes, het eerste op den *Bolswarder* oud-bur-

gemeester Mr. *Johannes Mulier*, waarop we elders zullen wijzen, en het tweede op

Batheany's dead,

waaruit we hier een extract laten volgen.

Het is gedateerd 1849 en uit den oorlog van *Oostenrijk tegen Hongarije*.

Hongarye's eed'le lieder,
Batheany, is nou wei;
Kruwd en lead fen kroande beulen
Naem him fen diz' ierde wei.

Roaf kaem by de moarderye
En min stiel syn skatten ek;
't Earst geslacht fen *Hongarye*
Moast yet oan de biddelsek.

De *Hongaren* vochten zich vrij, maar

Nou kaem *Ruslân* mei syn benden
Ut it roege noarden op,
Om it folkenriucht to skenden
Mei de koegel, mei de strop.

Hwet net fluchte koe moast stearre,
Want genade wie er net.

Batheany is formoarde
Foar de fryheit fen syn ryk;
Hongarye is forplett're,
Fryheits-stander leit yn 't slyk.

Heel *Europa* is fol woede
Om it yslik grouwelstik;
Mar de wraek komt mei syn roede:
Trilje den, tyrannen, skrik!

Ienris scil de dei oanbrekke
As in swarte tongerwolk;

waarin de vrijheidszon zal gloren.

De eed'le deaden, ja dy swye,
Mar har geast dy libbet yet.

Hoapje, o Ongersman en Polen!
Yette is it tsjust're nacht:
Leit de fryheit nou forholen,
Ienris komt se onforwacht!

Dit is het eenigst rijm van onzen Dichter aan de politiek van den dag gewijd, 't welk in druk bewaard is gebleven. Wel heeft hij in deze roerige jaren de hoofdmannen der conservatieve partij in ons Gewest scherpe verwijten naar 't hoofd geslingerd, o. a. de Friesche Le-den der Tweede Kamer, de heeren *Oosting* en *Engelen*, toen zij stemden tegen de afschaffing der slavernij, doch deze rijmen zijn wijselijk niet opgenomen onder zijn geschriften van *blijvende* waarde, evenmin als een ietwat boosaardig stukje op den „*Grietmanspost*”, waarin 't gemeentehoofd met scherpe roeden gegeeseld wordt, wat genoegzaam kan blijken uit het slotcouplet:

Sa'n hounebaes fen 't Heegbestjúr
Is op ús tigchelwirk;
Dy is by alle Friesen oer
En heart nou by de Turk!

* *

Wij zijn aan 't einde onzer beschouwingen over Dr. *Eeltje* als „Dichter”. Over enkele verspreide stukjes, deels Hollandsch, deels Friesch, zoomede over zijne uit het platduitsch vertaalde „rymkes” van *Klaus Groth*, alle van minder of geen poëtische waarde, hopen we later nog een woordje te zeggen.

Wij sluiten thans met de mededeeling, dat al de stukken van en over den gevierden dichter, sedert October in dit Blad geplaatst, bijeengevoegd zijn tot een bundeltje, 't welk binnenkort in 't licht zal verschijnen.

Wij wenschen het beschouwd te zien als een Gedenkboekje aan den honderdjarigen geboortedag van den dichter en hopen uit de opbrengst dezer uitgave de kosten te kunnen bestrijden voor een gedenkteeken te zijner eere, te plaatsen op „de álde Terp”, sedert zijn versterven herschapen in een doodenakker, met heerlijke plantsoenen van nieuw leven en van stedelijk aanzien. Wanneer het idee instemming mocht vinden en in de uitvoering geen bezwaren ontmoet, zullen we bij de verschijning van 't werkje onze plannen nader in 't licht stellen.

Sedert de schepping van ons geslacht behaagde het moeder natuureenige weinige uitverkorene kinderen aan de opgetogene aarde te toonen, welke zij het harteener dichter geschonken hadde.

„*Gysbert* is er een van,” sprak *Joost* in 1823, mede ten aanhoore van zijn broeder *Eeltje*, die er een van zou worden en geweest is en wel een dichter in den volsten zin van 't woord.

Bij zijn versterven in 1858 schreven de Nieuwsbladen:

„Op den 22 dezer is te *Groue* in omstreeks 60-jarigen ouderdom overleden de heer *Eeltje Hiddes Halbertsma*, vroeger med. dr. aldaar, laatstelijk te *Leeuwarden* woonachtig. (*) Zijne vrienden en talrijke vereerders betreuren in hem een voortreffelijk dichter en volksschrijver, die met zijn broeder, ds. *J. H. Halbertsma*, te *Deventer*, door de uitgave van de *Lapekoer fen Gabe Scroar* en andere geschriften een belangrijke invloed hebben uitgeoefend op de nieuwe friesche letterkunde, ja, die haar uit haren vroeger verachtelden toestand hebben doen herleven en in kracht gesteld. Door hunne schoone verzen, geestige verhalen en naïeve voorstelling hebben zij toch bewezen, dat de friesche taal voor alle soorten van schrijfstijl geschiktheid bezit. Daar hunne geschriften onder alle standen den meesten bijval verwierven, hebben zij krachtig medegewerkt tot verlevendiging van der Friezen volksgeest en goeden smaak. Vandaar, dat de gevoelsvolle dichter van *It Marke, it blomke Tink oan my, de Sicannubloemen* en van de *Winter yn it wetterlân* nimmer vergeten, maar altijd op hoogen prijs geschat zal zijn.”

Dat we dit toonen met de daad, het gevierde eeuwfeest in gedachtenis blijve en de *álde Terp* daarvan getuige aan het nageslacht!

HEERENVEEN, Mei 1898.

J. HEPKEMA.

(*) Op het *Vliet*, waar hij vrije kamers had bij een ambtenaar ter Provinciale griffie.

BLADWIJZER.

BLADZ.

EENST.

1. Voorwoord.
- 2— 4. Leedzangen.
- 4— 6. Vaderlandsche zangen.
- 6—11. Liefdezangen.
- 11—15. Bloemen, lente en jeugd.
- 15—16. Waterzangen.
- 16—19. Wiegezangen en „Telkes”.
19. Eigen jeugd.
21. De Winter yn 't Wetterlân.
24. De Langeslettemer-man.
- 25—29. Gelegenheidsrijmen (Beslinga, Gysbert-om, Oan Petrus, Wolkom yn Fryslân en Ofskied.)

BLADZ.

- 29—30. Nieuwjaarswensen.
- 30—32. De Rottelwacht, In Trien, It liet fen in earm man en Twa berntsjes yn 't Wâld.

LUIM of WILLE.

34. Jonker Piet.
35. Ald-Jan-om.
36. Dokter-om.
37. It Boask trog de skoarstien.
38. Sint Pontjer en syn wiif.
38. Ald-Grealt-omme.
40. De Blaue skine.
41. Murk fen Ypecolsgea.
44. Skutterssangen.

BLADZ.

46. Merkesangen.
47. It Pelsriucht.
48. Twa boeren en de skrie.
49. Franske turven en Oranje-bitter.
51. De wylde ruter fen Dokkum.
53. De rimpene Doktersgong.
54. It Holograef.
55. Yn Drachten net bekend.
56. Niunkenlytsen.
56. Ybel en Jelke.
58. Oan myn Freun vd. Meer.
59. Batheany's dead.
60. Naschrift.